

REVUE
CÍRKEVNÍHO PRÁVA
CHURCH LAW REVIEW

30

1/05

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA. Vydává Společnost pro církevní právo. Vychází třikrát ročně. Adresa redakce: Husova ul. 8, 110 00 Praha 1; e-mail: SPCP@prf.cuni.cz; <http://spcp.prf.cuni.cz>. Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera. Výkonný redaktor: Štěpán Hůlka. Redakční rada: Zábaj Horák, Pavel Landa, Stanislav Příbyl, Stanislav Pšenička. Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler. Sazba: RNDr. Marcela Braunová. Tisk: JPM Tisk, Na Popelce 7, 150 00 Praha 5. ISSN 1211-1635, reg. č. MK ČR E 7429. Toto číslo bylo odevzdáno k tisku dne 31. 3. 2005.

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Konference katolických biskupů Spojených států amerických
a Ministerstva kultury České republiky.*

*This issue of Church Law Review was sponsored
by the United States Conference of Catholic Bishops
and the Ministry of Culture of the Czech Republic.*

Finanční podporu Společnosti pro církevní právo
na její ediční činnost směřujte laskavě na běžný účet
u České spořitelny, a. s., 111 21 Praha 1, Na Perštýně 1, číslo:

1939518309/0800

OBSAH

J. Svoboda: Zplatnění manželství v právu Katolické církve	7
S. Příbyl: Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních	40

POZNÁMKY A DISKUSE

J. Kašný: Dignitas connubii – instrukce k vyhlášení neplatnosti manželství	60
A. Křišťan: Pastorační hledisko projednávání neplatnosti manželství ...	65

DOKUMENTY

Zákon Francouzské republiky č. 2004-228 z 15. března 2004, kterým se, při aplikaci principu laicity, stanoví rámec pro nošení symbolů a oblečení, jimiž se projevuje příslušnost k náboženství, ve státních školách, gymnáziích a lyceích	70
---	----

ANOTACE A RECENZE

L'année Canonique, Tome XLIV, 2002 (Š. Hůlka)	73
M. Sitarz, Słownik prawa kanonicznego (S. Pšenička/J.R.Tretera)	75

DNES VÁM PŘEDSTAVUJEME

Institut pro evropské ústavní právo, Trier (šuh)	76
--	----

ZE SPOLEČNOSTI PRO CÍRKEVNÍ PRÁVO	78
---	----

KRÁTKÉ ZPRÁVY	85
---------------------	----

NAŠE AKVIZICE	91
---------------------	----

Z PŘIPRAVOVANÉHO SLOVNÍKU CÍRKEVNÍHO PRÁVA	98
--	----

CONTENTS

J. Svoboda: The Validation of Marriage in Catholic Church Law	7
S. Přebyl: Internal Church Autonomy in Decisions of the Constitutional Courts of the Czech and Slovak Republics Regarding the Service of Clergy	40

REMARKS AND DISCUSSION

J. Kašný: Dignitas connubii – Canonical Process to the Declaration of the Nullity of Marriage	60
A. Křišťan: Pastoral Aspect of the Proceedings of the Nullity of Marriage	65

DOCUMENTS

Law No. 2004–228 of 15 March 2004 of the French Republic stipulating, while applying the principle of laïcité, a framework for wearing symbols and clothing demonstrating an affiliation with religion in state schools, high schools and lyceums	70
---	----

ABSTRACTS AND RECENSIONS

L'année canonique, Tome XLIV, 2002 (Š. Hůlka)	73
M. Sitarz, Słownik prawa kanonicznego (S. Pšenička, J. R. Tretera)	75

PRESENTED TO YOU TODAY

Institute for European Constitutional Law, Trier (šuh)	76
--	----

FROM THE CHURCH LAW SOCIETY	78
-----------------------------------	----

BRIEF NEWS	85
------------------	----

OUR ACQUISITIONS	91
------------------------	----

FROM THE DRAFT OF THE DICTIONARY OF CHURCH LAW	98
--	----

INHALT

J. Svoboda: Die Gültigmachung der Ehe im Recht der Katholischen Kirche	7
S. Přebyl: Innerkirchliche Autonomie in der Rechtsprechung der Verfassungsgerichte in der Tschechischen Republik und in der Slowakei in Bezug auf die Dienstverhältnisse der Geistlichen	40

DISKUSSION

J. Kašný: Dignitas connubii – Instruktion zur Nichtigkeitserklärung in Bezug auf die Eheschließung	60
A. Kříšťan: Pastorale Hinsicht der Verhandlung über die Nichtigkeit der Eheschließung	65

DOKUMENTE

Das Gesetz der Französischen Republik Nr. 2004–228 vom 15. März 2004, das in Anwendung des Grundsatzes der Laizität die Bedingungen für das Tragen der Religionszugehörigkeit zeigenden Symbole und Kleidstücke an den staatlichen Schulen, Gymnasien und Lyzeen festlegt	70
---	----

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

L'année canonique, Tome XLIV, 2002 (Š. Hůlka)	73
M. Sitarz, Słownik prawa kanonicznego (S. Pšenička, J.R. Tretera)	75

HEUTE STELLEN WIR IHNEN VOR

Institut für europäisches Verfassungsrecht, Trier (Šuh)	76
---	----

AUS DER GESELLSCHAFT FÜR KIRCHENRECHT	78
---	----

KURZE NACHRICHTEN	85
-------------------------	----

UNSERE AKQUISITIONEN	91
----------------------------	----

AUS DEM VORZUBEREITENDEN LEXIKON DES KIRCHENRECHTS ...	98
--	----

INDICE

J. Svoboda: La convalidazione del matrimonio nel diritto della Chiesa Cattolica	7
S. Přebyl: L'autonomia decidendi interna della Chiesa nelle decisioni delle Corti Costituzionali della Rep. Ceca e di Slovacchia sulle relazioni di lavoro del clero	40

NOTE E DISCUSSIONE

J. Kašný: Dignitas connubii – l'istruzione alla dichiarazione di nullità del matrimonio	60
A. Kříšťan: L'aspetto pastorale del procedimento nelle cause di nullità del matrimonio	65

DOCUMENTI

La legge della Repubblica Francese N. 2004–2008 dal 15 marzo 2004 con la quale si stabilisce l'ambito per vestire i simboli e i vestiti che manifestano l'appartenenza ad una religione applicando il principio della laicità	70
---	----

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

L'année canonique, Tome XLIV, 2002 (Š. Hůlka)	73
M. Sitarz, Słownik prawa kanonicznego (S. Pšenička, J.R. Tretera)	75

OGGI VI PRESENTIAMO

L'Istituto per il diritto costituzionale europeo, Trier (šuh)	76
---	----

DALLA SOCIETÀ PER IL DIRITTO DELLE CHIESE	78
---	----

NOTIZIE BREVI	85
---------------------	----

LE NOSTRE ACQUISIZIONI	91
------------------------------	----

DAL NASCENTE DIZIONARIO DEL DIRITTO CANONICO	98
--	----

Zplatnění manželství v právu Katolické církve

Jiří Svoboda

1. Úvod

Látka ohledně zplatnění manželství je obsažena v platných normách Katolické církve obou obřadů, jak západního, tak východního.

V platném Kodexu kanonického práva (dále CIC/1983) je uvedena ve čtvrté knize jednáající o posvěcující službě církve, v její první části, stati sedmé, desáté hlavě nazvané Zplatnění manželství (*De matrimonii convalidatione*), obsahující dva články, z nichž první pojednává o zplatnění prostém (kán. 1156–1160 CIC/1983), druhý o zplatnění v základu zvaném *sanace* (kán. 1161–1165 CIC/1983).

Kodex kánonů východních církví (dále CCEO) z roku 1990 zahrnuje popísanou materii do svého šestnáctého titulu, sedmé hlavy, sedmého článku, nazvaného *De matrimonii convalidatione*, dělicího se na: 1° – *De convalidatione simplici* (kán. 843–847) a 2° – *De sanatione in radice* (kán. 848–852).

V praxi se totiž objevují manželství, která, ač mají zdání platnosti, ve skutečnosti takovými nejsou, neboť při jejich uzavírání existovala manželská překážka či vada souhlasu, nebo chyběla kanonická forma. Rozlišujeme dvojí právní řešení situace: Prohlášení neplatnosti manželství za použití procesních norem církve Kodexu kanonického práva, speciálně kán. 1671–1685 CIC/1983, což se používá v případech manželství rozbitého, kdy pro zvláštní těžkosti není možné a ani není radno manželství kanonicky uvést do pořádku. V opačném případě, je-li to možné,¹ se používá řádné cesty nápravy, neboli řádného zplatnění manželství, kanonickoprávně popsaného ve výše uvedených kánonech. Jde tedy o nápravu skutečnosti neexistujícího, resp. fiktivního manželství, především z pastoračních důvodů, tedy dobra partnerů.

Zplatněním rozumíme tedy nápravu manželství uzavřeného buď s existencí manželské překážky, nebo s chybějícím manželským souhlasem, či chybějící kanonickou formou, k čemuž lze použít dvojí způsob:

¹ Pokud nejde o nedispensovatelné překážky práva božského.

- a) **jednoduchý neboli prostý** či řádný (*convalidatio simplex*), kdy jeden z manželů, nebo oba obnoví manželský souhlas;
- b) **speciální neboli mimořádný**, tj. v základu (*sanatio in radice*), který se skutečným zásahem kompetentní autority.

Oba způsoby se rozlišují procedurou i účinky.² Oproti kodexu z roku 1917 je podstatnou novinkou, že zplnění v základu mohou udělit diecézní biskupové³ (kán. 1165 § 2 CIC/1983; kán. 852 CCEO) v jednotlivých případech, zatímco v předchozí právní úpravě mohl tak učinit výlučně Apoštolský stolec (kán. 1141 CIC/1917).

V obou případech se manželství stává platným buď v momentu obnovení souhlasu, nebo vydáním dovolení o zplnění manželství v základu (*ex nunc*). Kanonické účinky v případě prostého zplnění působí rovněž *ex nunc*,⁴ zatímco v případě zplnění v základu se rozšiřují tzv. právní fikcí až k době uzavření původního právně vadného manželství (*ex tunc*). Mluvíme tedy o právní retroaktivitě.

2. Historický exkurs

První náznak generálního udělení sanace neplatného manželství uvádí 30. kánon koncilu v Epaonu⁵ (r. 517), následně pak rozvádí i 10. kánon koncilu III. orleánského⁶ (r. 538), hovořící o manželstvích uzavřených v zakázaném stupni, leč v dobré vůli, tj. z neznalosti zákona církve. Udělená dispens se v podstatě blížila k našemu pojmu sanace, jejímž důsledkem bylo, že se kontrahenti rozejít nemuseli. Pokud ovšem manželství bylo uzavřeno listivým způsobem, opovrhujícím zákonem, pak sanace udělena nebyla a kontrahenti se rozejít museli.

² BERNARDEZ, A., *Curso de derecho matrimonial canónico* (Madrid 1966) s. 341.

³ Též jim na rovně postavení dle kán. 381 § 2 a 368 CIC/1983 (CCEO nemá analogické kánony); naproti tomu generální či biskupský vikář potřebuje k provedení téhož zvláštní pověření (*mandatum speciale*) dle kán. 134 § 3 CIC/1983; kán. 987 CCEO.

⁴ Někteří kanonisté hájí názor, že i v případě prosté konvalidace se účinky rozšiřují k momentu uzavírání manželství, pokud bylo uzavřeno v dobré víře. Vzhledem k potomstvu se účinky rovněž rozšiřují *ex tunc*, pokud jde o existující překážky, či vadný souhlas, které nelze prokázat na vnějším fóru, a konvalidace se uskuteční pouze na vnitřním fóru. Viz CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria. Manuale giuridico – pastorale* (Roma 1990) n. 1148, pozn. 1, s. 397.

⁵ *Acta conciliorum et epistolae decretales, ac constitutiones Summorum Pontificum* tomus II ab anno 451 ad annum 550 (Parisiis 1714) tom. 2. col. 1050 (dále *Acta*).

⁶ *Acta* col. 1425; dále viz SIRMOND, J., *Concilia antiqua Galliae*, (Parisiis 1629) can. X. art. II. tom. I. s. 247. Tento pramen uvádějí: WERNZ, F., *Ius decretalium*, tom. 4. (Romae 1904) s. 953–954; též PERRONE, G., *De matrimonio christiano libri tres*, (Romae 1858) tom. II, s. 163 (dále PERRONE, *De matrimonio*).

Existuje domněnka,⁷ že první případ konvalidace manželství uděлил papež **Sergius III.** byzantskému císaři Lvu VI., zvanému Moudrý, který uzavřel manželství ve 4. stupni příbuzenství, proti zvykům i kánonům řecké církve.

Inocenc IV. v konstituci *Sub catholicae professione*⁸ ze 6. 3. 1254 naznačuje formu, jak dispenzovat manželství uzavřená v nedovoleném stupni příbuzenství či švagrovství.

První, kdo použil sanační pravomoci již existujícího manželství, byl papež **Bonifác VIII.**⁹ Kolem r. 1301 sanoval manželství královny Marie a zemřelého kastilského krále Sancha IV., které bylo neplatné pro překážku příbuzenství ve třetím stupni; týž papež¹⁰ pak sanoval pro příbuzenství nulitní manželství Ildefonse, krále portugalského, a polské hraběnky, jak dosvědčují *Regulae Cancellariae Apostolicae*, jejichž autor J. B. Riganti v komentáři k 50. reguli¹¹ uvádí sanační principy, a sice: lze sanovat nulitní manželství uzavřené pouze s překážkou práva ryze církevního, nikoliv božského a přirozeného; pokud je překážka práva ryze církevního, platí papežská sanace všude; papež může odvolat i měnit církevní zákon; děti ze sanovaného manželství se pokládají za legitimní, sanační akt je retroaktivní k době uzavírání manželství. Sanovat lze i manželství, ve kterém jeden z manželů zemřel, což papež koná pouze v nejurgentnějších případech.

Sbírka papeže **Klementa V.**, zvaná *Klementiny* (autentická, jediná, univerzální, nikoliv výlučná), promulgovaná teprve jeho nástupcem Janem XXII., obsahuje dekretály uvedeného nástupce Petrova. Princip původně užívaný ve věcech beneficí a formovaný Bonifácem VIII. byl Klementem V. zrušen v jediné kapitole zvané *De immunitate Ecclesiarum* v 17. titulu uvedené sbírky.¹² Právní princip pravomoci papeže se později aplikoval též na záležitosti manželské, zejména ve věci sanace, jak lze vyčíst též z glosy Jana Andrea (Ioannis Andreae), zvané *Pro infectis*,¹³ k téže kapitole.

⁷ PERRONE, *De matrimonio*, tom. II, p. 91; odvolává se též na card. Mai, *Spicilegio rom.*, tom. X Ast. Další odkaz na prameny chybí.

⁸ *Magnum Bullarium romanum* (Romae, typ. Luxemburg 1742) tom. 1, s. 101, n. 22 (dále *MBR – Luxemb.*).

⁹ RIGANTI, J. B., *Commentaria in regulas constitutiones, et ordinationes Cancellariae Apostolicae opus posthumum* (Romae 1747) tom. 4, R. 49, n. 10–11, s. 8 (dále RIGANTI, *Commentaria*).

¹⁰ RIGANTI, *Commentaria*, tom. 4, R. 49, n. 11, s. 8.

¹¹ RIGANTI, *Commentaria*, tom. 4, R. 50, n. 106–108, s. 34–35. Citovaný pramen uvádějí též: WERNZ, F., *Ius decretalium*, IV, op. cit., s. 954; CAPPELLO, F. M., *Tractatus canonico moralit de sacramentis*, vol. 3. *De matrimonio* (Romae 1927) s. 918, n. 858.

¹² Clem. III.17.1, v *CICan. II*, col. 1178.

¹³ *Viz Corpus Iuris Canonici continens Librum sextum Decretalium D. Bonifacii Papae VIII., Constitutiones D. Clementis Papae V. ... cum Glossis ordinariis et Notis diversorum* (Lugduni 1671), s. 250.

Papež Klement V. udělil sanaci Jakobovi (synu aragonského krále Jakuba II.) a Eleonoře (dceři kastilského krále), kteří byli ve vztahu příbuzenství 2.–3. stupně. Jako důvod je uváděna vhodnost, katolická víra a pokoj mezi královstvími, jak píše Riganti.¹⁴ Týž papež sanoval manželství a legitimoval děti Karla IV. (syna Filipa Sličného) a Blanky Burgundské.¹⁵

Jako nejslavnější příklad generálního dekretu sanace uvádí F. Wernz¹⁶ případ, kdy papež **Julius III.** tak učinil v roce 1554 ve snaze přivést zpět anglické království ke katolické víře. Papežův vyslanec kardinál Reginald Pole obdržel od papeže rozsáhlé fakulty ke splnění obtížného úkolu.¹⁷

Řehoř XIII. udělil sanace ve třinácti případech tajně uzavřených či nedokonaných manželství, čímž navázal na praxi předchůdců Pavla III. a Pia IV. z důvodů prospěchu duší.¹⁸ Tuto skutečnost dosvědčuje též papež Benedikt XIV,¹⁹ který navíc uvádí též tzv. *pražský případ* ze 13. 7. 1720, započatý již za papeže Klementa XI. a jeho nástupců, jak uvidíme později.

Klement VIII. instrukcí *Sacramentum matrimonii*²⁰ ze dne 31. 8. 1595 nařizuje místním ordinářům přeložit reformní manželské dekry koncilu tridentského do mluvené řečtiny, dále jejich publikaci v řeckých místech a farnostech včetně sanací manželství, pokud byla uzavřena nelegálně.

Klement XI. udílel nezřídka sanace.²¹ Např. vydal apoštolský list *Apostolicae dignitatis*²² datovaný 2. 4. 1705, kterým potvrdil manželství kanonicky nezákonně uzavřená ve východní Indii a dispenzoval rovněž od obnovy souhlasu. Týž papež dopisem biskupu Janovi v západní Indii ze dne 9. 4. 1712²³

¹⁴ RIGANTI, Commentaria, tom. 4, R. 49, n. 10, s. 8.

¹⁵ RIGANTI, Commentaria, tom. 4, R. 50, n. 117, s. 36.

¹⁶ WERNZ, F., Ius decretalium, op. cit. s. 954, pozn. 18; tutěž skutečnost uvádí též autor v WERNZ, F. – VIDAL, P., Ius canonicum tom. V. ius matrimoniale (Romae 1928²). s. 798, pozn. 19. Nicméně k ověření chybí u autora citace pramene.

¹⁷ Viz BARONIUS, C.: Annales Ecclesiastici, (Coloniae Agrippinae 1727) tom. 21, s. 105.

¹⁸ Viz PONTAS, J., Dictionarium casuum conscientiae. Supplementum (Venetiis 1753). tom. 1, s. 408, casus I.

¹⁹ Viz Benedicti XIV. Pont. opt. Max. olim Prosperi Cardinalis de Lambertinis operum editio novissima. Quaestiones canonicae et morales (Prati 1844), Quaest. 174, tom. 12, s. 217–218.

²⁰ Instructio super aliquibus ritibus graecorum, v *MBR – Luxemb.* tom. 3, s. 52–53, § 5.

²¹ Viz. RIGANTI, Commentaria, tom. 4, R. 49, n. 34, s. 11.

²² Uvádí: Benedicti XIV. Pont. Opt. Max. ... Intitutionum ecclesiasticarum 87, n. 80 (Romae 1750) s. 588; BENEDIKT XIV. De synodo dioecessana libri tredecim (Ferrariae 1764). tom. 2, lib. 13. cap. 21, n. 7, s. 455–456.

²³ Clementis XI. Pontificis Maximi Epistolae et brevia selectiora, tom. II (Romae 1729). s. 1669–1672.

odmítl požadavek místních biskupů k rozšíření dispenzační pravomoci v právem zakázaných stupních včetně 1. stupně švagrovství a pravomoc dispensovat nedovolil.

Pro pražskou arcidiecézi je zajímavý pozdější případ podaný papeži Klementu XI. dne 13. 7. 1720 prostřednictvím Kongregace koncilu. Jedná se o žádost²⁴ šlechtice Viléma Jaroslava Graisfense z Pilsenburgu, barona na Tmáni, který po 40 letech putativního manželství s počestnou dívkou Ludmilou žádá o legitimaci tří synů (Jan, Karel, Rudolf). Uvádí, že sňatek byl uzavřen bezelstně před cizím knězem, neboť vlastní farář neexistoval. Žadatel zároveň kromě legitimace synů žádá i o sanaci manželství, neboť podle zákonů Českého království se jmenovaní synové nemohli ujmout dědictví z důvodů nemanželského původu a Ludmila je považována za jeho legitimní manželku. Pražský arcibiskup František Ferdinand Khünburg uvádí, že manželství žádnou formou uzavřeno nebylo, jméno takového kněze není mu známo, nebyli přítomni ani svědkové. Ludmila navíc měla pověst žadatelovy konkubíny a žadatel byl napomínán, aby se s ní rozešel. Po shrnutí dokumentace byla kauza odložena k získání důkazů.

Kauza byla znovu otevřena dne 16. 1. 1723²⁵ za nového papeže **Inocence XII.**, kde žadatel zdůrazňuje svůj věk a nutnost legitimace k předání rodinného jmění legitimním dědicům. Kongregace požadovala provést kanonický výslech svědků, kteří by mohli dokázat, že synové žadatele byli pokládáni za legitimní, jakož i svědecké výpovědi o skutečnosti uzavření manželství řádným kanonickým způsobem. Stanovisko kongregace k předložení žádosti papeži zůstalo opět negativní.

V srpnu téhož roku byla žádost²⁶ znovu opakována, nicméně pražský arcibiskup v této věci názor nezměnil. V průběhu dalších zkoumání jevil se náboženský život manželů solidnější, což potvrzovali i svědkové v doplňujících výpovědích. Umírající žadatel těsně před smrtí a po přijetí svátosti smíření odprísáhl, že manželství vskutku bylo uzavřeno před knězem a děti tedy počaty v dobré víře. Vzdor vykonané přísaze před svědky kongregace opět váhala s předložením žádosti papeži. Stanovisko kongregace bylo změněno teprve v následujícím zasedání,²⁷ záležitost doporučena papeži ke kladnému vyřízení z důvodů udělení

²⁴ Pragensis die Sabbathi 13. 7. 1720 v Thesaurus resolutionum Sacrae Congregationis Concilii (Romae 1745). tom. 1, s. 326–329; též Benedicti XIV. Pont. opt. Max. olim Prosperi Cardinalis de Lambertinis operum editio novissima. Quaestiones canonicae et morales (Prati 1844); Quaest. 174, tom. 12, s. 217–218; též RIGANTI, Commentaria, tom. 4, R. 50, n. 111, s. 35.

²⁵ Pragensis die Sabbathi 16. 1. 1723, op. cit., tom. 2, s. 258–261.

²⁶ Pragensis die Sabbathi 28. 8. 1723, op. cit., tom. 2, s. 355–357.

²⁷ Pragensis die Sabbathi 18. 9. 1723, op. cit., s. 369.

sanace manželství, jakož i legitimace synů, což konečně bylo vyřízeno kladně, leč až po smrti žadatele.

Klement XII. odejmul nižším autoritám konstitucí *Romanus Pontifex*²⁸ ze dne 12. 2. 1732 pravomoc dispensovat manželské překážky, i tajně, jak k uzavření manželství, tak k jeho sanaci. Týž papež konstitucí *Cum dudum*²⁹ z 9. 9. 1734 prodloužil fakulty svého předchůdce udělené misionářům, provinciálům jezuitů, kněžím od nich delegovaných, včetně místních ordinářů, sanovat uzavřená manželství, aniž by se vyžadovalo obnovení manželského souhlasu. Uvedenou fakultu lze nadále používat, i když by byla před tím ztracena; navíc se udílí možnost snímat censury i církevní tresty, do kterých jednotlivci mohli v této souvislosti upadnout.

Benedikt XIV. ve svém rozsáhlém spise *De synodo dioeclesana libri tredecim*³⁰ shrnuje pojem sanace, k níž se vyžaduje existence přirozeného manželského souhlasu, a pokud není stanoveno jinak, nevyžaduje se jeho obnova. Manželství je tedy platným, a zároveň tím samým aktem je legitimováno i potomstvo z manželství vzniklé. V dalším elaborátu zvaném *Quaestiones canonicae*³¹, a sice *QQ.* 174 a 183, hovoří o přímé moci papeže legitimovat potomstvo co do obojích účinků duchovních i hmotných, o udílení dispenze *in radice matrimonii*, kterou lze udělit pouze z vážných a urgentních důvodů. Legitimovat lze potomstvo zrozené z putativního manželství, nikoliv z jiných vztahů. V papežových dílech se několikrát objevuje i zdůraznění, že lze dispensovat pouze překážky práva ryze církevního, nikoliv práva přirozeného a božského. V uvedeném elaborátu cituje papež mínění řady autorit, dále dekretálek i rotálních sentencí.³² Zároveň tamtéž zdůrazňuje, že manželský souhlas přirozený musí trvat, z čehož vyplývá, že nesmí být žádným z kontrahentů odvolán.³³

Pravomoc udělit sanaci i stanovit podmínky pro její platné udělení náleží výlučně papeži,³⁴ z čehož vyplývá, že biskupové k tomuto právnímu aktu postrádají příslušnou pravomoc, leč mohou ji obdržet zvláštním papežským zmocněním.

²⁸ *MBR – Luxemb.* tom. 14, konst. 52, § 8, s. 178.

²⁹ *MBR – Luxemb.* tom. 15, konst. 142, § 3, s. 4.

³⁰ BENEDIKT XIV., *De synodo dioeclesana libri tredecim* (Ferrariae 1764). tom.2, lib. 13. cap. 21, n. 7, s. 455–456.

³¹ Benedicti XIV. Pont. Opt. Max. olim Prosperi Cardinalis de Lambertinis operum editio novissima quaestiones canonicae et morales, tom. 12–13 (Prati 1844–1845).

³² Q. 174, op. cit. s. 217.

³³ Q. 174, op. cit. s. 218; ASS, vol. 1. s. 183–190.

³⁴ BENEDIKT XIV., dekret *Cum super* § 7 ze 27. 9. 1755 v *MBR – Luxemb.* tom. 19, konst. 53, s. 183–184.

Papež mnohokrát prohlašuje, že k udělení dispenze jsou třeba velice vážné důvody, užívá výrazy: „... *urgente causa ... gravissimis urgentibus causis*“.³⁵ Manželství musí mít vnější podobu řádného manželství, bez zjevného projevu nevěry, uzavřeného pouze s kanonickou překážkou práva ryze církevního, neboť dispenz od překážky práva božského a přirozeného ani papež udělit nemůže. Dalším vážným důvodem míní papež i dobro legitimování dětí.³⁶ Tytéž požadavky vyplývají z dalšího dokumentu tohoto papeže kanonisty, a sice z dopisu *Redditae Nobis*,³⁷ § 40, ze dne 5. 12. 1744.

Sanační praxi papežovu lze dokumentovat též z jeho deklarace N. 13, ze dne 4. 11. 1741,³⁸ kterou sanoval manželství uzavřená v Belgii a Holandsku, pokud byla uzavřena mezi dvěma nepokřtěnými či mezi pokřtěným a nepokřtěným s absencí tridentské formy uzavírání manželství.

V 18. stol. se udílení sanací začalo množit;³⁹ ač ne nepatrný počet biskupů k tomu neměl oprávnění; papež **Klement XIII.** se rozhodl sanovat pro klid duší a k vyloučení pohoršení takto uzavřená manželství indultem⁴⁰ ze dne 20. 11. 1760.

Pius VI. prostřednictvím breve *Post factum Tibi* z 2. 2. 1782, adresovaného arcibiskupům trevírskému, salcburskému, mohučskému a kolínskému, odmítl a neschválil císařský dekret Josefa II. příkazující biskupům, aby vlastním právem dispenzovali od rušících manželských překážek. Papež zdůrazňuje, že jedině církvi náleží stanovit manželské překážky a jedině papež má příslušnou dispenzační pravomoc, zatímco biskup může tak učinit pouze s papežovým výslovným souhlasem.⁴¹ Zároveň uvedenému arcibiskupu trevírskému na jeho žádost uděluje papež sanační pravomoc.

³⁵ BENEDIKT XIV., dekret Cum super § 7 ze 27. 9. 1755, op. cit.

³⁶ BENEDIKT XIV., Institutiones, 87, n. 80, op. cit. s. 588; dále De synodo dioecesana. tom. 2, lib. 13. cap. 21, n. 7, s. 455–456.

³⁷ GASPARRI, P., *Codicis iuris canonici fontes* (Romae 1928), vol. 1, n. 350, s. 875 (dále *Fontes*).

³⁸ Viz. Sanctissimi Domini nostri Benedicti Papae XIV. Constitutiones selectae, nec non bullae, decreta, epistolae etc, pars I (Romae 1763), s. 39–42.

³⁹ PERRONE, *De matrimonio*, op. cit. tom. II, s. 167; ROSSET, M., De sacramento matrimonii (Parisiis 1895–1896), tom. IV, s. 271, n. 2363.

⁴⁰ Uvedeno v Dissertation sur la réhabilitation des mariages nuls, apend. II. Citovaná disertace se nachází ve francouzské národní knihovně (Bibliothèque nationale de France), nepodařilo se mi najít ji v našich knihovnách.

⁴¹ Srv. PIUS VI., konstituce Auctorem fidei, z 28. 8. 1794, prop. 59, v DENZINGER, H., HÜNERMANN, P., *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* edizione bilingue (Bologna 1995³⁷) s. 946, n. 2659 (dále *Enchiridion*); uvádí též PERRONE, *De matrimonio*, op. cit. tom. II, s. 109–110; ROSSET, M., De sacramento matrimonii, op. cit. s. 277, n. 2368. Podrobněji viz FEIJE, H. J., De impedimentis et dispensationibus (Lovanii 1893) s. 17 a další. Perrone uvádí též v citaci ROSKOVÁNY, A. de, *Monumenta catholica* (Quinque ecclesiae 1847), tom. 1, s. 347; dále TILLEMONT, *Mémoires pour servir à l'hist. ecclésiast. Pendant le XVIII Siècle an. 1786*, tom. III, s. 68. Citované práce de Roskoványho a Tillemonta se mi nepodařilo nalézt.

Výlučnou pravomoc církve nad manželstvím rovněž v oblasti procesního manželského práva hájí papež v dopise *Deessemus nobis*⁴² ze dne 16. 9. 1788 zaslaném biskupu v Mottole (království neapolské), který fungoval na příkaz krále jako soudce a jemuž byla omezena jeho soudní pravomoc. Papež zdůrazňuje požadavek kán. 12 koncilu tridentského, formulovaného v jeho XXIV. sessi o manželství.⁴³

Sanační pravomoc vykonávala rovněž **Apoštolská Penitenciarie**⁴⁴ ve věci manželství uzavřených ve Francii s dispencí tamějších kapitulních vikářů.

Pius VII. indultem z 15. 8. 1801 a 7. 2. 1809 se snažil zmírnit náboženské napětí v porevoluční Francii mimo jiné tím, že udělil generální dispenc od celibátu cca 200 kněžím, kteří během revoluce uzavřeli civilní manželství, která zároveň sanoval. Z papežské dispence a sanace zůstal vyňat pouze smutně proslulý kníže Charles-Maurice Talleyrand, který byl r. 1789 biskupem v Autun.⁴⁵

Je zajímavé uvést rovněž papežskou instrukci kardinálu Caprarovi, nazvanou *Instructio Io. Bapt. cardin. Caprara in Galliis ex Latere legati de matrimoniorum revalidatione*, z 15. 8. 1801, udělující francouzským biskupům pravomoc sanovat během jednoho roku manželství uzavřená k 14. 8. 1801. Instrukce v č. 13 zdůrazňuje k platnosti sanace mimo jiné i mravní trvání manželského souhlasu.⁴⁶ Fakulta byla opakována indultem ze 17. 2. 1809,⁴⁷ později znovu opakována 27. 9. 1820.

Pokusem řešit francouzskou situaci je papežova bulla *Qui Christi Domini*⁴⁸ z 29. 11. 1801, kterou Pius VII. oznamuje francouzským arcibiskupům a biskupům novou circumskripci francouzských diecézí, znamenající zřízení 10 nových arcibiskupství a 15 biskupství. Arcibiskupům a biskupům, kteří přežili francouzskou revoluci, bylo pro dobro církve a prospěch duší dopo-

⁴² *Enchiridion*, s. 912–913, n. 2598.

⁴³ *Enchiridion*, s. 739, n. 1812.

⁴⁴ PERRONE, *De matrimonio*, op. cit. tom. II, s. 167–168 s odvoláním se na dílo neuvedeného autora zvaného *Dissertation sur la réhabilitation des mariages nuls*, s. 35 apend. II. Přesnější fonty neuvedeny.

⁴⁵ Popsanou skutečnost uvádí CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit. s. 154, n. 421, pozn. 32, aniž by citoval příslušné fonty.

⁴⁶ Instrukce není uvedena v papežském Bullariu. O jejím obsahu mluví ROSSET, M., *De sacramento matrimonii*, op. cit. s. 265–266, n. 2360, též l. c. s. 271–272, n. 2363, aniž by uvedl její přesný text, nebo alespoň pramen.

⁴⁷ PERRONE, *De matrimonio*, op. cit. tom. II, p. 168, rovněž s odvoláním se na výše uvedené *Dissertation sur la réhabilitation des mariages nuls*, p. 110 apend. III; ROSSET, M., *De sacramento matrimonii*, op. cit. s. 271, n. 2363. Ani zde přesnější fonty neuvedeny.

⁴⁸ *Bullarii Romani Continuatio* (Romae 1835–1858), tom. 11, s. 245–249 (dále *BRC*).

ručeno, aby dobrovolně rezignovali na svůj úřad, nebo jim byl odňat, i když někteří z nich mohli být znovu jmenováni. K nepochybně složitým jednáním s Napoleonem Bonapartem – tehdy ještě prvním konsulem Francie - byl postaven 24. 8. 1801 v čelo jakožto papežský legát kardinál Jan Křtitel Caprara,⁴⁹ který od papeže obdržel 4. 9. 1801 rozsáhlé fakulty včetně absolučních i dispensačních⁵⁰ s pověřujícím dopisem⁵¹ datovaným téhož dne pro Napoleona. Delikátní záležitost byla ukončena smlouvou mezi Apoštolským stolcem⁵² a Francií ze dne 15. 7. 1801, budící dodnes oprávněné rozpaky nad způsobem jejího uzavření.

Arcibiskup mohučský Karel Theodor von Dalberg se obrátil na papeže s dotazem, zda kněží na německém území mohou asistovat manželstvím rozvedených katolíků, kteří je uzavřeli po civilním rozvodu, jenž byl tamější civilní autoritou považován za platný, a udílet jim svátosti. Papež vydal v té věci negativní rozhodnutí, kterým tento postup neschválil, a odpověděl tazateli skrze breve *Etsi fraternitatis*⁵³ z 8. 10. 1803, jímž rozhodl o výlučné kompetenci církevních soudů deklarovat neplatnost manželství v kanonickém smyslu.

Lev XIII. dekretem vydaným prostřednictvím kongregace – *S. Congr. pro negotiorum extraordinariorum* – dne 12. 1. 1890⁵⁴ na žádost biskupa ostrova Malta přikázal, že manželství na jeho území jak mezi katolíky, tak i katolíkem s nekatolíkem, musí být uzavřeno tridentskou formou; naproti tomu manželství dvou nekatolíků mezi sebou jsou platná i bez uzavření tridentské formy. Později na žádost téhož místního ordináře papež sanoval tato manželství jednoznačně pro dobro duší dekretem kongregace – *S. Congr. Universalis Inquisitionis* – z 2. 6. 1892⁵⁵, což následujícího dne potvrdil papež též ústně.

Bylo by nad rámec pojednání uvádět další příklady, pouze snad, že **Pius X.** dekretem *Provida sapientique cura*⁵⁶ z 18. 1. 1906 přikázal v celém Německu zachovávání tridentské formy uzavírání manželství, ať se jednalo o manželství katolíků či manželství smíšená. Zároveň tímž dekretem papež sanoval smíšená

⁴⁹ Jmenování viz *BRC*, tom. 11, s. 200–201.

⁵⁰ Viz *BRC*, tom. 11, s. 204.

⁵¹ Viz *BRC*, tom. 11, s. 205.

⁵² Viz *BRC*, tom. 11, s. 175–177.

⁵³ *Enchiridion*, s. 967, n. 705–2706.

⁵⁴ *Acta Sanctae Sedis* (dále ASS) 25, s. 696–697.

⁵⁵ ASS 25, s. 697–698. Výnos cituje též PONTAS, J., *Dictionarium casuum conscientiae. Supplementum* (viz heslo: Matrimonium – haereticorum matrimonium, casus 16) (Venetiis 1753) tom. 2, s. 37.

⁵⁶ ASS, 39 s. 82–84.

manželství uzavřená před nekatolickým duchovním či světským úředníkem, eventuálně tajně uzavřená,⁵⁷ pokud neobsahovala manželskou překážku a trval přirozený manželský souhlas. Kongregace pro svátosti uvádí dekret z 3. 6. 1912,⁵⁸ kterým papež sanoval pro celou církev veškerá dřívější manželství uzavíraná s překážkou.

3. Prameny

a) Prameny obecné

V právních sbírkách nacházíme následující obecné prameny konvalidace i sanace:

Decretum Gratiani:

D. XIII, C. 1–2⁵⁹

– nelze dispenzovat přirozený zákon; nutnost zvolit menší zlo.

C. XXV, q. 1, c. 16⁶⁰

– nezachováním statut sv. Otců se jedná proti nim.

Dekretály Řehoře IX:

X. IV, 14, 6⁶¹

– neplatná je papežská dispenz získaná na základě lstivých důvodů, leč papež udělenou dispenz později potvrdil.

X. II, 13, 13⁶²

– nelze uzavřít manželství v zakázaném stupni pokrevní linie, zejména existují-li důkazy.

X. IV, 19, 8–9⁶³

– manželství pohanů, pokud odporují pouze církevnímu zákonu, trvají i po křtu; v případě mnohoženství nutno po křtu přidržet se první ženy. Nelze uzavřít manželství s opuštěnou ženou svého bratra.

⁵⁷ Vzhledem k tomu, že se jednalo o zákon partikulární odporující kán. 1099, byl dle kán. 6, 1° CIC/1983/1917 zrušen, což potvrdila Papežská komise pro autentický výklad kodexu dne 30. 3. 1918 (viz OCHOA, X., *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae* (Roma 1966), vol. 1, n. 81, col. 110).

⁵⁸ *Fontes*, tom. V., n. 2106, s. 88–89.

⁵⁹ *Corpus iuris canonici*, editio lipsiensis secunda (Graz 1995) col. 31–33 (Dále *CICan. I*).

⁶⁰ *CICan. I*, col. 1010–1012.

⁶¹ *Corpus iuris canonici*, editio lipsiensis secunda (Graz 1955), col. 703 (Dále *CICan. II*).

⁶² *CICan. II*, col. 286–288.

⁶³ *CICan. II*, col. 723–725.

X. IV, 3, 3⁶⁴

- formuluje požadavek uzavřít manželství před knězem, vystříhat se uzavření s překážkou či tajných manželství, konstatuje dále illegitimitu dětí počatých ze zapovězených manželství.

b) Prameny týkající se konvalidace

Srovnáním jednotlivých kánonů hovořících o konvalidaci, jak v kodexu z roku 1917, tak i z r.1983, zjišťujeme:

Kán. 1133 §§ 1 a 2 CIC/1917; 1156 §§ 1 a 2 CIC/1983

Text obou norem je obsahově i dikcí totožný, jediné v kán. 1156 § 2 CIC/1983 je přidáno slovo *convalidatio*.

K § 1:X. IV, 7, 7⁶⁵

- pokud partner uzavřel za života první manželky další manželství s druhou, neznající skutečnost původního pouta, a posléze první zemřela, může zůstat s druhou po novém souhlasu.

Reg. 18 R. J., VI° 66

- co právně neexistuje od počátku, nenapravuje běh času.

Benedikt XIV, ep. *Singulari* z 9. 2. 1749, § 1, § 20⁶⁷

- papež v dopise Jindřichu kardinálu u P. Marie in Porticu sděluje v § 1, že v případě manželství mezi židem a protestantkou je třeba v případě křtu žida manželství znovu uzavřít. V § 20 znovu upozorňuje na odpřisáhnutí bludu ze strany protestantské ženy, po němž lze židovského muže pokřtít. Závěrem přikazuje znovu uzavření sňatku před farářem za použití tridentské formy. S. C. S. Off. z 12. 1. 1769, n. II⁶⁸

- jedná se o dokument svatého Officia adresovaný apoštolskému vikáři, aby v misijním území mohli misionáři udělovat dispenze od manželských překážek: různosti náboženství (*disparitas cultus*), příbuzenství (*consanguinitas*), švagrovství (*affinitas*). Instrukce obsahuje též pokyny, jak a za jakých podmínek se má postupovat v případech již uzavřených manželství bez dispenze

⁶⁴ *CICan. II*, col. 679–680.

⁶⁵ *CICan. II*, col. 690.

⁶⁶ *CICan. II*, col. 1122.

⁶⁷ GASPARRI, P., *Codicis iuris canonici fontes* (Romae 1928), vol. 2, n. 394, s. 193–199 (dále *Fontes*).

⁶⁸ *Fontes*, vol. 4, n. 822, s. 100.

mezi katolíky a nevěřícími. Instrukce preferuje trvalost manželství, i když se nepokřtěný zdráhá přijmout křest, doporučuje dispenzovat a, pokud by z rozchodu vznikaly těžkosti, nevyžadovat obvyklou taxu, doporučuje a naléhá na katolickou výchovu dětí a přípravu konverze nepokřtěného manžela, doporučuje nutnost obnovy manželského souhlasu alespoň soukromé, napomoci eventuální neplatnosti předchozího manželství. Tyto fakulty platí výlučně pro vlastní území misionáři svěřené.

Instr. (ad Archiep. Quebecen) z 16. 9. 1824, ad 4⁶⁹

– jedná se o instrukci svatého Officia arcibiskupu z Quebecu, ve které odpovídá na jeho otázku, zda manželství uzavřené mezi věřícím a jeho nevěřící pokrevnou příbuznou ve 2. stupni nutno po jejím dodatečném křtu a vyžádání dispense od překážky řečeného příbuzenství uzavřít znovu. Dikasterium odpovídá, že v případě, pokud byla vyžádána od Apoštolského stolce dispense různosti náboženství, manželství je platné, bez nutnosti dalšího. V opačném případě je neplatné a vyžaduje se udělení dispense a nové uzavření manželství.

S. C. S. Off. (ad Archiep. Quebecen) z 8. 6. 1836⁷⁰

– řeší dubium místního pastýře vzhledem k existující polygamii, následně pak přijetí křtu. Arcibiskup žádá dovolení, aby nově pokřtěný si mohl vybrat a uzavřít manželství s nejoblíbenější ženou, zejména pokud by toužila po křtu. Arcibiskup připomíná dekret Pia V. pro Indii z 2. 8. 1571,⁷¹ který se nezmiňuje, aby výlučně první v pořadí se stala manželkou nově pokřtěného, ale zmiňuje tu, která touží přijmout křest, což v praxi nečinilo problémy. Odpověď stanoví, že pokud by se jednalo o manželství s první ženou, která je ochotna přijmout křest, je třeba manželství udržet. Pokud se nejednalo o manželství, může si nově pokřtěný zvolit jednu ze všech ostatních a dát přednost té, která touží po křtu. Řehoř XVI. po prozkoumání žádosti stanovil nutnost obnovy souhlasu, pokud by manželství bylo uzavřeno s některou z dalších žen.

S. C. S. Off. (Cochinchin Occident) z 12. 6. 1850 ad 2⁷²

– požaduje po obrácení nevěřícího a jeho křtu výslovnou obnovu souhlasu.

S. C. S. Off. (Yunnah) z 20. 9. 1854⁷³

– v těchto misijních územích po smrti staršího bratra se mladší oženil s vdovou a později uvěřil. Nebylo možné se rozejít s ohledem na děti i nebezpečí nové-

⁶⁹ *Fontes*, vol. 4. n. 866, s. 150.

⁷⁰ *Fontes*, vol. 4. n. 874, s. 159–160.

⁷¹ *Fontes*, vol. I, n. 138, s. 246; též *Codicis iuris canonici Documentum VII*.

⁷² *Fontes*, vol. 4. n. 910, s. 186–187.

⁷³ *Fontes*, vol. 4. n. 928, s. 201.

ho příklonu k pohanství. Odpověď stanoví dispenzovat od překážky různého náboženství i 1. stupně švagrovství na základě existující fakulty misionářů a obnovit souhlas. V případě těžkého ohrožení ponechat v dobré víře.

S. C. S. Off. (Iaponiae) z 11. 3. 1868⁷⁴

- na sdělení, že japonští křesťané nevědí nic o překážkách práva církevního, a proto uzavírají manželství s jejich existencí, odpovídá dikasterium, že o věc bude postaráno v budoucnu. Na žádost o benevolentní faktickou sanaci dikasterium nabádá apoštolského vikáře, aby o manželstvích uzavíraných v dobré víře pomlčel, v opačném případě necht' se postará o obnovení souhlasu a dispenzuje na základě příslušných fakult. Pokud nelze obnovit souhlas, a za předpokladu morální jistoty o jeho dalším trvání, necht' Apoštolský vikář požádá Nástupce apoštolů o udělení fakulty sanovat.

S. C. S. Off. instr. (ad ep. S. Alberti) z 9. 12. 1874⁷⁵

- obsáhlá instrukce pro misijní území uvedené diecéze, ve které bují pohanská praxe v oblasti manželství. Biskupu se poskytuje výklad i pastorační náměty ke zlepšení popsané situace.

S. C. C. (Rosnavien) z 20. 8. 1780⁷⁶

- bývalá kongregace koncilu odpovídá místnímu biskupu, co soudit o manželstvích nemajících sice kanonickou překážku, nicméně uzavíraných bez užití tridentské formy udělovatelem (*minister*) – heretikem, ať mezi heretiky samými, nebo heretikem a katolíkem. V druhé části dotazu se jedná o sňatek uzavřený s rušící překážkou, z nichž kontrahenti jsou oba či jeden heretik, zatímco udělovatel (*minister*) je buď farář či heretik. Dikasterium stanoví, že manželství mezi katolíkem a heretikem, pokud není jiná rušící překážka, uznává jako manželství smíšená (*mixta*), pokud byla uzavřena před katolickým farářem. Dále dikasterium zdůrazňuje, že je katolickému faráři zakázána asistence manželství dvou heretiků. V případě touhy heretika vstoupit do Církve, je třeba požádat biskupa o dispenz, která má být udělena, a obnovit souhlas. Pokud by druhý kontrahent hodlal v herezi setrvat, biskup dispenz dát nemůže, nicméně je třeba se žádostí obrátit se na Apoštolský stolec.

S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788⁷⁷

⁷⁴ *Fontes*, vol. 4, n. 1004, s. 310–311.

⁷⁵ *Fontes*, vol. 4, n. 1036, s. 343–354.

⁷⁶ *Fontes*, vol. 6, n. 3811, s. 104–106.

⁷⁷ *Fontes*, vol. 7, n. 4622 a 4623, s. 171–172.

– jedná se o dva po sobě jdoucí dopisy adresované tamějšímu pastýři. První (N. 4622) odpovídá na místní zvyk po úmrtí manželky vzít si její sestru. Pokud se tak stalo v dobré víře, lze manželství sanovat bez znepokojování partnerů; v opačném případě nutno se obrátit na papeže se žádostí o sanaci, legitimaci dětí, při obnovení souhlasu tridentskou formou. Druhý dopis (N. 4623) zakazuje křesťanům opustit manželku, byť nevěřící, a uzavřít nové manželství pod sankcí zákazu přijímání svátostí.

K § 2:

X. IV, 7, 7

Benedikt XIV, ep. *Singulari* z 9. 2. 1749, § 1, 20

S. C. S. Off. z 12. 1. 1769, n. II, 5

S. C. S. Off. (Iaponiae) z 11. 3. 1868

S. C. S. Off. instr. (ad ep. S. Alberti) z 9. 12. 1874

S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

Secretaria Status, instr. z 27. 3. 1830⁷⁸

– jedná se o odpověď Pia VIII. německým pastýřům (arcibiskupu kolínskému a biskupům z Trevíru, Paderbornu a Münsteru), kteří se dostali do těžké pastorální situace vlivem civilních zákonů v roce 1825. Papež jmenovaným diecézním biskupům uděluje fakulty jako delegátům Apoštolského stolce, s možností subdelegace, sanovat manželství neuzavřená tridentskou formou, leč státem považovaná za platná, dále manželství uzavíraná mezi katolíky a nekatolíky bez použití tridentské formy, jakož i rozsáhlou dispensační pravomoc včetně dispensí udělovaných Apoštolským stolicem ve vážných případech (*ob graves causas*) s důvěrou v moudrou aplikaci uvedených hodnotářů. Zároveň je napomíná, aby hleděli získat jistotu o trvalosti souhlasu, v případech sanace upozorňovali kontrahenty na vážnost situace a ukládali spasitelné pokání, zdržovali se potvrzování rozvodů z malicherných důvodů, doporučovali uzavírání manželství tridentskou formou. Fakulty jsou dány na dobu 5 let.

Kán. 1134 CIC/1917; 1157 CIC/1983

Platná norma oproti předchozí upřesňuje text vložkou: „... *quod pars renovans scit aut opinatur – o němž obnovující ví nebo se domnívá*“ se společným závěrem „*ab initio nullum fuisse – že od počátku bylo neplatné*“.

⁷⁸ *Fontes*, vol. 8, n. 6451, s. 471–475.

S. C. S. Off. (Cochinchin Occident) z 12. 6. 1850, ad 2
– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

Kán. 1135 § 1 CIC/1917; 1158 § 1 CIC/1983

Platná norma je věcně totožná s předchozí s přihlédnutím k možnosti mimořádné formy uzavírání manželství ve smyslu kán. 1127 § 2 CIC/1983.

Benedikt XIV, ep. *Singulari* z 9. 2. 1749, § 1, 20

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

Instr. S. C. S. Off. (ad Archiep. Scopien) z 15. 11. 1882⁷⁹

– manželství tajných křesťanů nutno uzavřít před farářem a svědky, i když s pominutím solemnit. Tajný katolík musí pod přísahou přislíbit záruky katolické výchovy všech dětí i vyznat víru.

S. C. C. Hispalen z 20. 6. 1609⁸⁰

– dikasterium stanoví, že od ukončení tridentského sněmu manželství uzavřené ze strachu i případnými sexuálními styky či jinými způsoby není konvalidováno. Je nutné je uzavřít tridentskou formou.

S. C. C. Constantinopolitana z 2. 12. a 16. 12. 1634⁸¹

– oba dokumenty přikazují k platnosti manželství užít tridentskou formu.

S. C. C. Reatina z 13. 7. 1725, ad 2⁸²

– i v tomto případě trvá dikasterium na tridentské formě uzavírání manželství.

S. C. C. Rosnavien z 20. 8. 1780

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. de Propag. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

Kán. 1135 § 2 a 3 CIC/1917; 1158 § 2 CIC/1983

Původní §§ 2 a 3 CIC/1917 byly nahrazeny jediným § 2 dnes platné normy.

Instr. S. C. S. Off. z 12. 1. 1769, n. II, 5

X. IV, 7, 7

S. C. S. Off. z 12. 1. 1769, n. II, 5

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

⁷⁹ *Fontes*, vol. 4, n. 1074, s. 390–391.

⁸⁰ *Fontes*, vol. 5, n. 2378, s. 209.

⁸¹ *Fontes*, vol. 5, n. 2566 a 2567, s. 274.

⁸² *Fontes*, vol. 5, n. 3302, s. 747–749.

Kán. 1136 § 1 CIC/1917; 1159 § 1 CIC/1983

Dikce obou norem je totožná.

X. IV, 9, 2 a 4⁸³

– nechť se zruší manželství svobodného s otrokyní, pokud onen neznal skutečnost otroctví a po zjištění věci s ní nežil. Totéž platí v případě, že po poznání skutečnosti nesouhlasil.

S. C. S. Off. instr. (ad Vic. Ap. Oceaniae) z 6. 4. 1843⁸⁴

– instrukce apoštolskému vikáři Oceánie stanoví, že dva nově pokřtění, jejichž manželství bylo nulitní, musí obnovit souhlas. V případě existující překážky má apoštolský vikář fakultu na 10 let dispenzovat od překážek práva ryze církevního; v případech rezervovaných může požádat o fakultu s právem subdelegace jednotlivým misionářům. To samé platí pro případy pokřtěného a nepokřtěného.

S. C. S. Off. instr. (Ad Vic. Ap. Oceaniae Centr.) z 18.12.1872⁸⁵

– předkládá dubia ohledně manželského souhlasu, který musí být dán, nebo trvat.

S. C. C. Vigilie z 23. 6. 1725 a 13. 7. 1725⁸⁶

– popisuje případ uzavřeného manželství po znásilnění snoubenky, která nicméně souhlasila s ohledem na zamyšlené manželství. Příbuzní snoubenky následně těžce zranili násilníka s pohrůzkou smrti, nebude-li uzavřeno manželství. Tento ze strachu souhlasil a manželství bylo uzavřeno bez použití tridentské formy. Dikasterium po přibližně třítydenním studiu žádosti rozhodlo o neplatnosti manželství, které by bylo možno konvalidovat výlučně v případě nového souhlasu.

S. C. C. Vigilie z 22. 9. 1725⁸⁷

– novým rozhodnutím bylo potvrzeno rozhodnutí předchozí, jak uvedeno výše.

Kán. 1136 § 2 a 3 CIC/1917; 1159 § 2 a 3 CIC/1983

Dikce §§ 2 a 3 předchozí normy je upravena ve smyslu vnější dokazatelnosti vady souhlasu a opouští termín souhlas vnější a vnitřní.

S. C. S. Off. instr. S. C. S. Off. (ad Vic. Ap. Oceaniae) z 6. 4. 1843⁸⁸

⁸³ *CICan. II*, col. 692–693.

⁸⁴ *Fontes*, vol. 4, n. 894, s. 170–172.

⁸⁵ *Fontes*, vol. 4, n. 1024, s. 327–335.

⁸⁶ *Fontes*, vol. 5, n. 3300, s. 744–746.

⁸⁷ *Fontes*, vol. 5, n. 3305, s. 751.

⁸⁸ *Fontes*, vol. 4, n. 894, s. 170–172.

– popsáno viz kán. 1136 § 1 CIC/1917.

Kán. 1137 CIC/1917; 1160 CIC/1983

Dikce obou kánonů stejná s doplňkem: „...*forma canonica, salvo praescripto can. 1127 § 2 – kanonickou formou při zachování kán. 1127 § 2*“, což bylo zákonodárcem též doplněno u kán. 1158 § 1 CIC/1983.

S. C. C. Polonia z 13. 11. 1638⁸⁹

– je předložen dotaz, zdali manželství uzavírané v místě, kde existuje pochybnost o publikaci dekretů tridentského koncilu, mezi katoličkou a heretikem či před heretickým udělovatelům, je třeba znovu opakovat. V odpovědi dikasterium rozlišuje; pokud publikace uvedených dekretů není známa, manželství je platné. V opačném případě nikoliv a je třeba uzavřít je znovu kanonickou formou.

Secretaria Status, instr. z 27. 3. 1830

– popsáno viz kán. 1133 § 2 CIC/1917.

c) Prameny týkající se sanace

Kán. 1138 CIC/1917; 1161 CIC/1983

Znění textu nové normy je přepracováno v § 1; zatímco text § 2 je totožný s výjimkou náhrady předchozí dikce „*ad matrimonii initium*“ za novou: „*ad momentum celebrationis matrimonii – k okamžiku uzavření manželství*“. Text § 3 předchozí normy je vkomponován do dnes platného kán. 1164, zatímco kán. 1161 § 3 dnešní platné normy stanoví, že sanaci lze udělit za předpokladu setrvání stran v manželském životě.

K § 1:

S. C. S. Off. (Iaponiae) z 11. 3. 1868

S. C. S. Off. instr. (ad ep. S. Alberti) z 9. 12. 1874

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. z 8. 3. 1900⁹⁰

– potvrzuje nemožnost sanace v případě trvalé impotence vzniklé během původního civilního manželství. Pro nemožnost rozchodu domnělých manželů a pohoršení věřících lze žít pod jednou střechou způsobem *frater cum sorore*. Legitimace dětí je možná.

⁸⁹ *Fontes*, vol. 5, n. 2594, s. 281–282.

⁹⁰ *Fontes*, vol. 4, n. 1236, s. 522–523.

S. C. de Prop. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788⁹¹

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

K § 3:

S. C. S. Off (Iaponiae) z 11. 3. 1868

S. C. S. Off. instr. (ad ep. S. Alberti) z 9. 12. 1874

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. z 22. 8. 1906 ad 4⁹²

– dovoluje provést sanaci mezi katolíkem a nepokřtěnou, která byla katolicky vychovávána a všemi za katoličku pokládána. Po objevení překážky je nemožné pro nebezpečí vážných neshod obnovit souhlas.

Secretaria Status, instr. z 27. 3. 1830

– popsáno viz kán. 1133 § 2 CIC/1917.

Kán. 1139 CIC/1917; 1163 CIC/1983

Dikce předchozí normy zjednodušena. V § 1 předchozí normy je specifikována rušící překážka (*dirimens*) a kanonická forma za předpokladu trvání manželského souhlasu, zatímco platná norma též v § 1 konstatuje překážku jako takovou (bývalé *bránící* – *impedimentes* již nová norma nezmiňuje) a kanonickou formu za téhož předpokladu existence souhlasu.

Text § 2 předchozí normy všeobecně nedovoloval udělení sanace od překážky přirozeného či božského práva, která již pominula.

Text platné normy § 2 používá formulaci: „*solummodo postquam impedimentum cessavit* – až tehdy, když překážka pominula“.

K § 1:

S. C. S. Off (Iaponiae) z 11. 3. 1868

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. z 12. 4. 1899⁹³

– neuvedený biskup žádá o dovolení v případě heretiků či pochybně pokřtěných katolíků, pokud se nacházejí *in articulo mortis* či v konkubinátu, o delegovatelnou fakultu dispenzovat od překážek smíšeného náboženství (*religio mixta*) a rozdílného náboženství (*disparitas cultus*), pokud alespoň jeden z manželů slíbí křesťanskou výchovu dětí. Žádost udělena kladně

⁹¹ *Fontes*, vol. 7, n. 4622 a 4623, s. 171–172.

⁹² *Fontes*, vol. 4, n. 1278, s. 545–547.

⁹³ *Fontes*, vol. 4, n. 1219, s. 513.

(v některých případech odkaz na minulé instrukce, jinde se doporučuje vyžádání fakulty na tři roky). Připomínají se podstatné vlastnosti manželství, jeho cíl a trvání souhlasu.

S. C. S. Off. z 22. 8. 1906 ad 3⁹⁴

– nelze sanovat manželství, neexistuje-li u obou stran manželský souhlas.

S. C. de Propag. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

K § 2:⁹⁵

S. C. S. Off. z 8. 3. 1900

– popsáno viz kán. 1138 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. z 2. 3. 1904⁹⁶

– kongregace rozhodla, že manželství uzavřené s překážkou práva přirozeného nebo božského sanovat nelze.

Kán. 1140 §§ 1 a 2 CIC/1917; 1162 §§ 1 a 2 CIC/1983

Dikce obou norem v obou kánonech je totožná.

K § 1:

S. C. S. Off. z 22. 8. 1906, ad 3

– popsáno viz kán. 1139 § 1 CIC/1917.

Kán. 1141 CIC/1917; 1165 §§ 1 a 2 CIC/1983

Dikce předchozí normy přešla s vypuštěním výrazu *unice* do kompozice nového kán. 1165 § 1. Text § 2 obsahuje novinku možnosti poskytnutí sanace diecézním biskupem, jakož i jistá omezení pravomocí v případech vyhrazených Apoštolskému stolci či překážek přirozeného nebo božského práva, které již pominuly.

Pius X., konst. *Sapienti consilio* z 29. 6. 1908, § 1, n. 3°, 2⁹⁷

– uvedená konstituce přiděluje kompetence jednotlivým kongregacím. Kongregace pro udělení svátostí je kompetentní ohledně sedmi svátostí. Mimo jiné ve věcech manželských, tedy: dispenze, sanace v základu, legitimace dětí atd.

⁹⁴ *Fontes*, vol. 4, n. 1278, s. 545–547.

⁹⁵ K pramenům dnes platného kán. 1163 § 2 lze přiřadit *MP. De Episcoporum muneribus* (IX, 18, b) Pavla VI., který vyhradil Apoštolskému stolci pro případ sanace manželské překážky práva přirozeného a božského, které již pominuly, viz OCHOA, X., *Leges Ecclesiae*, vol. III, n. 3449, s. 4993.

⁹⁶ *Fontes*, vol. 4, n. 1270, s. 542.

⁹⁷ *Fontes*, vol. 3, n. 682, s. 729.

S. C. S. Off. (Iaponiae) z 11. 3. 1868

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. (Coreae) z 11. 9. 1878 ad 1⁹⁸

– na žádost apoštolského vikáře kongregace připomíná, že manželství uzavřená s překážkou práva církevního sanuje papež. Pokud byly pominuty interpelace, může dispenzovat z delegované pravomoci sám apoštolský vikář. Je třeba připomenout obnovu souhlasu. V případě, že nelze obnovu souhlasu provést a manželé žijí v dobré víře, lze ponechat s mlčením.

S. C. S. Off. z 12. 4. 1899

– popsáno viz kán. 1333 § 1 CIC/1917.

S. C. S. Off. z 22. 8. 1906

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. de Propag. Fide, litt. (ad Coadiut. Superior. Mission. in ora Coromandel) z 5. 7. 1788

– popsáno viz kán. 1133 § 1 CIC/1917.

S. C. de Propag. Fide (Sutchuen) z 17. 1. 1836 ad 1⁹⁹

– dotaz učiněn apoštolským vikářem s prosbou o dovolení uzavřít manželství v případě, že nevěřící strana kategoricky odmítne žít s pokřtěným; mimoto existuje obava z další části interpelací, tj. nechat se pokřtít či žít bez urážky Stvořitele. Navíc týž místní ordinář žádá o sanaci značného množství manželství v jeho vikariátu. Odpověď dikasteria je afirmativní. V druhé části popisuje místní ordinář skutečnost těžkého terorizování manželky sympatizující s křesťanstvím. Ta opustila manžela a ukrývá se. Manžel skutečnost přednesl mandarinovi, který rozhodl, že žena po dopadení musí být vrácena manželovi, z čehož pro ni plyne vážné nebezpečí. Apoštolský vikář žádá o dispenz od interpelací, aby žena mohla uzavřít manželství s katolíkem. Odpověď dikasteria je též afirmativní.

S. C. de Propag. Fide (Yunnan) z 1. 6. 1845¹⁰⁰

– místní ordinář po pochybnostech ohledně znalosti svých misionářů o manželských překážkách a s ohledem na možnost neplatných manželství žádá dodatečně o jejich generální sanaci bez zveřejnění této skutečnosti. Dikasterium odpovídá kladně s příkazem zapsat sanační akt do knihy tajných manželství.

⁹⁸ *Fontes*, vol. 4, n. 1057, s. 379–380.

⁹⁹ *Fontes*, vol. 7, n. 4760, s. 282–283.

¹⁰⁰ *Fontes*, vol. 7, n. 4812, s. 321.

Secretaria Status, instr. z 27. 3. 1830

– popsáno viz kán. 1133 § 2 CIC/1917.

Ordo servandus in S. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curie, z 29. 9. 1908, Pars II, *Normae peculiaries*, cap. VII, art. III, n. 11^oa¹⁰¹

– kongregaci pro svátosti přísluší ve věcech manželských zejména: zkoumání žádosti o dispenz v závažných záležitostech, oddělení manželů za okolností nikoliv pokojných, zplatnění v základu (*sanatio in radice*), dispenze platného a nekonzumovaného manželství, atd.

4. Prosté zplatnění – *convalidatio simplex* (kán. 1156–1160 CIC/1983; kán. 843–847 CCEO)

Uvedená materie v podstatě není rozdílná v právu Katolické církve západního obřadu a východních obřadů, nicméně z důvodu přesnosti uvádíme citaci obou právních sbírek. Příslušné kánony nedefinují prosté zplatnění, pouze popisují, co se k němu vyžaduje.

K této formě zplatnění není nutný zásah kompetentní autority, a pokud je, jedná se o akcident. Výjimkou je případ nutnosti udělení dispenze, pokud je zapotřebí jako taková, či k asistenci sňatku, pokud je třeba souhlas projevit navenek, dle kanonické formy.

Prostou konvalidací rozumíme existenci nového právního aktu původně vykonaného neplatně. Manželství se stává platným za předpokladu obnovení souhlasu obou stran,¹⁰² což je osobním úkonem obou partnerů,¹⁰³ eventuálně nového uzavření manželství podle kanonické formy. Platné manželství tedy vzniká v momentu obnovy manželského souhlasu novým úkonem vůle jednoho či obou partnerů zaměřeným k manželství, o němž obnovující věděl, či se domníval, že nebyl platný od počátku.¹⁰⁴

¹⁰¹ *Fontes*, vol. 8, n. 6460, s. 525–526.

¹⁰² Srv. SALACHAS, D., Il sacramento del matrimonio nel Nuovo Diritto Canonico delle Chiese orientali (Roma – Bologna 1994), s. 238.

¹⁰³ „Quae convalidatio potest fieri per cooperationem coniugum in renovatione consensus“. WERNZ, F. X. – VIDAL, P., *Ius canonicum*, V; *Ius matrimoniale* (Romae 1928), s. 788, nota 4.

¹⁰⁴ Kán. 1157 CIC/1983; kán. 844 CCEO. Dikce obou kánonů je totožná. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico matrimoniale commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994⁴), s. 235; R.SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto matrimoniale della Chiesa* (Napoli 1985), s. 258. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio in Oriente e Occidente* (Roma 1992), s. 236.

Příčinou neplatnosti manželství, které má být konvalidováno, může být:

a) manželská překážka, která musí pominout, či být dispensována¹⁰⁵

Podmínkou nutnou ke konvalidaci je jednak *pominutí překážky*, jednak *obnova manželského souhlasu*.

Pominutí překážky podle právní teorie může nastat:¹⁰⁶

1. **samo sebou** (např. dosažením právně předepsaného věku, nebo úmrtím partnera ve vztahu k manželskému poutu);
2. **vůlí partnerů** (např. v případě překážky různosti náboženství přijetím křtu);
3. **legitimní dispensí**, nebo zrušením zákona zákonodárcem.¹⁰⁷

Obnova souhlasu alespoň stranou, která o překážce nevěděla, není nutné z hlediska práva přirozeného, pouze z hlediska práva ryze církevního, které jej nicméně požaduje *ad validitatem* z důvodů převážně pastorálních. V zásadě není-li možno docílit obnovy souhlasu ze zvláštních důvodů, otevírá se prostor k použití dalšího mechanismu – sanace. V případě, že souhlas obnovuje pouze jedna strana, je nutné trvání souhlasu u strany druhé, což se právně předpokládá, pokud není známo jeho odvolání.¹⁰⁸ Pokud by se jednalo o pochybně neplatné manželství, lze obnovit souhlas podmíněčně (*ad cautelam*).¹⁰⁹

K posouzení překážek nutno rozlišovat:

překážku veřejnou (jak ve smyslu, že může být dokázána na veřejném fóru, tak ve smyslu, že je fakticky veřejně známá), kdy musí být souhlas oběma stra-

¹⁰⁵ Kán. 1156 § 1 CIC/1983; kán. 843 CCEO. Dikce obou kánonů je totožná. Užití přídavného jména „zneplatňující překážka – *impedimentum dirimens*“ v textu obou kodexů je nadbytečné, neboť překážky dle nové normy jsou svou povahou všechny zneplatňující. Bývalé překážky *bránící (impedientes)* byly částečně zrušeny, částečně requalifikovány na pouhé zákazy k dovolenosti, nikoliv k platnosti manželství. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 234–235; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 258. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 235–236.

¹⁰⁶ ABATE, A., *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica (Roma 1985)*, s. 167.

¹⁰⁷ Samo zrušení překážky zákonem nezplatňuje manželství *ex se*, neboť bylo uzavíráno v době, kdy překážka platila. Je proto nutné obnovit manželský souhlas, nebo udělit sanaci, jak uvádí odpověď papežské interpretační komise ze dne 2.–3. června 1918, n. IV, 7; srv. OCHOA, X., *Leges Ecclesiae*, vol. I, n. 94, s. 125.

¹⁰⁸ Kán. 1107 CIC/1983; kán. 827 CCEO. Dikce kánonů věcně totožná. Obě normativy předpokládají platnost manželského souhlasu, který svou povahou není dán na dobu určitou, ale provždy. Právní předpoklad nevylučuje procesní protidůkaz. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 142; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 161–162. Vzhledem k CCEO srv. SALACHAS, D., *Il sacramento del matrimonio*, op. cit., s. 178.

¹⁰⁹ Viz CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 1155, s. 399.

nami obnoven též veřejně, tj. kanonickou formou,¹¹⁰ při respektování možnosti udělit dispenz od kanonické formy;¹¹¹

překážku tajnou (jak ve smyslu, že nemůže být dokázána na veřejném fóru, tak ve smyslu, že fakticky veřejně známá není), kdy dostačí obnovit souhlas soukromě, neboli bez předepsané kanonické formy,¹¹² a tajně stranou, která o překážce věděla, pokud ovšem souhlas druhé strany trvá, nebo oběma stranami, pokud jim oběma existence překážky byla známa.¹¹³

Je třeba dodat k rozdílu překážek veřejných a tajných, že kritérium rozdílu netkví ve faktu rozhlášení, ale v možnosti právní dokazatelnosti; rozhlášení faktu nazýváme virtuálně veřejně.

b) vada manželského souhlasu¹¹⁴

Podotýkáme, že manželský souhlas je účinnou a formální příčinou vzniku manželství (jakási *duše manželství*) a nelze jej žádnou jinou mocí nahradit.¹¹⁵ Neexistuje-li manželský souhlas, manželství nevznikne! Z přirozeného práva se tedy vyžaduje trvání manželského souhlasu, který ani církev, ani jiná lidská autorita

¹¹⁰ Kán. 1158 § 1 CIC/1983; kán. 845 CCEO. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 236–237; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 258–259. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 236–237. Z hlediska pastorační praxe je třeba rozlišovat, zdali manželé o překážce nevědí v dobré víře (*bona fide*), pak lze doporučit, aby farář s informací vedoucí k řešení situace vyčkal na vhodný moment.

¹¹¹ Kán. 1127 § 2 CIC/1983; paralelní kánón v CCEO neexistuje.

¹¹² Kán. 1108 CIC/1983; kán. 828 CCEO. Oba kánóny stanoví povinnou juridickou formu uzavření manželství, tedy před místním ordinářem (hierarchou dle CCEO), farářem, eventuálně jeho delegátem v přítomnosti dvou svědků. V latinské církvi má pravomoc asistovat sňatku též jáhen, ať trvalý, či určený ke kněžství, za zvláštních a právem určených podmínek též laik. Ve východních církvích katolických i nekatolických tuto pravomoc jáhnové nemají. Pojem *posvátný obřad – ritus sacer* dle dikce kán. 828 CCEO znamená přítomnost kněze, který sňatku požehná. Místní hierarcha či farář východního obřadu nemůže delegovat svého jáhna k asistenci sňatku dvou věřících východního obřadu. Naproti tomu se uznává za platné manželství dvou věřících východního obřadu, kterému na základě delegace místního ordináře latinského obřadu asistoval jáhen téhož latinského obřadu. Srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 200–201

¹¹³ ABATE, A., *Il matrimonio*, op. cit., s. 167–168.

¹¹⁴ Kán. 1159 CIC/1983; kán. 846 CCEO. Dikce kánónů je věcně stejná a stává se principem k řešení neplatného manželství pro vadu souhlasu. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 237–239; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 259–260. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 237–238.

¹¹⁵ Kán. 1057 § 1 CIC/1983 odpovídá věcně kán. 817 § 2 CCEO; zatímco kán. 1057 § 2 CIC/1983 odpovídá věcně kán. 817 § 1 CCEO. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 16–18; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 29–32. Vzhledem k CCEO srv. SALACHAS, D., *Il sacramento del matrimonio*, op. cit., s. 149–150.

nemůže doplnit.¹¹⁶ Proto chybí-li souhlas jako takový, či jednalo-li se o souhlas vadný, je třeba po odstranění příčiny buď souhlas dát znovu, nebo obnovit tím, kdo jej nedal. Pokud neplatnost manželství vznikla ze strany vadného souhlasu, doplňuje jej strana, jejíž souhlas chyběl, pokud u druhé strany trvá. Nicméně trvání jednou daného souhlasu se předpokládá do doby prokázání opaku.

V případě, že vada souhlasu nemůže být prokázána, dostačí doplnění souhlasu soukromě a tajně;¹¹⁷ pokud vada souhlasu může být prokázána, je nutné doplnit souhlas kanonickou formou.¹¹⁸

c) defekt kanonické formy¹¹⁹

Analogicky jako při chybějícím souhlasu, pokud se jedná o defekt kanonické formy veřejně prokazatelný, musí být manželství uzavřeno znovu kanonickou formou,¹²⁰ s možností udělit dispenz od formy v případě manželství smíšených.¹²¹ Pokud by nebylo možné souhlas obnovit, např. defekt je znám pouze místnímu ordináři, faráři, oddávajícímu, eventuálně zvláštní okolnosti nutí zatajit tuto skutečnost domnělým manželům, lze použít zplatnění v základě,¹²² jak ještě uvidíme.

V případě zplatnění manželství, ať prostého či v základu, musí jít o úmysl uzavřít pravé manželství. Tento *vzhled manželství* existuje v případě uzavírání před tváří církve, jakož i uzavírání manželství před civilní autoritou. Nemohou být tedy zplatněna manželství neexistující, tj. uzavíraná např. pouze z důvodů sociálních, ze žertu, či úmyslu žít pouze sexuálně.

Požadavek obnovení souhlasu v případě neplatného manželství z důvodu překážky je práva ryze církevního,¹²³ předpokládá tedy existenci i trvání souhlasu; zatímco v případě neexistujícího souhlasu je jeho obnova požadována právem přirozeným.

¹¹⁶ Kán. 1057 § 1 CIC/1983; kán. 817 § 2 CCEO.

¹¹⁷ Kán. 1159 § 2 CIC/1983; kán. 846 § 2 CCEO. Dikce obou paragrafů je stejná. Termín *soukromě* znamená, že k němu není nutná přítomnost ani faráře, ani svědků. Termín *tajně* znamená bez přítomnosti kohokoliv.

¹¹⁸ Kán. 1159 § 3 CIC/1983; kán. 846 § 3 CCEO. Dikce obou paragrafů je stejná. Manželství v církvi je aktem veřejným i sociálním, a proto je nutné jeho existenci prokazovat, zejména na fóru vnějším.

¹¹⁹ Kán. 1160 CIC/1983; kán. 847 CCEO. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 2397–2240; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto*, op. cit., s. 261. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 238.

¹²⁰ Kán. 1160 CIC/1983; kán. 847 CCEO. Dikce obou kánonů je stejná.

¹²¹ Kán. 1127 § 2 CIC/1983; paralelní kánon v CCEO neexistuje.

¹²² Kán. 1163 §§ 1–2 CIC/1983; kán. 850 §§ 1–2 CCEO. Dikce obou kánonů je stejná.

¹²³ Kán. 1156 § 2 CIC/1983; kán. 843 § 2 CCEO. Dikce obou kánonů je stejná.

V případě již zmíněné dispense od kanonické formy u smíšených manželství, tedy mezi katolíkem a pokřtěným nekatolíkem dle kán. 1127 § 2 CIC/1983 (dispenz se dává, existují-li vážné obtíže s uzavřením manželství kanonickou formou), je nutné k platnosti udělení dispense uzavírat manželství nějakou formou veřejnou.

5. Zplatnění v základu neboli sanace – sanatio in radice (kán. 1161–1165 CIC/1983; kán. 848–852 CCEO)

Zatímco v případě prostého zplatnění manželství zákonodárce toliko popisuje požadavky i způsob jeho uskutečnění, v případě zplatnění v základu, neboli *sanace*, úvodní kán. 1161 CIC/1983 sanaci definuje jako úkon zplataující neplatné manželství z důvodu existující manželské překážky či defektu kanonické formy bez obnovení souhlasu, provedený příslušným představeným. Citovaný kánon zdůrazňuje též retroaktivitu co se týče kanonických účinků.

Zplatnění v základu je tedy institutem, který používá církev v případě zvláštních těžkostí bránících provést prostou konvalidaci. Úkon sanace v sobě obsahuje: vlastní úkon učiněný kompetentní autoritou, dispenz od *obnovení* manželského souhlasu navenek. Jistě manželský souhlas jako takový musí trvat, jinak **nelze zplatnění provést**. Dále obsahuje dispenz od překážky, existuje-li, dispenz od kanonické formy a retroaktivitu účinků manželství do minulosti.

Kořenem (*radix*) manželství je právě výše zmíněný souhlas partnerů, nenahraditelný žádnou lidskou mocí, takže církev v podstatě tímto mechanismem dispenzuje všechny chybějící prvky manželství pouze za předpokladu trvání jeho konstitutivního prvku, tedy souhlasu. V praxi je nutno brát v úvahu skutečnost, že sanovat manželství nelze, pokud by u obou či jedné strany manželský souhlas chyběl od počátku, nebo ač původně dán, byl později odvolán. Za manželský souhlas nelze pokládat souhlas žit v konkubinátě, smyslým způsobem, či mimo-manželským.¹²⁴ Pokud ovšem souhlas na začátku chyběl, avšak později dán byl, lze sanovat manželství teprve od okamžiku daného souhlasu.¹²⁵ Manželský souhlas v případě sanace musí být *účinný přirozeně*, i když právně tomu tak není.

¹²⁴ Kán. 1162 § 1 CIC/1983; kán. 851 § 1 CCEO. Dikce obou kánonů je totožná. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F.: Il diritto canonico, op. cit., s. 242; SEBOTT, R.: – MARUCCI, C., Il nuovo diritto matrimoniale, op. cit., s. 264; SALERNO, F., Gli effetti del matrimonio canonico: Stato coniugale canonico e sue vicende, v AaVv., Il Codice del Vaticano II., Matrimonio canonico (Bologna 1991) s. 305. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., Il matrimonio, op. cit., s. 241–243; SALACHAS, D., Il sacramento del matrimonio, op. cit., s. 243–246.

¹²⁵ Kán. 1162 § 2 CIC/1983; kán. 851 § 2 CCEO. Dikce obou kánonů je totožná.

Zvláště je nutný opatrný přístup duchovních správců k doporučení sanace, pokud se manželství partnerů nachází v krizi, neboť zde přirozené trvání manželského souhlasu je velice problematické a diskutabilní, jehož následkem pak může být i neplatnost udělené sanace!

Nutno ještě dodat, že od momentu udělení milosti se tedy manželství stává platným. Jeho účinky se posouvají již do doby uzavření fiktivního manželství, a sice tzv. právní fikcí (*fictio iuris*), pokud by nebylo stanoveno jinak.¹²⁶ Sanace tedy začíná v momentu udělení milosti (*ex nunc*), leč uvedenou právní fikcí (*fictio iuris*) zákonodárce rozšiřuje účinky manželství¹²⁷ k momentu jeho uzavírání (*ex tunc*). Závažným účinkem sanace je rovněž plná legitimita dětí zplozených ve fiktivním manželství.¹²⁸

Na rozdíl od konvalidace je sanace výlučným aktem příslušné autority (nikoliv manželů). Udělovat zplnění manželství náleží:

- a) z hlediska principu **Apoštolskému stolci**,¹²⁹ na který je možno obrátit se přímo, a sice pro případy svědomí (*forum internum*) na Apoštolskou penitenciarii; pro případy vnější (*forum externum*) na Kongregaci pro svátosti, s přihlédnutím ke Kongregaci pro nauku víry (smíšená manželství), eventuálně ke Kongregaci pro východní církve (pokud se jedná o východní katolické církve);
- b) z hlediska partikulárních církví **diecéznímu biskupu**¹³⁰ a jemu naroveň postaveným.¹³¹ Generální či biskupský vikář může sanaci provést pouze se zvláštním pověřením¹³² diecézního biskupa;

¹²⁶ Jedná se o chybějící souhlas později doplněný dle kán. 1162 § 2 CIC/1983 a o neplatnost manželství z důvodů existence překážky práva přirozeného či božského pozitivního, kdy může být dle kán. 1163 § 2 CIC/1983 i kán. 850 § 2 CCEO manželství zplněno až po pomnutí této překážky.

¹²⁷ Kán. 1161 § 2 CIC/1983; kán. 848 § 2 CCEO. Díkce obou kánonů je totožná. Vzhledem k CIC/1983 srv. BERSINI, F., *Il diritto canonico*, op. cit., s. 241–242; SEBOTT, R. – MARUCCI, C., *Il nuovo diritto matrimoniale*, op. cit., s. 263; SALERNO, F., *Gli effetti del matrimonio canonico*, op. cit., v AaVv., *Il Codice del Vaticano II. Matrimonio canonico*, op. cit., s. 304–307. Vzhledem k CCEO srv. PRADER, J., *Il matrimonio*, op. cit., s. 239–240.

¹²⁸ CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 1165, s. 401–402.

¹²⁹ Kán. 1165 § 1 CIC/1983; kán. 852 CCEO. Vzhledem k CCEO se zmiňuje kodex o pravomoci patriarchy a biskupa eparchie, kteří mohou provést sanaci v jednotlivých případech, a dispenzovat jak od kanonické formy, tak od překážek práva církevního. Je třeba konstatovat, že v případě nápravy formy, při které nebyl užit *ritus sacer*, je dispenz rezervována výlučně Apoštolskému stolci či patriarchovi. Výlučně Apoštolský stolec může dispenzovat od překážek práva božského, které pomínuje. Srv. SALACHAS, D., *Il sacramento del matrimonio*, op. cit., s. 246–247.

¹³⁰ Kán. 1165 § 2 CIC/1983; kán. 852 CCEO.

¹³¹ Územní prelát, územní opat, apoštolský vikář, apoštolský prefekt a apoštolský administrátor natrvalo zřízené administratury dle díkce kán. 368 CIC/1983 (paralelní kánon v CCEO není).

¹³² Kán. 134 § 3 CIC/1983; kán. 987 CCEO. Díkce obou kánonů věcně souhlasí.

c) v nebezpečí smrti,¹³³ avšak v případech nemožnosti obrátit se na místního ordináře, dále v případech, kdy se odhalí překážka, až když je vše připraveno ke sňatku a manželství nelze bez důvodného nebezpečí škody odložit až do doby obdržení dispenze,¹³⁴ se oprávnění k sanaci vztahuje též na **faráře**, dále na **řádne zmocněného posvátného služebníka**, jak kněze či jáhna oddávající dle kán. 1116 § 2 CIC/1983, či zpovědníka. Aplikace oprávnění zplatnit manželství se týká **výlučně** případů popsanych v kán. 1079 a 1080 CIC/1983, tedy v nebezpečí smrti, či nelze-li se obrátit na místního ordináře. Pojmem „obrátit se na místního ordináře“ rozumí se nemožnost písemného styku (žádost – odpověď); telefonický, faxový kontakt není zatím právně relevantní. Poněvadž kán. 1180 § 2 CIC/1983 nerozlišuje mezi zplatněním prostým a v základu, obsahuje oba způsoby.

Kán. 1165 § 2 CIC/1983 ukládá diecéznímu biskupu jistá omezení při udílení zplatnění v základu (analogicky platí i pro zplatnění nižší autoritou dle kán. 1079 a 1080 CIC/1983), a sice:

- a) Diecézní biskup může sanovat manželství pouze v jednotlivém případě dekretem pro jednotlivá manželství. Generální dekret v té věci je vyhrazen Apoštolskému stolci. Při zkoumání případu nutno vzít v úvahu, zdali přirozený manželský souhlas trvá, navíc pak, zdali existuje spravedlivá příčina k udělení. Na otázku, zdali diecézní biskup může delegovat nižším autoritám oprávnění sanovat manželství, se odpovídá dnes kladně, neboť tato fakulta náleží k jeho pastýřské službě jakožto *fakulta řádná*.¹³⁵
- b) Chce-li diecézní biskup provést sanaci partnerů, kteří o ni nepožádali, a tím samým o jejím udělení partneri nevědí (může nastat v případě fiktivního manželství, kde pouze farář ví o vadě; navíc domnělí manželé žijí *bona fide* v harmonickém svazku), musí mít diecézní biskup pro udělení vážnou (nikoliv pouze spravedlivou) příčinu, která je k platnosti (*ad validitatem*) udělení. V pochybnosti o dostatečnosti důvodu sanace je udělení platné i dovolené.¹³⁶
- c) Diecézní biskup může udělit sanaci též v případě existence jak více překážek, tak defektu kanonické formy.

¹³³ Kán. 1079 §§ 1–2 CIC/1983; kán. 796 §§ 1–2 CCEO.

¹³⁴ Kán. 1080 §§ 1–2 CIC/1983; kán. 797 §§ 1–2 CCEO.

¹³⁵ PAVEL VI., M. P. Pastoralis munus, nn. 21–22 v *AAS* 56 (1964) s. 9; PAVEL VI., M. P. De episcoporum muneribus, n. IX, 18 v *AAS* 58 (1966), s. 471–472. Papež tímto dokumentem neudělil dispenzační pravomoc, pouze limitoval rezervování některých dispencí sobě samému, dle dekretu II. vatikánského koncilu *Christus Dominus* 8 b), v *LE* vol. III, n. 3332, s. 4730.

¹³⁶ Kán. 90 § 2 CIC/1983; kán. 1536 § 3 CCEO.

d) V případě manželství smíšených nutno dodržet ustanovení kán. 1125 CIC/1983 ohledně prohlášení a záruk katolické strany.

e) Nelze zplatnit manželství v případě překážek

1. **rezervovaných Apoštolskému stolci**,¹³⁷ tedy překážek *svěcení* (jáhenské, kněžské, biskupské); překážek veřejného doživotního *slibu čistoty* v řeholní společnosti papežského práva¹³⁸ – kán. 1088 CIC/1983, a překážek *zločinu* dle kán. 1090 CIC/1983.¹³⁹

2. **překážek práva přirozeného** (*impotence*) nebo **božského pozitivního** (*manželské pouto* – kán. 1085 CIC/1983, podle některých názorů také *slib čistoty* v řeholní společnosti papežského práva¹⁴⁰ – kán. 1088 CIC/1983; přímá linie pokrevního příbuzenství a pokrevního příbuzenství v druhém stupni boční linie – kán. 1091 § 1, kán. 1078 § 3 CIC/1983).¹⁴¹

f) Reskript musí být vydán pro vnější forum písemně a nabývá účinků ode dne vydání, pokud není určen vykonavatel; jinak ode dne provedení.¹⁴² Diskutuje se též mezi odborníky, zdali fakulta sanovat manželství se týká též manželství uzavíraných pouze civilní formou; odpověď na tuto otázku je obecně kladná.¹⁴³

g) Jako každé uzavřené manželství, tak i zplatněná (konvalidovaná či sanovaná) manželství pro obor vnější (*forum externum*) musí být oznámena do matriky¹⁴⁴ křtu a oddaných. V případě zplatnění pro forum vnitřní (*forum internum*) mimosvátostné je nutno je zapsat do příslušné knihy tajného archivu kurie;¹⁴⁵ pokud bylo zplatnění uděleno ve svátosti smíření, nezapisuje se nikam z důvodu neporušit zpovědní tajemství.¹⁴⁶

¹³⁷ Kán. 1078 § 2 CIC/1983, kán. 795 § 2 CCEO.

¹³⁸ Netýká se institutů práva diecézního. Rovněž nikoliv posvátných závazků nemajících charakter slibu veřejného a trvalého.

¹³⁹ Kán. 1078 § 3 CIC/1983, kán. 795 § 3 CCEO. Pokud se jedná o překážku přímé linie v jakémkoliv stupni, jde nepochybně o překážku práva přirozeného. Pokud jde o druhý stupeň boční linie, někteří autoři jsou názoru, že tato překážka je práva církevního, neboť ve výjimečných případech ji zde Apoštolský stolec uděluje (viz CASTAÑO, J., *Dispensa dagli impedimenti e dalla forma canonica nell'attuale Codice di diritto canonico*, v *Angelicum* 70 (1985), s. 383–384.

¹⁴⁰ Někteří autoři tuto překážku kladou mezi překážky práva církevního, např. CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 255, s. 94.

¹⁴¹ Viz CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 1176, s. 406.

¹⁴² Kán. 62 CIC/1983; kán. 1511 CCEO.

¹⁴³ Viz. CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 1177, s. 406.

¹⁴⁴ Kán. 1123 CIC/1983; kán. 842 CCEO.

¹⁴⁵ Kán. 1082 CIC/1983; kán. 799 CCEO.

¹⁴⁶ Viz CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio*, op. cit., n. 876, s. 300.

6. Závěr

Ve snaze shrnout popisované téma napomáhající manželům k vyřešení jejich postavení v církvi je třeba si uvědomit, že obojí mechanismus, jak prostého zplatnění, tak i zplatnění v základu, je používán oběma plícemi Kristovy církve, tedy obřadu východního i západního, což je vkomponováno do obou platných zákoníků. Je tedy třeba, aby ti, kdo se zabývají či používají kanonické normy, si byli vědomi základního rozdílu mezi prostým zplatněním a sanací, který je následující:

1. *prosté zplatnění činí* partneři bez intervence církevní autority; zatímco *sanace* je aktem vládní moci v církvi udělující blahovůli prostřednictvím indultu kompetentní autority;
2. *prosté zplatnění vyžaduje* obnovu manželského souhlasu, i když na začátku souhlas dán byl a nebyl odvolán; *sanace* obnovu souhlasu daného a neodvolaného nevyžaduje, poněvadž tato forma nápravy je možná výlučně za trvání manželského souhlasu;
3. *prosté zplatnění vyžaduje* dispenz od překážky a v případě defektu kanonické formy žádá nové uzavření manželství dle předpisů práva; *sanace* nese v sobě jak dispenz od překážek, tak i dispenz od formy;
4. při *prostém zplatnění* kanonické účinky **začínají** od momentu zplatnění do budoucna; při *sanaci* se tytéž účinky prostřednictvím právní fikce posouvají do minula, tedy k momentu uzavření původního, tj. neplatného manželství.

Pro úplnost lze uvést i jakési východisko z nouze charakteru praktického, zasahujícího spíše oblast morální teologie, nicméně výjimečného a použitelného výlučně v oblasti svědomí, o kterém kodex samozřejmě nemluví. Jedná se např. o manželství uzavřené *před tváří církve*, leč neplatné pro existující manželskou překážku, která není manželům známa. Tato skutečnost je známá pouze faráři, který by samozřejmě měl na ni partnery upozornit a doporučit zplatnění. Pokud by nastala situace, že ze zveřejnění jejich situace by mohla nastat pro farnost duchovní škoda či pohoršení, nebo farář ví, že manželství není harmonické a existuje vážné nebezpečí jeho zhroutení, nemůže farář v tomto případě žádat udělení zplatnění v základu (*sanatio in radice*), při kterém manželský souhlas musí trvat. Farář tedy, po zvážení všech okolností, může o věci pomlčet, ponechat manželství domnělé (putativní) v *dobré víře* a vyčkat změnu okolností, až bude možné napravit trvající stav.

Další řešení lze nabídnout starším manželům, kteří uzavřeli neplatné manželství před mnoha léty, jehož neplatnost rovněž není známa. Konvalidaci leckdy provést nelze, rozchod manželů je prakticky vnitřně nemožný a je i nebezpečí

nežádoucího podivu. V praxi někdy nelze otevřít ani proces před církevním soudem z důvodů důkazní tísně (např. úmrtí či selhání paměti důležitých svědků, ztráta důležitých dokumentů prokazující žalovaný důvod, atd.). V takovém případě je možno, po vážném rozhovoru s partnery, putativní manželství ponechat s tím, že manželé nebudou užívat manželského práva (forma soužití *frater cum sorore*). Tato možnost je velice choulostivá, individuální, a jistě vyžaduje někdy i značnou míru osobní kázně a snahu k odříkání, k němuž je nutno přistupovat s duchem hluboké víry.

V celé popsané stati kanonického práva církev hledá možnost, jak napravit to, co bylo v mezilidském vztahu právně vadné, neboť manželství vždy zůstává ve své podstatě vztahem trvalým, který má napomáhat lidské jistotě a spolehlivosti ve vzájemném vytváření ovzduší vzájemné důvěry, pomoci, spoluvytváření lidské osobnosti k dobru obou manželů. Navíc zde přistupuje i zodpovědný vztah k vznikajícímu lidskému životu, který je třeba rozumnou výchovou rozvíjet. Nelze zapomínat, že tyto přirozené kvality povyšuje Bohočlověk Ježíš Kristus na jednu ze sedmi novozákonních svátostí, z čehož vyplývá, že podstata manželství, jeho konstitutivní vlastnosti, tj. věrnost a nerozlučitelnost, jakož i jeho cíl, tj. dobro obou manželů spolu s přijetím počatého dítěte a s jeho výchovou, dostávají dimenzi posvátné skutečnosti schopné přivést člověka k nadpřirozenému cíli, tj. plnosti věčného života s Trojjediným Bohem.

Resumé

Úsek kanonického práva zvaný zplatnění manželství řeší situaci partnerů, kteří neuzavřeli sňatek před tvářmi církve, ač k tomu byli vázáni z titulu platného křtu v Katolické církvi. Důvody mohly být nejrůznější: z hlediska kanonického opomenutí formy, či existence nedispensovaných manželských překážek, či tehdy neúčinný manželský souhlas; z hlediska osobního pak nechť či vnitřní odpor tak učinit. Partneři během doby uzráli a počali pociťovat nelegálnost své situace v církvi. V zásadě k zplatnění manželství lze přistoupit jeho konvalidací, tedy fakticky novým manželským souhlasem, který si partneři vzájemně dávají a přijímají, po udělení dispenze od překážek, je-li nutná. Druhým způsobem zplatnění je sanace udělená písemně církevní autoritou, která rovněž dispensuje od nutných překážek, navíc promíjí kanonickou formu (za trvání manželského souhlasu). Hlavním důvodem pro zplatnění manželství je duchovní i mezilidské dobro manželů, kterým se tímto způsobem otevírá cesta k plnému přijetí svátostí Nového zákona.

Abstract

The Validation of Marriage in Catholic Church Law

The portion of canon law on the validation of marriage solves the situation where couples have not entered into marriage before the Church even though they were obligated to do so based on a valid baptism in the Catholic Church. There could be various reasons for this: From a canon law perspective there could have been a lack of form, the existence of a non-dispensable marital restriction, or at that time an ineffective marital consent. From a personal perspective, there could have been an unwillingness or internal aversion to do so. The couple have matured and begun to feel the illegitimacy of their situation in the Church. The validation of a marriage can be done by convalidation – in other words by a de facto new marital consent, mutually exchanged by the couple after receiving a dispensation from the restrictions, if necessary. The second mode of validation is a sanation provided in writing from a Church authority, which also provides a dispensation from the necessary restrictions and in addition excuses the situation from canon law form (given the existence of marital consent). The main motivation for a marriage validation is for the spiritual and human benefit of the couple, whose path to full acceptance of the New Testament sacraments is thereby fully opened.

Zusammenfassung

Die Gültigmachung der Ehe im Recht der Katholischen Kirche

Der Teil des kanonischen Rechts mit dem Titel Gültigmachung der Ehe versucht die Situationen zu lösen, in denen die Partner eine Ehe nicht vor dem „Antlitz“ der Kirche geschlossen haben, obwohl sie dazu wegen ihrer Taufe in der Katholischen Kirche verpflichtet worden waren. Die Ungültigkeitsgründe konnten vom kanonischen Standpunkt verursacht werden durch: die Missachtung der kanonischen Form, Existenz der indispensablen Ehehindernisse, eine ungültige Leistung des Ehekonsenses. Vom persönlichen Standpunkt konnten diese Gründe auf innerliche Entscheidungen der Beteiligten zurückgeführt werden. Die Partner sind aber inzwischen reifer geworden und nehmen die Rechtlosigkeit ihrer Beziehung wahr. Die Gültigmachung erfolgt in der Regel durch ihre Konvalidation, also durch eine neue gegenseitige Ehekonsensleistung nach der Erteilung des Ehedispenses, falls es nötig ist. Die zweite Form der Gültigmachung der Ehe ist die Sanation, erteilt in der schriftlichen Form durch die kirchliche Autorität. Die Sanation stellt gleichzeitig einen Dispens von Ehehindernissen dar, oder kann die Mangel der kanonischen Form gutmachen (falls der Ehekonsens vorliegt).

Die Gültigmachung verfolgt als Hauptziel geistiges und zwischenmenschliches Wohl der Ehegatten. Diesen öffnet sich dadurch der Weg zur Annahme der Sakramente des Neuen Testaments.

Riassunto

La convalidazione del matrimonio nel diritto della Chiesa Cattolica

L'istituto del diritto canonico chiamato „la convalidazione del matrimonio“ solve le situazioni di consorti che non hanno contratto il matrimonio davanti alla chiesa sebbene n'erano obbligati dal titolo del battesimo valido nella Chiesa Cattolica. Le ragioni potevano essere diversissime: dal punto di vista dell'ommissione di forma canonica o dell'esistenza d'impedimenti non dispensabili o del consenso matrimoniale senza effetti; dal punto di vista personale una malavoglia o un'avversione interna a farlo. I consorti con il tempo sono stati maturati e hanno cominciato a sentire l'illegalità della loro posizione nella chiesa. Principalmente un tale matrimonio si può regolarizzare tramite la sua convalidazione, cioè un nuovo consenso matrimoniale dato ed accettato dai consorti a vicenda dopo aver avuto dispensate le irregolarità se necessario. L'altro modo della regolarizzazione del rapporto è la sanazione fatta per iscritto dall'autorità ecclesiastica la quale dispensa dalle irregolarità necessarie e perdona in più la forma canonica (permanente il consenso matrimoniale). La maggior ragione per la regolarizzazione del matrimoni è il bene spirituale ed interpersonale di sposi ai quali così si apre la via alla pienezza di sacramenti del Nuovo Testamento.

O autorovi

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda se narodil roku 1941 v Praze. V letech 1958–1963 vystudoval Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích. Roku 1966 byl vysvěcen na kněze. V roce 1977 byl jmenován soudcem tehdejšího Metropolitního soudu v Praze. Od roku 1991 působí jako soudní vikář Interdiocézního soudu České církevní provincie. Od roku 1994 studoval kanonické právo na Lateránské univerzitě v Římě, kde v roce 2000 získal titul doktora kanonického práva.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda was born in Prague in 1941. In the years 1958–1963 he studied Cyril-Method's Theological Faculty in Litoměřice. In 1966 he was

ordained a priest. In 1977 he was appointed as a judge of then Metropolitan Court in Prague. Since 1991 he has acted as a judicial vicar of the Interdiocesan Court of the Czech Church Province. From 1994 he studied canon law at Lateran University in Rome. At this university, he attained a doctorate in canon law in 2000.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda wurde 1941 in Prag geboren. In den Jahren 1958–1963 absolvierte er Cyrillomethodische Theologische Fakultät in Litoměřice. Im Jahre 1966 wurde er zum Priester geweiht, 1977 wurde er als Richter des damaligen Metropolitangerichts in Prag bestellt. Seit dem Jahr 1991 ist er als Gerichtsvikar des Interdiözesangerichts der Tschechischen Kirchenprovinz tätig. 1994 begann er das Kanonische Recht an der Lateranuniversität in Rom zu studieren, wo er im Jahre 2000 den Grad Dr. iur. can. erwarb.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda é nato a Praga nel 1941. Fra 1958–63 studiava alla Facolta Teologica dei SS. Cirilo e Metodio a Litoměřice. Nel 1966 é stato ordinato sacerdote. Nel 1977 é stato nominato giudice del già Tribunale Metropolitano a Praga. Dal 1991 presiede da vicario giudiziale il Tribunale Interdiocesano della Provincia ecclesiastica boema. Dal 1994 studiava il diritto canonico alla Università di Laterano a Roma, dove si é laureato (ICDr.) nel 2001.

Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních

Stanislav Příbyl

1. Zvláštnosti ústavněprávní garance církevní autonomie

Základní ústavněprávní normou upravující vnitřní autonomii církví a náboženských společností je v českém právním řádu ustanovení čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: „Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují rehoľní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech“.¹ Obdobnou normu obsahuje také Ústava Slovenské republiky ve svém článku 24 odst. 3, přičemž demonstrativní výčet oblastí autonomního působení církví obohacuje oproti ustanovení Listiny ještě o samostatné působení církví v oblasti zajištění vyučování náboženství.² Garance vnitrocírkevní autonomie spočívá jak v nevměšování státu do vnitřních záležitostí církví, tak v jejich právní ochraně poskytované státem: „Podle čl. 15 a 16 listiny základních práv a svobod stát nemůže omezovat svobodu náboženského vyznání a zasahovat do ní, pokud její výkon neohrožuje práva druhých, nýbrž ji musí pouze chránit (tzv. status negativus)“.³

Specifikem ústavněprávní garance vnitřní autonomie církví je především to, že jejím cílem je zajištění práv korporativních, tedy nikoli bezprostředně individuálních lidských nebo občanských práv. Proto její

¹ Listina základních práv a svobod: Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992 vyhlášená jako součást ústavního pořádku České republiky.

² Ústava Slovenské republiky (ústavní zákon SNR č. 460/1992 Zb. Slovenskej republiky, čl. 24 (3): „Církví a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy, najmä zriaďujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a zakladajú rehoľné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov“.

³ DOSTÁL, Martin, *Zákon o církvích a náboženských spoločnostech*, in: *Jurisprudence. Judikatura ve světle právní vědy a praxe*, č. 1/2003, s. 14.

zařazení do Listiny základních práv a svobod může vzbuzovat určité pochyby, a tím také hledání jejího ospravedlnění: „Na prvý pohled neústrojně zařazení tohoto ustanovení o vztahu náboženských sdružení a státu do katalogu práv a svobod lze chápat tak, že se jedná o projev kolektivních práv nábožensky věřících občanů, jimiž uplatňují svobodně svá práva uvedená v předchozích ustanoveních – společně s jinými projevovat své náboženství nebo víru“.⁴

Jinou možností odůvodnění zvláštní ústavní úpravy korporativních práv církví je tzv. *favor religionis*: tímto výrazem „se míní poukázat na skutečnost, že ústavodárce chtěl vyhradit zvláštní pozornost náboženství, ať v individuálním či kolektivním pojetí ...“⁵ Na obhajobu postupu českého ústavodárce je třeba navíc poznamenat, že vyznávání náboženství nebo víry není jediným kolektivním právem, které je v ústavním pořádku České republiky garantováno: o politických stranách a hnutích i jiných sdruženích Listina stanoví jako memento na éru totality, že jsou „odděleny od státu“⁶, obdobně i odborové organizace „vznikají nezávisle na státu“⁷ a nakonec i sama Ústava České republiky zaručuje samosprávu územních samosprávných celků, kterou lze rovněž označit za specifický druh kolektivního práva.⁸

Nicméně je pravdou, že formulace ustanovení čl. 16 odst. 2 Listiny, chránící vnitřní autonomii církví a náboženských společností, jde dále než garance ostatních tří kolektivních práv, a to právě uvedením demonstrativního výčtu, který příkladmo naznačuje oblasti, v nichž se korporativní autonomie církví a náboženských společností uskutečňuje: ustavování orgánů, ustanovování duchovních a zřizování církevních institucí. Avšak ani takto formulované vymezení není dostačující pro jednoznačný výklad obsahu a limitů vnitrocírkevní autonomie ve vztahu k sekulárnímu právu. Zásadní význam pro postupnou fixaci hranic práv, vytyčených v čl. 16 odst. 2 Listiny, má proto rozhodovací činnost Ústavního soudu ČR; a obdobně je to Ústavní soud SR, který konkretizuje právní rámec vnitrocírkevní autonomie, daný v čl. 24 odst. 3 Ústavy Slovenské republiky.⁹

⁴ PAVLÍČEK, Václav a kolektiv, *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář – 2. díl: Práva a svobody*, Praha 1999, s. 173.

⁵ DALLA TORRE, Giorgio, *Lezioni di Diritto Ecclesiastico*, Torino 2000, s. 40.

⁶ Listina, čl. 20 (4).

⁷ Listina, čl. 27 (3).

⁸ Ústava České republiky, ú. z. ČNR č. 1/1993 Sb., čl. 8.

⁹ Blíže o jednotlivých způsobech právní ochrany v ústavním soudnictví s ohledem na církev: HRDINA, Antonín Ignác, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Praha 2004, s. 237–239.

2. Ústavní soudnictví jako instance konkretizující obsah vnitrocírkevní autonomie

Zatím nejvýznamnějším zásahem Ústavního soudu ČR ve prospěch autonomie církvi byl nálezní Pl. ÚS 6/02, publikovaný pod č. 4/2003 Sb., který zrušil na návrh skupiny senátorů Parlamentu ČR jako protiústavní čtyři paragrafy (resp. jejich části) nového zákona o církvích č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).¹⁰ Tento nálezní již vzbudil pozornost konfesněprávní doktríny,¹¹ přičemž je zřejmé, že bude třeba se jím i v budoucnu zabývat vždy, když se bude jednat o základní otázky vnitrocírkevní autonomie, tedy o onen *status negativus*, zaručený církvim vůči svévoli státních orgánů. Stalo se tak ostatně i v případě následného rozhodování samotného Ústavního soudu ČR, a to náleznem I. ÚS 146/03.¹² Ten se uvedeného náleznu přímo dovolává: „Po stránce věcné – pokud jde o evidenci církevních právnických osob – Ústavní soud především uvádí, že touto problematikou se podrobně zabýval v odůvodnění náleznu č. 4/2003 Sb., na který pro stručnost v plném rozsahu odkazuje.“

Poněkud ve stínu tohoto „velkého“ náleznu Ústavního soudu ČR pak stojí další judikatura ústavních soudů ohledně církvi a náboženských společností, mapující obsah i meze vnitrocírkevní autonomie. Je však nápadné, že ve dvou českých a dvou obdobných slovenských judikátech, týkajících se dané problematiky, figuruje téma služebního poměru duchovních církvi. Společným jmenovatelem všech čtyř judikátů je pokus stěžovatelů přenést rozhodování o ukončení jejich služebního poměru po vyčerpání prostředků právní ochrany u obecných soudů na soud ústavní. Jedná se zcela zřejmě o nejfrekventovanější problematiku, kterou se ústavní soudy obou republik v oblasti autonomie církvi zabývají, a proto je hodna zvláštní pozornosti.

¹⁰ Celý text náleznu in: Sbírnka zákonů – Česká republika, ze dne 13. ledna 2003, *Nálezní Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2002 ve věci návrhu na zrušení zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), nebo na zrušení některých ustanovení tohoto zákona*, s. 82–106; Návrh skupiny senátorů in: *Návrh na zrušení zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženské společnosti, resp. některých jeho ustanovení*, in: *Revue církevního práva* č. 23 – 3/02, s. 231–240; text náleznu *ibid.*, s. 241–271.

¹¹ HRDINA, Antonín Ignác, *Náboženská svoboda...*, s. 82–89; DOSTÁL, M., *Zákon o církvích ...*, s. 12–17; MARTINKOVÁ, Jana, *Náboženské výnimky*, Bratislava 2004, s. 149–150.

¹² Nálezní Ústavního soudu ČR ze dne 18. června 2003 – in: *Sbírnka náleznů a usnesení ÚS 31*, č. 115, s. 33–44; *Revue církevního práva* č. 26 – 3/03, s. 213–223.

K tomu je ovšem třeba dodat, že se samozřejmě mohou nastolovat další problémy v oblasti vnitrocírkevní autonomie, které ústavní soudy budou muset řešit, na Slovensku například otázka liturgického jazyka, která však v České republice sotva připadá v úvahu, a to vzhledem k absenci zákona o státním jazyku. Ústavní soud SR již konfrontoval otázku liturgického jazyka pohledem ústavně zaručené vnitrocírkevní autonomie. Samotný slovenský zákon č. 270/1995 Z. z., o státním jazyku SR, tuto autonomii plně respektuje: „Zákon neupravuje používání liturgických jazyků. Používání těchto jazyků upravují předpisy církví a náboženských společností.“¹³ Skupina 33 poslanců Národní rady Slovenské republiky však namítla u Ústavního soudu SR nesoulad tohoto ustanovení s čl. 123 Ústavy Slovenské republiky, který svěřuje vydávání obecně závazných právních předpisů na Slovensku jedině orgánům státní správy, nikoli tedy „nestátním subjektům“, jakými jsou církve a náboženské společnosti.¹⁴ Ústavní soud SR návrh odmítl následující argumentací: „Vzhledem k tomu, že jedním ze základních předpokladů, na kterých spočívá čl. 123 Ústavy Slovenské republiky, je ten, že ministerstvo anebo jiný orgán státní správy může vydat obecně závazný právní předpis pouze na základě zákona a v jeho mezích, a vzhledem k tomu, že používání liturgických jazyků vůbec netvoří předmět úpravy zákona o státním jazyku (ustanovení první věty § 1 odst. 3 tuto materii z předmětu zákonné úpravy ‚expressis verbis‘ vylučuje), v takové situaci vůbec nepřichází v úvahu ani otázka příslušného anebo nepřislušného subjektu ve smyslu čl. 123 Ústavy Slovenské republiky. Ta se stává aktuální jen tehdy, jde-li o materii, která je ze zákonné úpravy výslovně vyloučena. V posledním uvedeném případě není proto možno hovořit ani o jejím vztahu k čl. 123 Ústavy Slovenské republiky, což přirozeně vylučuje také jakoukoli možnost jeho nesouladu s ním v otázce subjektů oprávněných vydávat obecně závazné předpisy, tzv. ‚sekundární normotvorbu‘.“¹⁵

¹³ Zák. č. 270/1995 Z. z., § 1, odst. 3.

¹⁴ Ústava Slovenskej republiky, čl. 123: „Ministerstvá a iné orgány štátnej správy na základe zákonov a v ich medziach môžu vydávať všeobecne záväzné právne predpisy, ak sú na to splnomocnené zákonom. Tieto všeobecne záväzné právne predpisy sa vyhlasujú spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“

¹⁵ *Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1997*, s. 224. K tomu viz též: KVASNIČKOVÁ, Jana, *Nezávislosť cirkví a náboženských spoločností podľa Ústavy Slovenskej republiky*, in: *Justičná revue* č. 2/2002, s. 144; MARTINKOVÁ, Jana, *Náboženské výnimky...*, s. 143–144.

3. Služební poměr duchovních v historických souvislostech

Prvním rozhodnutím Ústavního soudu ČR, testujícím rozsah vnitrocírkevní autonomie ve věci služebního poměru duchovních, byl nález Ústavního soudu ze dne 26. března 1997, sp. zn. I ÚS 211/96.¹⁶ V něm podává ústavní soud směrodatný, a jak se později ukázalo, také „precedenční“ výklad ustanovení čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod v záležitosti služebního poměru duchovních: „Podle čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod církve spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují církevní instituce, nezávisle na státních orgánech. Osoby vykonávající duchovenskou činnost ji vykonávají z pověření církvi a náboženských společností podle jejich vnitřních předpisů. Církve a náboženské společnosti také posuzují způsobilost osob k výkonu duchovenské činnosti a podle toho určují jejich zařazení. Obecné soudy proto nerozhodují o věcech služebního poměru duchovních k církvi, protože tím by došlo k nepřipustnému zásahu do vnitřní autonomie církve a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci.“

Citlivost otázky vnitrocírkevní autonomie v personálních záležitostech je více než zřejmá s ohledem na nepřilíš dávno historickou zkušenost církvi s totalitním režimem. Je ovšem pravda, že také demokratický systém první Československé republiky si vyhrazoval určitý vliv na jmenování vybraných církevních hodnostářů, jak o tom svědčí čl. IV modu vivendi sjednaného v roce 1927–1928 mezi Svatým Stolicem a Československou republikou: „Svatý Stolec, než přistoupí ku jmenování diecézních arcibiskupů a biskupů, koadjutorů s právem nástupnictví, jakož i ordináře pro armádu, sdělí československé vládě jméno kandidáta, aby měl jistotu, že proti té volbě nebudou vzneseny důvody rázu politického ... Námitkami rázu politického jsou míněny všechny námitky, které vláda sama bude moci vznést z důvodů, týkajících se bezpečnosti, na příklad, že vybraný kandidát se provinil politickou rozvratnou činností, separatismem nebo snad zaměřením proti ústavě, případně veřejnému pořádku v zemi ...“¹⁷ Uplatňování „námitek rázu politického“ bylo v té době běžným institutem konkordátního práva, rozhodně se nejednalo o jednostrannou vůli státu zasahovat církvi do její personální politiky způsobem vymykajícím se tehdejšími standardům, a byl zde také zcela konkrétní důvod, proč Československo vyžadovalo tuto kautelu: „Republika měla být chráněna proti pokusům maďarské iredenty o změnu hranic.“¹⁸

¹⁶ *Sbírka nálezů a usnesení ÚS* 7, č. 34, s. 227–231; *Revue církevního práva* č. 8 – 3/97, s. 163–166.

¹⁷ In: *Acta Apostolicae Sedis* č. 20 (1928), s. 66; český překlad in: HRDINA, Antonín Ignác, *Texty ke studiu kanonického práva*, Plzeň 1998, s. 248.

¹⁸ TRETERA, Jiří Rajmund, PŘIBYL, Stanislav, *Konfesní právo a církevní právo*, Praha 1997, s. 96.

Zásadní obrat přinesla až praxe totalitního režimu: „Modus vivendi začal být po skončení 2. světové války znovu uplatňován. Brzy po Únoru 1948 však bylo jasné, že se státní moc nebude na jeho ustanovení ohlížet. K faktickému vypovězení modu vivendi došlo r. 1949 vydáním zákona č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností, aniž by však byl modus vivendi formálně vypovězen.“¹⁹ Prosazení a čtyřicetileté aplikování zákona č. 218/1949 Sb. bylo velmi efektivním pokusem totalitního státu podmanit si církev a zbavit je vnitřní autonomie právě zásahy v nejcitlivějším bodě, tedy v personálních otázkách: „Duchovenskou (kazatelskou apod.) činnost v církvích a náboženských společnostech mohou vyvíjet jen osoby, které mají k tomu státní souhlas, a které vykonají slib ... Každé ustanovení (volba, jmenování) těchto osob vyžaduje předchozího souhlasu státu.“²⁰ V tomto neblaze proslulém § 7 zákona je zcela potlačen smluvní princip prvorepublikového modu vivendi a státní moc jednostranně extenduje svým rozhodujícím vlivem na ustanovování všech duchovních všech komunistickým režimem povolených církví.²¹ Podmínky pro udělení státního souhlasu jsou uvedeny velmi vágně v § 2 téhož zákona: „Státní souhlas lze udělit jen duchovním, kteří jsou československými státními občany, jsou státně spolehliví a bezúhonní a splňují i jinak všeobecné podmínky pro přijetí do státní služby ...“ Kromě neurčitého obsahu pojmu „státní spolehlivosti“ stojí ve formulaci tohoto ustanovení za povšimnutí kvalifikace duchovenské činnosti jako státní služby. Důsledkem této právní úpravy byla svévolná praxe státních orgánů, kterou již zákon zamlčoval, zatímco sama socialistická jurisdikce ji přiznávala jako naprostou samozřejmost: „Tyto zásady jsou platné již při výběru bohoslovců, kteří se hlásí ke studiu na příslušných učilištích. Pokud některá z uvedených podmínek není splněna, mohou příslušné orgány státní správy souhlas odeprít, popř. dříve udělený státní souhlas k výkonu církevní funkce odejmout.“²²

¹⁹ NĚMEC, Damián, *Mezinárodní smlouvy mezi Apoštolským stolcem a Polskem, Rakouskem a Československem v období mezi dvěma světovými válkami*, in: *Dialog Evropa XXI*, č. 2 – 3/97, s. 14.

²⁰ Zák. č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností státem, § 7 odst. 1 a 2.

²¹ „Právním zmetkem byly tzv. ‚církevní‘ zákony komunistického Československa z roku 1949, které nebyly s církvemi a náboženskými společnostmi konzultovány ani dohodnuty, ale byly církvím a náboženským společenstvem hrubě oktrojovány (vnuceny); jejich obsah nejlépe vystihovala přezdívkou ‚proticírkevní zákony‘.“ TRETERA, Jiří Rajmund, PŘIBYL, Stanislav, *Konfesi právo...*, s. 34.

²² *Právní poměry církvi a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem*, Praha 1977, s. 10.

4. Služební poměr duchovních v judikatuře Ústavního soudu ČR

Ihned po roce 1989 byl § 7 zákona č. 218/1949 Sb. novelou zrušen,²³ čímž se otevřel prostor pro respektování vnitřní autonomie církvi ze strany státu, potvrzený později Listinou základních práv a svobod. Listina je ve věci vnitrocírkevní autonomie v personálních záležitostech církvi proti zmíněné novele krokem kupředu nejen tím, že má vyšší právní sílu, nýbrž také explicitním normativním vymezením právě personální oblasti jako domény autonomie: podle čl. 16 odst. 2 totiž církve a náboženské společnosti „ustanovují své duchovní ... nezávisle na státních orgánech“. Ústavní soud pak svým odmítnutím rozhodnout o oprávněnosti či neoprávněnosti propuštění z duchovenské služby pouze dále konkretizuje, co podle jeho výkladu zahrnuje obsah pojmu „ustanovovat“ duchovní. Používá v tomto případě argumentu *a simili*, neboť v odvolání duchovního příslušnými orgány církve zrcadlově spatřuje rovnocenný akt, náležející autonomní rozhodovací sféře církve, jakým je samo ustanovení duchovního. Výmluvný je v této souvislosti samotný titul nálezu: „kterým se popírá pravomoc světských soudů, pokud jde spory o ukončení služebního poměru duchovních“.

Species facti zkoumané kauzy spočívá v pokusu stěžovatelů zvrátit rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo zastaveno řízení v jejich sporu proti Ústřední radě Církve československé husitské o náhradu mzdy a o určení neplatnosti rozvázání služebního poměru. Protiústavnost odepření spravedlnosti spatřují stěžovatelé v tom, že rozhodnutí církve porušilo jejich Listinou základních práv a svobod zaručené právo na svobodnou volbu povolání a na získávání prostředků pro své životní potřeby prací podle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny,²⁴ jakož i právo na soudní ochranu a právo na soudní přezkoumání zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné moci v souladu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.²⁵

Zkoumaným nálezem ústavní soud vyšel vstříc požadavku vnitrocírkevní autonomie, a to v souladu s argumentací, kterou se v předmětné kauze hájila

²³ Zák. č. 16/1990 Sb., kterým se mění zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností státem.

²⁴ Čl. 26 (1): „Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost“; čl. 26 (3): „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.“

²⁵ Čl. 36 (1): „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“; čl. 36 (2): „Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.“

Ústřední rada Církve československé husitské ohledně povahy církevních orgánů: „... ústavní stížnost není přípustná proti rozhodnutí církevního orgánu jako ‚orgánu veřejné moci‘, neboť orgány církve takovými orgány nejsou. Pro vznik, změnu a skončení služebního poměru nelze použít ustanovení zákoníku práce, neboť úprava jeho vzniku, změny a skončení je komplexně provedena v církevních řádech Církve československé husitské. Použití zákoníku práce je subsidiární v případech, kdy úprava není v církevním předpisu provedena“.

Nejzásadnější částí odůvodnění nálezu je interpretační pravidlo o důvodech zdrženlivosti v aplikaci sekulárních pracovněprávních předpisů na služební poměr duchovních, a to s ohledem na ustanovení Listiny: „Podle čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod církve spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech. Osoby vykonávající duchovenskou činnost ji takto vykonávají z pověření církví a náboženských společností podle jejich vnitřních předpisů a obecně závazných právních předpisů. Církve a náboženské společnosti také posuzují způsobilost osob k výkonu duchovenské činnosti a podle toho určují jejich zařazení. Obecné soudy proto nemohou rozhodovat o věcech služebního poměru duchovních k církvi, protože by tím došlo k nepřipustnému zásahu do vnitřní autonomie církve a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci.“

Nález pochází ještě z doby účinnosti předchozího zákona o církvích, tedy zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Ten na rozdíl od současného zákona č. 3/2002 Sb. obsahoval odkaz na vnitrocírkevní předpisy ve věci služebního poměru duchovních, jehož se také Ústavní soud výslovně dovolává přímou citací. Jedná se o § 7 odst. 1 a 2 zákona č. 308/1991 Sb.: „Osoby vykonávající duchovenskou činnost ji vykonávají z pověření církví a náboženských společností, podle jejich vnitřních předpisů a obecně závazných právních předpisů. Církve a náboženské společnosti posuzují způsobilost osob k výkonu duchovenské činnosti a podle toho určují jejich zařazení.“ Obdobné ustanovení však v zákoně č. 3/2002 Sb. již chybí; zůstal zde pouze požadavek, aby církev či náboženská společnost uvedla ve svém základním dokumentu způsob ustavování a odvolání duchovních,²⁶ který alespoň nepřímou implikuje autonomii církví v otázce služebního poměru duchovních. Obdobně lze konstatovat rozdíl mezi oběma zákony o církvích také v otázce vnitrocírkevních právních předpisů: zatímco zákon č. 308/1991 Sb.

²⁶ Zák. č. 3/2002 Sb., § 10 odst. 3, písm. g) – srov. zák. č. 308/1991 Sb., § 13 odst. 1, písm. c).

explicitně uvádí, že církve a náboženské společnosti mohou „vydávat vnitřní předpisy, pokud nejsou v rozporu s obecně závaznými právními předpisy“,²⁷ zákon č. 3/2002 Sb. již takové ustanovení neobsahuje a vnitrocírkevní normotvornou autonomii v něm lze vyčíst opět pouze nepřímo ze samotné definice církvi a náboženských společností jako „dobrovolných společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a projevy víry“.²⁸

Princip subsidiárního užití zákoníku práce vůči vnitrocírkevním předpisům, který formulovala ve svém stanovisku Ústřední rada ČČSH jako vedlejší účastník řízení, je rovněž v souladu s právním názorem ústavního soudu. Ten navíc vymezuje ve zkoumaném nálezu oblast majetkoprávních vztahů, ve kterých lze sekulárního pracovního práva subsidiárně užít: „Pokud by však šlo o mzdu, případně o jiné majetkové nároky duchovních, je třeba mít za to, že obecné soudy jsou podle § 7 občanského soudního řádu povolány k tomu, aby rozhodovaly ve věcech vyplývajících z občanskoprávních, pracovních a dalších vztahů, neboť zde vystupuje do popředí soukromoprávní charakter církve jako právnické osoby, která má či nemá závazky vůči jiným osobám fyzickým či právnickým. Takový postup soudů nelze považovat za zásah do vnitřní autonomie církve a její rozhodovací pravomoci.“

V souvislosti se zmíněným soukromoprávním charakterem církvi je třeba upozornit na již uvedený nálezh Ústavního soudu publikovaný pod č. 4/2003 Sb., který vykazuje tendenci posunout církve do soukromoprávní sféry již ze samotné definice: „Církve a církevní instituce, které získaly postavení právnických osob, jsou považovány za korporace soukromoprávní, pro něž platí zásada ‚dovoleno je vše, co není zakázáno‘...“²⁹ Konfesněprávní doktrína má však na status církvi a náboženských společností v České republice poněkud diferencovanější pohled.³⁰ Do sféry působení církvi ve veřejnoprávní sféře totiž rozhodně spadá především výkon některých tzv. zvláštních práv církvi a nábo-

²⁷ Zák. č. 308/1991 Sb., § 6 odst. 1, písm. b).

²⁸ Zák. č. 3/2002 Sb., § 3, písm. a).

²⁹ Sb. č. 4/2003, s. 87.

³⁰ „Postavení církvi a náboženských společností v současném českém právním řádu není z hlediska uvedeného dělení dosud definitivně určeno. Přispívá k tomu fakt, že rozdíl mezi veřejnoprávními a soukromoprávními entitami nebyl pro český právní řád dosud legislativně definován, ačkoliv výraz ‚veřejnoprávní‘ byl již (v době poměrně nedávné) v právních předpisech použit (do té doby šlo pouze o pojmy vědeckého výkladu, a nikoli tedy o součást českého právního řádu). Pokud jde o postavení církvi, nelze jednoznačně podat prognózu, kterým směrem se bude jejich postavení ubírat; prozatím lze říci, že v některých oblastech se registrované církve projevují jako subjekty práva veřejného, v jiných jako subjekty práva soukromého.“ – J. R. TRETERA, *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 72.

ženských společností ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb.³¹: duchovní jsou oprávněni vyučovat náboženství na státních školách, mohou být pověřeni výkonem duchovenské činnosti v ozbrojených silách nebo v ústavech nápravného systému a též konat sňatkové obřady s občanskoprávními účinky.³²

Téměř „dvojčetem“ zkoumaného nálezu ústavního soudu, kterým se popírá pravomoc světských soudů, pokud jde o spory o ukončení služebního poměru duchovních, je usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 31. srpna 2000, sp. zn. III. ÚS 136/2000.³³ *Species facti* se týká sporu ohledně určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru kazatele (správce sboru) Jednoty bratrské v Železném Brodě, řešeného obecnými soudy – Okresním soudem v Jičíně a Krajským soudem v Hradci Králové. Oba tyto soudy odůvodnily svá usnesení o zastavení řízení v navrhovatelově žalobě tím, že řízení trpí neodstranitelným nedostatkem podmínek, za nichž soud může jednat ve věci, totiž tím, že věc nespadá do pravomoci soudů. Věcně příslušným orgánem pro další jednání ve věci byl potvrzen již na úrovni obecných soudů Synod Jednoty bratrské, jakožto nejvyšší kolektivní rozhodovací orgán této církve.³⁴ Navrhovatel však zmíněná usnesení okresního i krajského soudu napadl ústavní stížností.

Ústavní soud v odůvodnění svého usnesení doslovně přejímá svoji argumentaci ohledně interpretace čl. 16 odst. 2 Listiny z nálezu z roku 1997. Tímto stvrzením „precedenčního“ chápání dotyčného nálezu se ústavní soud staví po bok doktrinární pozici českého i slovenského konfesního práva, která zdůrazňuje jeho závažnost a výjimečnost.³⁵ V usnesení pak ústavní soud dále rozvíjí svoji argumentaci a aplikuje ji na konkrétní kauzu: „Služební poměr duchovního vzniká dvoustranným projevem vůle a v zásadě má tedy podobnou smluvní povahu, jako je tomu u pracovněprávních vztahů. Podobně jako u pracovněprávního vztahu, také u služebního poměru duchovního je v otázkách vzniku, změny a zániku rozhodováno příslušnými orgány v podobném postavení, v ja-

³¹ Podrobněji o zvláštních právech: S. PŘIBYL, *Pojetí tzv. „zvláštních práv“ církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb.*, in: *Právník* č. 7 – 142/03, s. 711–722; *Revue církevního práva* č. 27 – 1/04, s. 7–21.

³² Srov. zák. č. 3/2002 Sb., § 7 odst. 1, písm. a), b), d).

³³ *Sbírka nálezů a usnesení ÚS 19*, č. 30, s. 283–285.

³⁴ Přesněji: Nejvyšší orgán České provincie světové Jednoty bratrské (Unitas Fratrum). Pozn. red.

³⁵ TRETERA, Jiří Rajmund, *Stát a církev...*, s. 119; ZEMAN, Pavel, *Religionsgemeinschaften und Arbeitsrecht*, in: POTZ/SCHINKLE/SCHWARZ/SYNEK/WIESHAIDER (Hg.) – J. R. TRETERA, W. WIESHAIDER (Koord.), *Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa; Band 2 – Tschechien*, Wien 2004, s. 107–108; HRDINA, Antonín Ignác, *Náboženská svoboda...*, s. 145–146; MARTINKOVÁ, Jana, *Náboženské výnimky...*, s. 148–149.

kém ve vztahu k zaměstnanci rozhoduje zaměstnavatel. Toto rozhodování se však neděje u služebního poměru podle pracovněprávních předpisů, ale podle vnitřních předpisů schválených k tomu příslušnými orgány Jednoty bratrské. Jde v zásadě o podobný postup, jaký je uplatňován při skončení pracovního poměru s tím, že ze strany Jednoty bratrské se služební poměr rozvazuje propuštěním ze služeb církve'.“ Respekt vůči vnitrocírkevnímu normativnímu uspořádání se tedy v předmětné kauze projevuje jak v usnesení obecných soudů, která konstatují věcnou a osobní příslušnost kompetentního církevního orgánu, Synodu Jednoty bratrské, tak v usnesení ústavního soudu, které se odvolává na vnitrocírkevní právní institut „propuštění ze služeb církve“.³⁶

Je zřejmé, že se stěžovatelé v obou kauzách, v nichž Ústavní soud ČR odmítl zasahovat do vnitrocírkevních záležitostí ve věci jejich služebního poměru k církvi, mohou cítit dotčení subjektivně vnímanou a snad i objektivně definovatelnou nespravedlností. Není tedy divu, že se kauza z let 1996-7 přenesla až na úroveň Evropského soudu pro lidská práva, který však spatřoval nesprávné nasměrování žalobních důvodů již v předchozím řízení před Ústavním soudem České republiky: „Soud poznamenává, že Úmluva tvoří nedílnou součást českého právního řádu a má přednost před zákonem. Mimo jiné zdůrazňuje, že její články 4, 9 a 14 jsou přímo aplikovatelné; stěžovatelé se tedy mohli dovolávat těchto ustanovení před obecnými národními soudy a především také před Ústavním soudem a stěžovat si, že tato ustanovení byla v jejich případě porušena. Stěžovatelé se však nikdy před jednotlivými instancemi národních soudů nedovolávali článkům 4, 9 a 14 Úmluvy ani odpovídajících nebo podobných prostředků založených na vnitrostátním právu, v tomto případě článků 3, 9, 15 a 16 Listiny základních práv a svobod. Stejně jako před obecnými soudy, tak i před Ústavním soudem se stěžovatelé omezili na prokazování porušení jejich práva na svobodnou volbu povolání, jejich práva obstarávat si prostředky na pokrytí svých potřeb prací, jakož i jejich práva na soudní a právní ochranu ...“³⁷

Ve druhém případě pak hraje významnou roli vnitrocírkevní situace Jednoty bratrské, do jejíhož kontextu soudní spor spadá: „V polovině devadesátých let minulého století se do povědomí veřejnosti dostal sbor Jednoty bratrské v Li-

³⁶ S tím však kontrastuje skutečnost, že sama Úzká rada Jednoty bratrské propustila svého kaza-tele na základě § 53 odst. 1 písm. b) zákoníku práce z důvodu porušení pracovní kázně zvlášť hrubým způsobem.

³⁷ *Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. Dudová a Z. Duda proti České republice*, český překlad in: *Revue církevního práva* č. 20 – 3/01, s. 201–210.

berci díky své značné aktivitě ve městě a v okolí i kvůli důvodnému podezření z vytváření psychické závislosti u svých – především mladých – členů a z jiných praktik označovaných jako sektářství. Otázka přijatelnosti těchto praktik završila napětí mezi lutersky pietistickým a charizmatickým křídlem Jednoty, které vyvrcholilo rozchodem obou křídel po církevním synodu roku 1998. Také tento spor a jeho mediální a soudní ohlasy veřejnost sledovala.³⁸

Otázka vyčerpání všech dostupných prostředků právní ochrany má však u členů církví a náboženských společností ještě další rovinu: sekulární soudy totiž nemohou zkoumat, zda stěžovatelé především vyčerpali prostředky, které jim dávají vnitrocírkevní normativní systémy jejich vlastních církví. Například kanonické právo katolické církve přímo deklaruje, že těm, kdo se cítí poškozeni ve svých právech, poskytne církev odpovídající prostředky právní ochrany. Ustanovení kánonu 221 § 1 Kodexu kanonického práva (CIC/1983) je vlastně kanonickoprávní obdobou práva na soudní ochranu, formulovaného sekulárními ústavami: „Křesťané jsou oprávněni domáhat se práv, která mají v církvi, a podle práva je hájit u příslušného církevního soudu.“³⁹ Právě na vnitrocírkevním fóru by se měly především odehrávat spory ohledně služebního postavení duchovních, včetně jeho zániku z důvodů stanovených vnitrocírkevními právními předpisy.

Odmítání „světské spravedlnosti“ je ostatně původní biblickou zásadou, kterou se měli řídit již prvotní křesťané, jak o tom svědčí napomenutí z epistol Korintským: „Jak to, že se někdo z vás opovažuje, má-li spor s druhým, jít k pohanským soudům místo k bratřím?“⁴⁰ Avšak ani vnitrocírkevní prostředky právní ochrany nemusí být vždy dostačující, jak o tom svědčí spíše morální apel než bezprostředně efektivní zásah Ekumenické rady církví v kauze propuštění kazatele Jednoty bratrské, adresovaný formou dopisu Úzké radě Jednoty bratrské: „Zpráva o Vašem postupu se dostala na veřejnost. Upozorňujeme Vás, že všechno, co se odehrává v jedné církvi, dopadá na všechny křesťany v této zemi. Jako současní představitelé Jednoty bratrské se sice dovoláváte pro svůj postup litery církevních řádů, avšak podle našeho názoru porušujete výsostný řád Kristův, který nás zavazuje vzájemnou úctou a láskou.“⁴¹

³⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha 2004, s. 79.

³⁹ Komplexní přehled a právní rozbor kanonických řízení v katolické církvi, in: A. HRDINA, *Kanonické právo*, Praha 2002, s. 350–394.

⁴⁰ 1 Kor. 6,1.

⁴¹ Dopis čj. 231/99 ze dne 11. 6. 1999.

5. Služební poměr duchovních v judikatuře Ústavního soudu SR

Také slovenský ústavní soud, obdobně jako český, se již dvakrát zabýval kauzami téhož druhu. Pozoruhodná je však skutečnost, že na rozdíl od Ústavního soudu ČR nedospěl v obou případech ke shodnému právnímu názoru.

Prvním rozhodnutím Ústavního soudu SR je usnesení z roku 1995, vynesené tedy dříve než první český nálezn.⁴² Také zde se skutkový stav podobá kauzám, které řešil Ústavní soud ČR, přičemž ovšem nešlo pouze o zbavení duchovního úřadu, nýbrž přímo o vyloučení manželů – duchovních Evangelické církve augsburského vyznání na Slovensku z jejich církve. K porušení jejich práv mělo dojít rozhodnutím Distriktního soudu Východního distriktu Slovenské evangelické církve a. v. v ČSFR v Košicích, který rozsudkem rozhodl o ztrátě jejich hodnosti, aniž by se mohli zúčastnit řízení. Tím mělo dojít k porušení práva na veřejné projednávání věci, garantovaného v čl. 48 odst. 2 Ústavy SR, přičemž napadený rozsudek byl potvrzen též vyšší církevní instancí: Generálním soudem Slovenské evangelické církve a. v. v ČSFR v Bratislavě. Další církevní grémia měla porušit právo stěžovatelů na zachování lidské důstojnosti podle čl. 19 odst. 1 Ústavy SR: zde se jednalo o nepovolení obnovy soudního řízení a následné vyloučení obou manželů z církve Generálním presbyterstvem Evangelické církve a. v.

Ústavní soud SR na rozdíl od českého ústavního soudu argumentoval ustanovením § 6 zákona č. 308/1991 Sb., podle něhož mohou církve a náboženské společnosti k plnění svého poslání mj. vydávat své vnitřní předpisy, pokud nejsou v rozporu s obecně závaznými předpisy, přičemž výkon této normotvorné vnitrocírkevní činnosti nesmí být, obdobně jako výkon jakékoli jiné činnosti církví, v rozporu s ústavou.⁴³ Ústavní soud SR také na rozdíl od svého českého protějšku nezkoumal ve své argumentaci charakter služebního poměru duchovních a jeho poměr k obecnému pracovněprávnímu režimu, danému zákonem práce.⁴⁴ Argumentoval spíše pomocí principu vnitrocírkevní autonomie vzhledem ke státu: „Z principu nezávislosti církví a náboženských společností na státu plyne vyloučení odpovědnosti státu za jednání subjektů těchto církví nebo náboženských společností při uplatňování vnitřních předpisů vůči jejich příslušníkům.“ Důležité je rovněž upozornění ústavního soudu na otázku aktivní

⁴² II. ÚS 128/95, č. 48/95; in: *Zbierka náleznov a uzneseni Ústavného súdu SR 1995*, s. 322–324.

⁴³ Zák. č. 308/1991 Sb., § 6 odst. 1 písm. b); § 6 odst. 2.

⁴⁴ Jurisprudence však z hlediska systematiky musí také tuto kauzu zařadit mezi pracovněprávní vztahy, in: MARTINKOVÁ, Jana, *Náboženské výnimky...*, s. 144.

legitimace v této kauze: „Předkladatelé podnětu se dopustili omylu, když právo přiznané v čl. 24 odst. 3 zbavují souvislosti s ostatními ustanoveními ústavy. Podnětem podle čl. 130 odst. 3 ústavy fyzické osoby mohou namítat porušení svých práv. Právo podle čl. 24 odst. 3 ústavy se přiznává právnickým osobám. Subjektem, který může podnětem namítat porušení tohoto ustanovení ústavy, jsou jediné právnické osoby, kterým se práva podle čl. 24 odst. 3 přiznávají. Manželé D. v části podnětu namítající porušení čl. 24 odst. 3 ve spojení s čl. odst. 1 ústavy nenamítají porušení svého práva. Ústava Slovenské republiky nedovoluje ústavnímu soudu jednat o podnětu, kterým předkladatel nenamítá porušení svého práva.“

Určitým obratem ve způsobu posuzování služebního poměru duchovních je však nálezný Ústavního soudu SR z počátku roku 2001.⁴⁵ Navrhovatel zde argumentuje suverenitou právního řádu Slovenské republiky v záležitosti svého sporu s římskokatolickým biskupstvím v Nitře, jenž měl být podle jeho názoru řešen obecnými soudy: „Obecný soud nesprávně zjistil skutkový stav a povýšil vnitřní předpis církve (Kodex kanonického práva) nad všeobecně závazné předpisy Slovenské republiky, čímž porušil princip svrchovanosti práva, a dostal se tak do rozporu s ustanovením čl. 11 Ústavy Slovenské republiky.“ V argumentaci obecných soudů v téže kauze nalezneme naopak tezi o subsidiární aplikaci zákoníku práce na služební poměr duchovních: „Platnost skončení služebního poměru navrhovatele jako duchovního není možno pro jeho církevní charakter (služba Bohu a lidem) zkoumat v občanskoprávním soudním řízení, neboť to mohou posoudit jen příslušné orgány církve, které mu umožnily službu duchovního, čímž se stal zaměstnancem církve. Použití zákoníku práce je subsidiární v případech, kdy úprava není obsažena v církevním předpisu. Služební poměr duchovního vzniká dvojstranným projevem vůle, a má tudíž v zásadě smluvní povahu, jako je tomu v pracovněprávních vztazích. Podobně jako v pracovněprávním vztahu, tak i ve služebním poměru duchovního k církvi je o otázkách vzniku, změny a ukončení služebního poměru rozhodováno církevními orgány v podobném postavení, v jakém ve vztahu k zaměstnanci rozhoduje zaměstnavatel. Toto rozhodování se však neuskutečňuje ve služebním poměru duchovního k církvi podle pracovněprávních předpisů, ale podle církevních předpisů, schválených k tomu příslušnými orgány.“

⁴⁵ III. ÚS 64/2000, č. 12/2001, in: *Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 2001*, s. 178–184.

Ústavní soud SR za této situace rozvinul „etastický“ výklad čl. 24 odst. 3 Ústavy SR, tedy analogického ustanovení s čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: „Článek 24 odst. 3 ústavy poskytuje církvím a náboženským společnostem právo vykonávat v něm vyjmenované činnosti nezávisle na státních orgánech, avšak nezabývá církev a náboženské společnosti povinností zachovávat při všech svých činnostech včetně činností vyjmenovaných v čl. 24 odst. 3 ústavy celý právní řád Slovenské republiky.“ Obecným soudům v předmětné kauze ústavní soud vytýká přednostní akceptaci kanonického práva, „vnitřního předpisu církve před právním řádem Slovenské republiky, připustily tedy aplikaci norem, které nejsou součástí právního řádu Slovenské republiky“. Církevní právo má být při rozhodování sekulárních soudů pouze součástí skutkové, a nikoli právní stránky věci. Ústavní soud nakonec uzavírá: „Porušení práva podněcovatele podle čl. 46 odst. 1 ústavy souvisí s jeho postavením kněze římskokatolické církve, v jehož důsledku byl diskriminován vůči ostatním občanům při soudním uplatňování svých práv. Proto došlo k porušení jeho práva podle čl. 46 odst. 1 ve spojení s čl. 12 odst. 1 a 2 zakotvujícím rovnost v právech a zákaz diskriminace.“

Mezi usnesením Ústavního soudu SR z roku 1995 a jeho nálezem z roku 2001 se projevuje až překvapivá diskontinuita. Sám nález, přestože meritorně pojednává o obdobné záležitosti, se na předchozí usnesení nikde neodvolává, zatímco v případě usnesení Ústavního soudu ČR jsme naopak svědky doslovných citací nejpodstatnější části argumentace předchozího nálezu. Usnesení považuje služební poměr duchovních za záležitost spadající pod režim vnitrocírkevní autonomie ve smyslu čl. 24 odst. 3 ústavy SR, zatímco pozdější nález ukládá státním soudům povinnost neodepřít přezkoumání církevních orgánů ve věci služebního poměru duchovních. Jak je možný takový obrat? Je sice možné pokusit se o harmonizaci, avšak výsledně nelze konstatovat než zásadní nesoulad obou rozhodnutí: „Odlišnost verdiktů ústavního soudu by se mohla zdánlivě vysvětlit tím, že v prvním případě – na rozdíl od druhého – stát vůbec ‚nevstoupil do hry‘ (navrhovatelé se vůči rozhodnutí církevních orgánů nebránili před obecnými soudy). Ústavní soud přitom může jednat jen proti státnímu orgánu (případně orgánu veřejné moci), a ne proti církvi nebo náboženské společnosti. Z dikce rozhodnutí II. ÚS 128/95 však vyplývá, že v dané sféře je vyloučeno zasahování státu jako takového, tedy i obecných soudů ... Nehledě na to, zda takový rozpor mezi právními názory senátů neměl být předmětem jednání pléna ústavního soudu podle § 6 zákona č. 38/1993 Z. z., vyvstává zde otázka, pro který z uvedených dvou senátních závěrů je možno najít více argumentů

v Ústavě SR a v navazující zákonné úpravě, v mezinárodněprávních závazcích SR, jakož i v judikatuře mezinárodních a zahraničních orgánů.⁴⁶

6. Závěrem

Ponechat církvím autonomii v personálních otázkách je obecným trendem vývoje náboženské svobody v soudobých demokraciích: „Svobodné jmenování duchovních je takřka klasickým testem fungujícího práva na sebeurčení církvi.“⁴⁷ Do personálních záležitostí však může vstupovat sekulární právo v oblasti majetkových nároků, jak je zřejmé například z nálezu Ústavního soudu ČR z roku 1997, který připouští takové zásahy, jde-li o mzdové a jiné majetkové nároky duchovních, a jak je patrné také z celkového pojetí evropského práva: „Komunitární právní řád je – jak historicky, tak věcně rozuměno – funkčně strukturován na společný trh a účast na něm, zná pojmy zaměstnavatel a zaměstnanec, obchod a služby. Církve chápe tento řád jako jednoho z účastníků trhu nebo jako zaměstnavatele. Jeptiška se tak jeví jako zaměstnankyně svého řádu; premonstrátský kněz a misionář, který je placen svou komunitou, je dle zařazení evropského práva samostatným podnikatelem.“⁴⁸ Extenze sekulární jurisdikce nad tento rámec by však právě vzhledem k naší historické zkušenosti se zneužíváním povolení či odmítnutí služebního poměru duchovních totalitním režimem vyvolalo znepokojení nad recidivou státní reglementace církvi, která nadbytečně narušuje jejich vnitřní autonomii.

Resumé

Kontrola ústavnosti právních předpisů ze strany ústavních soudů v České republice i Slovenské republice již vícekrát církvím napomohla k prohloubení jejich autonomního statutu, daného jak českou Listinou základních práv a svobod, tak i slovenskou ústavou. Je pozoruhodné, že v obou republikách musely ústavní soudy již dvakrát řešit kauzy, týkající se propuštění duchovních ze služebního poměru vůči jejich církvi. Po teoretickém úvodu o základních otázkách a historických souvislostech kauz tohoto typu se autor soustředí zvláště na rozhodování ústavních soudů České republiky a jeho slovenského protějšku. Při rozboru nálezu Ústavního soudu ČR z roku 1997 a jeho obdobného usnesení z roku 2000 autor konstatuje obsahovou shodu v argumentaci soudu a zároveň

⁴⁶ KVASNIČKOVÁ, Jana, *Nezávislost' církvi ...*, s. 146–147; srv.: MARTINKOVÁ, Jana, *Náboženské výnimky ...*, s. 147.

⁴⁷ MINNERATH, Roland, *Autonomie církvi v Evropě*, in: *Revue církevního práva* č. 14 – 3/99, s. 227.

⁴⁸ ROBBERS, Gerhard, *Vztah státu a církve v Evropě*, in: *Revue církevního práva* č. 16 – 2/00, s. 83.

připomíná širší souvislosti, za nichž se kauzy udály: dozvuk první u Evropského soudu pro lidská práva a církevněprávní aspekty druhé kauzy v souvislosti se schizmatem v Jednotě bratrské. Při rozboru obou slovenských nálezů autor konstatuje nesoulad a chybějící kontinuitu v rozhodování o analogických případech. Druhý nález již totiž nechrání autonomii církve a vytýká světským soudům odeřpení spravedlnosti v záležitosti, kterou však lze komplexně řešit na základě norem kanonického práva.

Abstract

Internal Church Autonomy in Decisions of the Constitutional Courts of the Czech and Slovak Republics Regarding the Service of Clergy

The review of the constitutionality of legal acts by the constitutional courts in the Czech and Slovak Republics has helped several times to strengthen church autonomy provided for by both the Czech Charter of Fundamental Rights and Freedoms and the Slovak Constitution. It is remarkable that in both countries the constitutional courts had to decide cases involving the termination of clergy from their service to the Church. Following a theoretical introduction, including the basic issues and historical connections in this type of case the author concentrates primarily on decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic and its Slovak counterpart.

When analyzing the finding of the Constitutional Court of the Czech Republic of 1997 and its similar resolution of 2000 the author notices a similarity in the Court's rationale and mentions the broader context surrounding the events: the continuation of the first case before the European Court of Human Rights and the church law aspects of the second case related to a schism in the Unity of Brethren (Unitas Fratrum). When analyzing the Slovak decisions, the author finds an inconsistency and missing continuity in the rationale in similar cases. The Court's second finding does not protect church autonomy any longer and criticizes the secular judges for denying justice in a matter that could be fully addressed based on provisions in canon law.

Zusammenfassung

Innerkirchliche Autonomie in der Rechtsprechung der Verfassungsgerichte in der Tschechischen Republik und in der Slowakei in Bezug auf die Dienstverhältnisse der Geistlichen

Die verfassungsrechtliche Kontrolle der Rechtsvorschriften durch die Verfassungsgerichte in der Tschechischen und in der Slowakischen Republik half mehrmals den

Kirchen bei der Wahrung deren Autonomie, die sich aus der tschechischen Grundrechtscharta, sowie aus der slowakischen Verfassung ergibt. Es ist bemerkenswert, dass sich die Verfassungsgerichte in beiden Staaten schon zweimal mit den Fällen der Entlassung der Geistlichen aus dem Dienstverhältnis zur ihren Kirche befassen mussten. Nach einer eingangs durchgeführten theoretischen Erörterung über die Grundfragen und historische Entwicklung der Fälle solcher Art konzentriert sich der Verfasser insbesondere auf die konkrete Rechtsprechung des Tschechischen Verfassungsgerichts und dessen slowakischen Pendant. Anlässlich der Analyse des Erkenntnisses des tschechischen Verfassungsgerichts vom 1997 und eines ähnlichen Beschlusses vom 2000 stellt Autor eine inhaltliche Übereinstimmung in der Begründung fest und erinnert an die Umstände beider Fälle: die Fortsetzung des ersten Falles bei dem EGMR und die innerkirchlichen Aspekte des späteren Falles in der Kirche „Brüder-Unität“. Im Rahmen der Analyse beider slowakischen Fälle stellt der Autor Abwesenheit der Kontinuität und Kohärenz in den Entscheidungen fest, die analogische Situationen betreffen. Das zweite Erkenntnis schützt nicht mehr die kirchliche Autonomie und beanstandet die Rechtsverweigerung vonseiten der Zivilgerichte in den Angelegenheiten, die aufgrund der Normen kanonischen Rechts komplex zu lösen sind.

Riassunto

L'autonomia decidendi interna della Chiesa nelle decisioni delle Corti Costituzionali della Rep. Ceca e di Slovacchia sulle relazioni di lavoro del clero

Il controllo di costituzionalità delle norme giuridiche dalla parte di corti costituzionali nella Rep. Ceca e in Slovacchi ha già più volte aiutato alle Chiese nel approfondimento del loro statuto autonomo fondato sulla Carta di diritti e libertà fondamentali ceca o sulla Costituzione slovacca. È notevole che in entrambi gli Stati doveva la Corte già due volte decidere cause riguardanti licenziamenti di ministri del culto dalle loro Chiese.

Dopo un'introduzione teorica sulle questioni fondamentali e le connotazioni storiche delle cause, l'autore si concentra innanzitutto alla prassi in decidere della Corte Costituzionale della Rep. Ceca e del suo riscontro slovacco. Analizzando la sentenza della Corte ceca dal 1997 e la decisione analogica dal 2000, l'autore constata la convergenza del contenuto nella argomentazione e allo stesso tempo ricorda più vaste connessioni delle cause: la risonanza davanti alla Corte Europea per i Diritti dell'Uomo nel primo caso e gli aspetti di diritto ecclesiastico in connessione con lo scisma nella *Unitas Fratrum* (Jednota bratrská) nel secondo.

Nel analisi delle due decisioni slovacche l'autore constata divergenza e mancata continuità nel decidere le cause analoghe. La sentenza mezionata al secondo luogo non protegge l'autonomia della Chiesa e rimprovera i tribunali (secolari) per aver denegato la giustizia nella causa che si ben poteva decidere in complesso alla base delle norme canoniche.

O autorovi

Stanislav Příbyl, nar. 18. 11. 1966 v Praze, vystudoval teologii na teologic-ké fakultě Papežské Lateránské univerzity v Římě, roku 1996 byl vysvěcen na kněze arcidiecéze pražské. Vystudoval též právnickou fakultu UK v Praze, a to v letech 1985–1989 a 1998–2001, obhájil disertaci „Právní zajištění ekumenických vztahů mezi církvemi“ a dosáhl titulů JUDr. – Ph.D. Na Institutu obojího práva Papežské Lateránské univerzity obhájil roku 2002 disertaci „České konfesní právo“ a stal se tak doktorem kanonického práva. Je členem pracovního výboru SPCP, soudcem Interdiecézního soudu v Praze a vyučuje konfesní právo na teologické fakultě JU v Českých Budějovicích.

Stanislav Příbyl, born Nov 18, 1966 in Prague, graduated in theology from the Papal Lateran University in Rome, in 1996 ordained a priest of the Prague Archdiocese. Also graduated from the Charles University College of Law, where he studied in 1985–1989 and 1998–2001, wrote a dissertation called “Legal Guarantees on Ecumenical Relations among Churches” and gained titles of JUDr. and Ph.D. At the Institutum Iuris Utriusque of the Papal Lateran University in 2002 successfully defended another dissertation called “Czech State Ecclesiastical Law” and thus became Doctor of Canon Law. He is member of the Working Committee of the Church Law Society, judge of the Interdiocesan Court of Prague, and a lecturer in State Ecclesiastical Law at the College of Theology, University of South Bohemia, České Budějovice.

Stanislav Příbyl, geb. 18. 11. 1966 in Prag, absolvierte Theologie an der Theologischen Fakultät der Päpstlichen Lateranuniversität in Rom, 1966 Priesterweihe in der Prager Diözese. Ferner absolvierte er auch Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag, und zwar in den Jahren 1985–1989 und 1998–2001. Im letzteren Zeitabschnitt verteidigte er seine Dissertationsarbeit „Rechtliche Sicherstellung der ökumenischen Beziehungen unter den Kir-

chen“ (JUDr., Ph.D.). Im Rahmen des Instituts für Staats- und Kircherecht der Päpstlichen Lateranuniversität verteidigte er im Jahre 2002 seine Dissertation „Tschechisches Staatskirchenrecht“ und wurde somit Doktor kanonischen Rechts. Er ist Mitglied des Arbeitsausschusses der Gesellschaft für Kirchenrecht, Richter des Interdiözesangerichts in Prag und lehrt Staatskirchenrecht an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis.

Stanislav Přibyl, nato il 18 novembre 1966 a Praga, laureato in teologia alla Facoltà di Teologia della Università Pontificia Lateranense a Roma, nel 1996 ordinato sacerdote della arcidiocesi di Praga. Si è laureato anche dalla Facoltà di Giurisprudenza UK a Praga, fra 1985–1989 e 1998–2001, con la tesi „Garanzie giuridiche dei rapporti ecumenici fra le chiese“ ha ottenuto i titoli JUDr. – PhD. All’Istituto Iuris Utriusque della Università Pontificia Lateranense ha difeso la tesi „Il diritto ecclesiastico ceco“ ed è divenuto dottore di diritto canonico.

***Dignitas connubii* – instrukce k vyhlášení neplatnosti manželství**

Jiří Kašný

Dignitas connubii – Canonical Process to the Declaration of the Nullity of Marriage

Dignitas connubii – Instruktion zur Nichtigkeitserklärung in Bezug auf die Eheschließung

Dignitas connubii – il processo canonico per la dichiarazione di nullità del matrimonio

Dne 25. ledna 2005 vydala Papežská rada pro legislativní texty novou instrukci nazvanou *Dignitas connubii*.¹ Jde o soubor kanonických předpisů, které musí být dodržovány při projednávání neplatnosti manželství u diecézních a interdiecézních církevních soudů církve latinského obřadu. Tato studie nejprve představuje novou instrukci v kontextu kodexu kanonického práva a v kontextu nejdůležitějších kanonických a pastoračních dokumentů dvacátého století. Nakonec pokládá otázku ohledně její pastorační dimenze.

Instrukce *Dignitas connubii*

Při projednávání neplatnosti manželství se církevní soudy řídí kánony z různých částí nyní platného kodexu kanonického práva, zavazujícího církev latinského obřadu (CIC/1983). Jsou to především kánony 1671–1691 ze třetí části sedmé knihy CIC/1983 pod názvem „Řízení ve věci prohlášení neplatnosti manželství.“² V těchto jednadvaceti kánech jsou však pouze normy, které se týkají specifické problematiky manželství. Poslední kánon v této části – kánon

¹ Pontificium Consilium de Legum Textibus. *Dignitas Connubii. Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2005. Instrukce byla oficiálně publikována v latinsko-italském a latinsko-anglickém vydání.

² *Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25. ledna 1983) in *AAS* 75/2 (1983). Český překlad: *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1994, (CIC/1983), kánony 1671–1691.

1691 – stanoví, že v ostatních věcech týkajících se způsobu a průběhu řízení je třeba sledovat kánony o soudním řízení sporném.³ Normy k soudnímu řízení jsou pak stanoveny v kánonech 1400–1500 v první části sedmé knihy kodexu „Obecné normy o soudech“ a normy k průběhu řízení v kánonech 1501–1670 ve druhé části sedmé knihy kodexu „Soudní řízení sporné“. Při projednávání manželských případů tak soudce a jiný personál církevních soudů musí postupovat podle obecných norem o soudech a soudních řízeních sporných a zároveň musí mít na paměti specifické normy o manželských aspektech řízení. Tato roztržičnost procesních kánonů ztěžuje projednávání manželských případů.

Nová instrukce *Dignitas connubii* celou věc zjednodušuje a řeší tím, že shromáždí kánony, které se týkají projednávání neplatnosti manželství z různých míst kodexu a vytváří z nich pokyny pro projednávání manželských případů více méně podle časového sledu, jak se u soudu odehrávají. Takto sestavený soubor předpisů může velmi přehledně a prakticky posloužit při každodenní práci církevních soudů.

Instrukce *Dignitas connubii* obsahuje normy, které vykládají ustanovení kánonů a dávají pokyny pro jejich provádění. Instrukce je vydána právě pro specifické potřeby diecézních a interdiecézních církevních soudů a zavazuje církevní soudy k respektování těchto prováděcích nařízení při projednávání neplatnosti manželství, i když instrukce sama o sobě nemá váhu zákona.⁴ Instrukce také nebyla promulgována jako jiné legislativní texty obecného rázu v *Acta Apostolicae Sedis*, ale vydala ji v mezích své autority Papežská rada pro legislativní texty. Rovněž nabytí její právní účinnosti nebylo odloženo, jako tomu u zákonů zpravidla bývá, ale tato instrukce je závazná ode dne, kdy byla publikována. Jednotlivé články instrukce nemohou zrušit ani změnit současné kánony, podle kterých se řídí práce církevních soudů, a jestliže by některý článek byl v rozporu s odpovídajícím kánonem, nemá tento článek žádnou právní účinnost. V tomto smyslu instrukce nepřináší žádné změny při projednávání neplatnosti manželství. Jako prováděcí předpis však prakticky může zjednodušit, zprůhlednit a v důsledku i zrychlit práci církevních soudů.⁵

Instrukce *Dignitas connubii* začíná stručným úvodním textem. Potom následuje 308 článků, z nichž některé se ještě dělí na dva a více paragrafů. V několikastránkovém úvodu je nejdříve odkaz na personalistické pojetí křesťanského manželství podle učení Druhého vatikánského koncilu, potom je formulována

³ CIC/1983, cc. 1400–1670.

⁴ Srov. *Communicationes* 14 (1982) 136.

⁵ CIC/1983, c. 34, 1–3.

výzva, aby toto personalistické chápání manželství a také nové objevy antropologie, psychiatrie a psychologie byly brány jako příspěvky k hlubšímu pochopení člověka a manželství a aby církevní právníci a soudcové využili těchto poznatků ve svém studiu a práci při projednávání neplatnosti manželství a při obhajobě důstojnosti manželství.

Historické souvislosti

Během posledních sta let bylo oficiálně vyhlášeno několik kanonických a pastoračních textů, které se buď přímo nebo nepřímo týkaly problematiky prohlášení neplatnosti manželství. Už slovní formulace v úvodu těchto textů napovídají něco o pojetí manželství a rodiny, ve kterých jednotlivé texty vznikaly.

Contractus matrimonialis – to bylo východí vyjádření charakteru manželství v kodexu kanonického práva z roku 1917 (CIC/1917). V tomto kodexu bylo manželství v kánonech 1012 a 1013 chápáno jako kontrakt – smlouva, jejíž platnost je podmíněna splněním relativně přesně stanovených požadavků. Projednávání neplatnosti manželství spočívalo ve zkoumání, zda byla manželská smlouva správně uzavřena, tj. zda byly splněny všechny podmínky stanovené k platnému uzavření smlouvy. Toto projednávání bylo pak upraveno v kánonech o řízeních ze čtvrté knihy kodexu a několika specifickými kánony, které se týkaly právě jen manželských případů.⁶ Normy, podle kterých bylo vedeno řízení o neplatnosti manželství, se nacházely na různých místech kodexu; to ztěžovalo praktickou činnost církevních soudů, které posuzovaly platnost či neplatnost **manželské smlouvy**.

Provida Mater Ecclesia – instrukce, kterou v roce 1936 vydala Posvátná kongregace pro svátosti, měla vyřešit tyto praktické těžkosti při projednávání neplatnosti manželství.⁷ Instrukce si od počátku kladla za cíl pečovat o důstojnost manželství (... ut matrimonii dignitatem tueretur, ...), a za tím účelem shromáždila kánony, které se týkaly projednávání manželských případů, z různých částí kodexu do jednoho přehledného dokumentu, který sloužil církevním soudům pro jednodušší a rychlejší projednávání žádostí o neplatnost manželství. Nejnovější instrukce *Dignitas connubii* si bere metodický příklad z dřívější instrukce, která byla výrazem **starostlivosti Matky Církve**.

⁶ Srov. *Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (15. září 1917) in *AAS* 9/2 (1917) s. 3–521 (CIC 1917), cc. 1552–1924 a 1960–1992.

⁷ Posvátná kongregace pro disciplínu svátostí, *Provida Mater Ecclesia. Instructio servanda in pertractandis causis de nullitate matrimonii* (15. srpna 1936) in *AAS* 28 (1936) s. 313–361.

Gaudium et spes – pastorální konstituce Druhého vatikánského koncilu pojednává o manželství a o rodině jako o jednom z naléhavých problémů, který souvisí s lidským životem v křesťanské i občanské společnosti. Celým jejím textem prostupuje zřejmá snaha o podpoření důstojnosti manželství a rodiny mezi dnešními křesťany a v dnešní společnosti. Zároveň z textu vyplývá přesvědčení, že dobrý stav manželského i rodinného společenství vzájemně souvisí se šťastným a smysluplným životem člověka i společnosti a jejich **radostí a nadějí**.⁸

Causas matrimoniales – dokument vydaný papežem Pavlem VI., vyhlásil za necelých šest let po ukončení koncilu obnovené řízení k projednávání neplatnosti manželství.⁹ Tento dokument v sobě nese určitou naléhavost nových koncilních myšlenek o manželství a o rodině, která vedla k tak rychlému přepracování některých procesních norem z kodexu kanonického práva z roku 1917. Nedokáže však v sobě zakrýt také určitou nehotovost a potřebu dlouhodobější práce na revizi těchto norem, které by sloužily k řešení **manželských případů**.

Familiaris consortio – pastorační dokument papeže Jana Pavla II.¹⁰ navazuje na biskupský synod (1980) a uvažuje o lidské a křesťanské situaci křesťanských rodin v současném světě. V tomto dokumentu je velmi nová a charakteristická, že jedním dechem vyzdvihuje hodnoty manželství a rodiny a zároveň si dělá starost o rodiny ve svízelných okolnostech včetně rozvedených věřících, kteří uzavřeli nový občanský sňatek a opakovaně usilují o vybudování manželského a **rodinného společenství**.

CIC/1983 používá jako výchozí termín pro označení manželství výraz *matrimoniale foedus*. Podle kánonů tohoto kodexu směřuje tato úmluva k dobru manželů a také k založení rodiny. Manželství je dále založeno na slibu a na smlouvě muže a ženy, ale zároveň je i ze slov kánonů zřejmé, že jde o více než o pouhou právní smlouvu obou nupturientů, ale že se jedná o nejvnitřnější společenství celého života, které souvisí s **manželskou úmlouvou**.¹¹

Dignitas connubii – instrukce, která jde metodicky ve stopách dřívějšího dokumentu z roku 1936, se slovně hlásí k personalismu Druhého vatikánského koncilu. Zdá se však, že pojmy *familiaris consortio* nebo *matrimoniale foedus* se tu nenalézají. Hned v úvodu se zdůrazňuje, že hodnota manželství se u po-

⁸ Druhý vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes* o církvi v dnešním světě (7. prosince 1965) in *Dokumenty II. vatikánského koncilu* (Praha: Zvon, 1995), s. 222–228.

⁹ Pavel VI., *motu proprio Causas matrimoniales* (28. března 1971) in *AAS* 63 (1971) s. 441–446.

¹⁰ Jan Pavel II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio* z 22. listopadu 1981, Praha, Zvon, 1996.

¹¹ CIC/1983, cc. 1055–1057.

křtěných odvozuje od lásky, která je mezi Kristem a církví, a hlavním cílem dokumentu je instituční obrana **důstojnosti manželství**.

Pastorační souvislosti

Bezprostředním impulsem, který vede člověka k tomu, aby se obrátil na církevní soud se žádostí o zneplatnění manželství, zpravidla bývá blízké nebo alespoň vzdálené přání uzavřít nové kanonické manželství. Zatímco žádosti o rozvod se manželé snaží vyřešit a ukončit dobu manželských konfliktů, při podávání žádosti o zneplatnění manželství už mívají před sebou nový cíl, a sice uzavřít nové kanonické manželství, a proto potřebují vyřešit kanonickou překážku předcházejícího manželství.

Tato situace v sobě skrývá možnost a také potřebu k osobnímu růstu, který by mohl zahrnovat jednak zvážení a přijetí minulosti, a také realistickou přípravu pro zamýšlené budoucí manželství. Projednávání neplatnosti manželství u církevního soudu k tomu nabízí několik příležitostí: podání a přijetí žaloby, předložení důkazů a výslech obou stran a svědků, zveřejnění spisu a možnost obhajoby, a konečně soudní rozhodnutí. Soudní projednávání neplatnosti manželství je kanonickým řízením, které v sobě nese také nezanedbatelnou příležitost ke kategoriální pastoraci.¹²

O autorovi

Dr. Jiří Kašný, Th.D. (1958) přednáší církevní právo na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde je nyní děkanem.

Dr. Jiří Kašný, Th.D. (1958) teaches canon law at the Faculty of Theology, University of South Bohemia, České Budějovice. Presently serves as a dean of the Faculty.

Dr. Jiří Kašný Th.D. (1958) liest Kanonisches Recht an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweiss vor, zur Zeit übt er auch die Funktion des Dekans aus.

Dr. Jiří Kašný, Th.D. (1958) insegna il diritto canonico alla Facoltà di Teologia all'Università Bohemia Meridionale in České Budějovice e fa adesso il decano della Facoltà.

¹² Srov. AMBROS, Pavel, *Základy rodinné pastorace*, Teologické texty 1 (2002), s. 14–17.

Pastorační hledisko projednávání neplatnosti manželství

Alois Křišť'an

Pastoral Aspect of the Proceedings of the Nullity of Marriage

Pastorale Hinsicht der Verhandlung über die Nichtigkeit der Eheschließung

L'aspetto pastorale della dichiarazione di nullità del matrimonio

Nově vydaná instrukce *Dignitas Connubii*¹ patrně usnadňuje procesuální průběh při projednávání neplatnosti manželství, jak na to ve svém příspěvku upozorňuje Jiří Kašný. Projednávání žádosti o zneplatnění manželství a situace s tím související mají řadu aspektů, kromě již zmíněného právního jistě také nezanedbatelný pastorační. Patří-li k podstatě pastorálního myšlení, prožívání a jednání vnitřní odezva radostí, nadějí, smutků a úzkostí lidí kolem nás, pak jistě setkávání s lidmi, jejichž manželství z nějakých důvodů ztroskotalo, je pastoračním požadavkem, případně výzvou. V oblasti pastorální teologie, či spíše pastorační praxe, se uvedené problematice věnuje v několika textech např. Aleš Opatrný. Tyto texty si všímají širšího pastoračního kontextu, ve kterém se dotyčný člověk nachází; k pastoračnímu jednání, vnímání a postojům je vedeno okolí člověka, který je v nějaké fázi rozvodového řízení. Kašného text nás vede k tomu, že už sám církevněprávní proces je příležitostí či spíše výzvou k pastoračním postojům zúčastněných právních úředníků církve. V pokynech k soudnímu projednávání se většinou soustředí pozornost na právní problematiku, i když z praxe se domnívám, že většině právních odborníků pastorační přístup nechybí.

Rozpad manželství v dnešní době bývá zakončen rozvodem. Bezprostředním impulsem, který zpravidla vede člověka, že se obrátí na církevní soud se žádostí o prozkoumání, zda manželství bylo neplatné, nebývá rozpad manželství, ale až přání moci uzavřít nové kanonické manželství. Zatímco během rozvodu se většinou manželé snaží ukončit dobu konfliktů, při podávání žádosti o prohlášení již prakticky nefunkčního manželství za neplatné mají před sebou zpravidla

¹ *Dignitas Connubii* vydala Papežská rada pro legislativní texty 25. ledna 2005.

nový cíl, a sice uzavřít nové kanonické manželství, a proto potřebují vyřešit překážku předcházejícího už rozvedeného manželství. Tato nová situace v sobě skrývá možnost a také potřebu zvážení, zpracování a přijetí minulosti, tím snad i příležitost k osobnímu růstu a také realistickou, reflexivní vlastního života poučenou přípravu pro zamýšlené budoucí manželství.²

Někteří žadatelé ovšem o dalším sňatku z různých důvodů neuvažují, přesto o procesní projednání stojí z důvodů „osobního pořádku v životě“. Mají totiž subjektivní pocit, že v jejich životním kroku nebylo od počátku něco v pořádku, a je pro ně úlevné, když jejich záležitost věčně posoudí někdo nezaujatý. Pokud projednání dopadne ve prospěch neplatnosti, může se žadatel nakonec rozhodnout i k dalším životním krokům, o kterých dříve neuvažoval. V řadě případů je ovšem cílem uzavření nového kanonického manželství, přičemž žadatel již v nekanonicky uzavřeném manželství žije; cílem je pro něj plná „církevní socializace“. Při veškeré úctě a přijetí svým okolím nemůže totiž necítit určité vyčlenění dané nemožností účasti na důležitých svátostech. Pro zpracování a přijetí těchto situací nabízí projednávání neplatnosti manželství u církevního soudu několik příležitostí.

1. Podání a přijetí žaloby

Než dojde k přípravě a podání žaloby, je z pastoračního hlediska důležitá informovanost a povzbuzení potenciálního žadatele, aby takový krok vůbec udělal. Je užitečné vysvětlit smyslu celé věci, možnosti a limitů, důsledků, které z toho mohou plynout. Nezřídka se stává, že člověk, kterému ztroskotalo kanonicky uzavřené manželství, vlivem laického právního povědomí ví, že došlo k porušení něčeho, co před církví slíbil, a ač se ve vztahu k Bohu snaží setrvávat, má zato, že z kontaktů s církví je vyloučen. Pochopí-li žadatel účel církevního řízení a vidí-li pro sebe užitečnost o ně žádat, pak úvodním momentem kanonického řízení je příprava a podání žaloby. Tento moment vyžaduje, aby si promyslel důvod, proč jeho manželství selhalo a na základě jakého důvodu žádá, aby bylo prohlášeno za neplatné. Možná už v období rozvodu promýšlel rozpad svého manželství z hlediska světského práva, z hlediska psychologického, zdravotního, ekonomického, a řady dalších hledisek, jak v danou chvíli a třeba před daným soudem byla důležitá. Aby mohl pochopit smysl své žádosti u církevního soudu, je třeba, aby se seznámil nebo prohloubil svou znalost pojetí a požadavků křesťanského manželství (vztah/dobro manže-

² Srov. AMBROS, Pavel, *Základy rodinné pastorace*, Teologické texty 1 (2002), s. 14–17.

lů, otevřenost vůči dětem, výlučnost a trvalost manželského vztahu, svobodné uzavření manželství, způsobilost k manželství³ a tváří v tvář tomuto pojetí a těmto požadavkům zvážil nedostatky, ať už na své straně, nebo na straně své bývalé manželky nebo bývalého manžela.

První setkání s advokátem a příprava žaloby vyžaduje kritické zvážení požadavků křesťanského manželství. S požadavky křesťanského manželství v interpretaci katolické církve se snoubenci seznamují při přípravě na kanonické uzavření sňatku; příprava ale může mít různou formu srozumitelnosti a předsvatební dispozice snoubenců, pokud nežili v praktickém živém kontaktu s církevním společenstvím, mohla snížit orientaci jejich soustředění na podstatu a požadavky přijetí svátosti manželství. Advokát tedy může být velmi důležitý nejen k tomu, aby hájil práva stran, ale aby také pomohl stranám porozumět, oč během manželského řízení jde⁴, a přispět k prohloubení podstaty katolické víry o svátosti manželství.

Dříve než soud přijme případ k projednání, je třeba ještě kontaktovat druhou stranu, informovat ji o podané žalobě a dát jí možnost k prvnímu, bezprostřednímu vyjádření k věci. I tento moment vyžaduje alespoň minimální vysvětlení ze strany soudu a možnost pochopení křesťanského manželství oslovenou druhou stranou. Kontakt vyžaduje odvahu dotýkat se starých ran a také ochotu „udělat něco“ pro bývalého manžela. Kontaktovaná strana bývá v řadě případů církvi prakticky vzdálená, její chápání věci a spolupráce je otázkou; případné odmítnutí podílení se na řízení však nemůže projednávání zastavit.

2. Předložení důkazů

Předložení důkazů obou stran a výslech svědků je další etapou při projednávání žádosti. Během této etapy musí mít obě strany, pokud je druhá ochotná ke spolupráci, odvahu a čas podívat se na svoje manželství ještě jednou a věcně posoudit a vyjádřit svoje postoje a příspěvky ke štěstí i nezdaru. Většinou se jedná o věci pro člověka tak zásadní, že zůstávají dlouho živé. Dá se předpokládat, že zpětný pohled na nefunkční manželství oživí emoce, k jejich zpracování pomůže příznání si dobrého i nedostatečného, co kdo do vztahu vnášel. Pokud je žadatel v situaci, že uvažuje o dalším manželství, může být tento moment jedním z těch, které mu pomohou zformulovat případné vlastní vztahové nešikovnosti, které by mohl mít tendenci opakovat v dalších vztazích.

³ Srov. KAŠNÝ, Jiří, *Manželství očima kanonického práva*, Teologické texty 5 (2001), s. 197–198.

⁴ Srov. KAŠNÝ, Jiří: *Advokát v kanonických řízeních*, Revue církevního práva 18 – 1/2001, s. 34–35.

3. Zveřejnění spisu a obhajoba

Zveřejnění spisu⁵ je moment, který nastává tehdy, kdy soudce shromáždí všechny důkazní materiál a kdy je podle práva povinen dát možnost oběma stranám, aby se seznámily se všemi důkazy a svědectvími, nebo alespoň s těmi, které ještě neznají a na základě kterých bude soud rozhodovat o neplatnosti manželství. Toto je moment, kdy mají bývalí manželé možnost podívat se na své manželství očima toho druhého a také očima svědků, kteří byli ochotni svědčit o jejich věci. Je-li k tomu otevřenost, může být tento moment i příležitostí ke korekci své zkušenosti s bývalým partnerem, tj. lze si třeba uvědomit, že nebyl jednostranně negativní. Přijmout pohled druhého člověka (navíc při vědomí negativní zkušenosti s ním) jako legitimní si může činit nárok na korekci vlastní objektivizované pravdy. Tento osobní proces však může být důležitý pro vnitřní postoj k druhému člověku (a tím i k řadě dalších), pro postoj smíření, odpuštění. Walter Kasper, zabývající se současnými pastoračními problémy křesťanského manželství, zdůrazňuje v případě ztroskotaných manželství důležitost lítosti, snahu o nápravu vlastních chyb a snahu o smír s bývalým partnerem.⁶ Tento akcent není jistě věcí církevněprávního procesu, samotný proces však v tuto chvíli může pastoračně prospět.

4. Soudní rozhodnutí

Oznámení o rozsudku je momentem, kdy jsou obě strany konfrontovány se skutečností, ať už jim to přinese zneplatnění manželství a tím i otevřenou cestu k novému kanonickému manželství, nebo ať to přinese potvrzení platnosti manželství, a v důsledku toho uzavřenou cestu k dalšímu kanonickému manželství a novou volbu, zda zůstat sám nebo uzavřít sňatek na úřadě nebo pokračovat dále v takto uzavřeném sňatku. Z pastoračního pohledu je v daném okamžiku důležité vyrovnat se s nastalou situací jednak vnitřně ve svědomí před Bohem v kontextu všech morálně závazných vazeb, jednak s případným vyčleněním z plné praxe církevního života.

Závěr

Z hlediska kategoriální pastorace je tedy důležité při projednávání neplatnosti manželství nejen dosažení výsledku, ale už samotné projednávání. Při tomto

⁵ Srov. CIC/1983, cc. 1598–1606.

⁶ KASPER, Walter: *Teologie křesťanského manželství*, CDK: Brno 1997, s. 59. Kasper zde nastiňuje možnosti případného teologického uvažování, které by mohlo vést ke změně přístupu církve ohledně přijímání svátostí rozvedených a znovu (nekanonicky) seždaných.

projednávání mají manželé možnost (a fakticky i musí) se seznámit s pojetím křesťanského manželství a konfrontovat s tímto pojetím svoji zkušenost, případně ji korigovat a uchopit v osobní biografii.

O autorovi

Dr. Ing. Alois Křišťan, Th.D. (1956) přednáší pastorální teologii na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a je vedoucím katedry praktické teologie.

Dr. ing. Alois Křišťan, Th.D. (1956) teaches pastoral theology at the Faculty of Theology, University of South Bohemia České Budějovice and is the head of the Department of Pastoral Theology.

Dr. Ing. Alois Křišťan. Th.D. (1956) liest Pastoraltheologie an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis vor; er leitet den Lehrstuhl für Praktische Theologie.

Dr. ing. Alois Křišťan, Th.D. (1956) insegna la teologia pastorale alla Facoltà di Teologia all'Università Bohemia Meridionale in České Budějovice e fa direttore del Departamento della teologia pastorale.

LOI n° 2004–228
du 15 mars 2004 encadrant,
en application du principe
de laïcité, le port de signes
ou de tenues manifestant une
appartenance religieuse
dans les écoles, collèges et
lycées publics

Zákon č. 2004–228
z 15. března 2004, kterým se,
při aplikaci principu laicity,
stanoví rámec pro nošení
symbolů a oblečení, jimiž
se projevuje příslušnost
k náboženství, ve státních
školách, gymnáziích a lyceích

Law No. 2004–228 of 15 March 2004 of the French Republic stipulating, while applying the principle of laïcité, a framework for wearing symbols and clothing demonstrating an affiliation with religion in state schools, high schools and lyceums

Das Gesetz der Französischen Republik Nr. 2004–228 vom 15. März 2004, das in Anwendung des Grundsatzes der Laizität die Bedingungen für das Tragen der Religionszugehörigkeit zeigenden Symbole und Kleidstücke an den staatlichen Schulen, Gymnasien und Lyzeen festlegt

La legge della Repubblica Francese N. 2004–2008 dal 15 marzo 2004 con la quale si stabilisce l'ambito per vestire i simboli e i vestiti che manifestano l'appartenenza ad una religione applicando il principio della laicità

L'Assemblée nationale et le Sénat ont adopté, Le Président de la République promulgue la loi dont la teneur suit:

Národní shromáždění a Senát přijaly a prezident republiky vyhláší zákon následujícího znění:

Article 1

Il est inséré, dans le code de l'éducation, après l'article L. 141-5, un article L. 141-5-1 ainsi rédigé :

« Art. L. 141-5-1. – Dans les écoles, les collèges et les lycées publics, le port de signes ou tenues par lesquels les élèves manifestent ostensiblement une appartenance religieuse est interdit.

Článek 1

Do zákoníku o vzdělávání se za článek L. 141-5 vkládá článek L. 141-5-1:

„Čl. L. 141-5-1. – Ve státních školách, gymnáziích a lyceích je zakázáno nošení symbolů nebo oblečení, kterým žáci dávají najevo ostentativně náboženskou příslušnost.

Le règlement intérieur rappelle que la mise en oeuvre d'une procédure disciplinaire est précédée d'un dialogue avec l'élève.»

Article 2

I. La présente loi est applicable:

1° Dans les îles Wallis et Futuna;

2° Dans la collectivité départementale de Mayotte;

3° En Nouvelle-Calédonie, dans les établissements publics d'enseignement du second degré relevant de la compétence de l'Etat en vertu du III de l'article 21 de la loi organique n° 99-209 du 19 mars 1999 relative à la Nouvelle-Calédonie.

II. Le code de l'éducation est ainsi modifié:

1° Au premier alinéa de l'article L. 161-1, les références: «L. 141-4, L. 141-6» sont remplacées par les références: «L. 141-4, L. 141-5-1, L. 141-6»;

2° A l'article L. 162-1, les références: «L. 141-4 à L. 141-6» sont remplacées par les références: «L. 141-4, L. 141-5, L. 141-5-1, L. 141-6»;

3° A l'article L. 163-1, les références: «L. 141-4 à L. 141-6» sont remplacées par les références: «L. 141-4, L. 141-5, L. 141-6»;

4° L'article L. 164-1 est ainsi modifié:

a) Les références: «L. 141-4 à L. 141-6» sont remplacées par les références: «L. 141-4, L. 141-5, L. 141-6»;

b) Il est complété par un alinéa ainsi rédigé: «L'article L. 141-5-1 est applicable aux établissements publics d'enseignement du second degré mentionnés au III de l'article 21 de la loi

Vnitřní předpis stanoví, že zahájení disciplinárního řízení předchází rozhovor s žákem.»

Článek 2

I. Tento zákon se aplikuje:

1. Na ostrovech Wallis a Futuna;

2. Ve správním obvodu Mayotte;

3. V Nové Kaledonii, ve státních vzdělávacích zařízeních druhého stupně spadajících do kompetence státu na základě čl. 21-III organického zákona č. 99-209 z 19. března 1999 vztahujícího se k Nové Kaledonii.

II. Zákoník o vzdělávání se mění takto:

1. V prvním odstavci článku L. 161-1 se odkazy na „L. 141-4, L. 141-6“ nahrazují odkazy na „L. 141-4, L. 141-5-1, L. 141-6“;

2. V článku L. 162-1 se odkazy na „L. 141-4, L. 141-6“ nahrazují odkazy na „L. 141-4, L. 141-5-1, L. 141-6“;

3. V článku L. 163-1 se odkazy na „L. 141-4, L. 141-6“ nahrazují odkazy na „L. 141-4, L. 141-5-1, L. 141-6“;

4. Článek L. 164-1 se mění takto:

a) Odkazy na „L. 141-4, L. 141-6“ se nahrazují odkazy na „L. 141-4, L. 141-5-1, L. 141-6“;

b) Doplnuje se následující odstavec: „Článek L. 141-5-1 se aplikuje na státní vzdělávací zařízení druhého stupně, které spadají do kompetence státu I a jsou zmíněné v čl. 21-III organické-

organique n° 99-209 du 19 mars 1999 relative à la Nouvelle-Calédonie qui relèvent de la compétence de l'Etat.».

III. Dans l'article L. 451-1 du même code, il est inséré, après la référence: «L. 132-1,» la référence: «L. 141-5-1,».

Article 3

Les dispositions de la présente loi entrent en vigueur à compter de la rentrée de l'année scolaire qui suit sa publication.

Article 4

Les dispositions de la présente loi font l'objet d'une évaluation un an après son entrée en vigueur.

La présente loi sera exécutée comme loi de l'Etat.

Fait à Paris, le 15 mars 2004.

Jacques Chirac

Par le Président de la République:

Le Premier ministre,
Jean-Pierre Raffarin

Le ministre de la jeunesse, de l'éducation nationale et de la recherche,
Luc Ferry

La ministre de l'outre-mer,
Brigitte Girardin

Le ministre délégué à l'enseignement scolaire,
Xavier Darcos

ho zákona č. 99-209 z 19. března 1999 vztahujícího se k Nové Kaledonii.“

III. V článku L. 451-1 téhož zákoníku se vkládá za odkaz na: „L. 132-1,“ vkládá odkaz na: „L. 141-5-1,“.

Článek 3

Ustanovení tohoto zákona vstupují v platnost od začátku školního roku následujícího po jeho zveřejnění.

Článek 4

Ustanovení tohoto zákona budou vyhodnocena po uplynutí jednoho roku, co vstoupí v platnost.

Tento zákon bude prováděn jako státní zákon.

Dáno v Paříži, 15. března 2004.

Jacques Chirac

Jménem prezidenta republiky:

Ministerský předseda
Jean-Pierre Raffarin

Ministr pro mládež, národní vzdělávání a výzkum
Luc Ferry

Ministryně pro zámoří
Brigitte Girardin

Ministr příslušný pro školní výuku
Xavier Darcos

L'année Canonique, Tome XLIV 2002

Société Internationale de Droit Canonique et de Législations religieuses comparées, Paris 2002, 407 s.

Do Společnosti pro církevní právo dochází pravidelně francouzský sborník **L'année Canonique**, vydávaný Mezinárodní společností pro církevní právo a srovnávací náboženské právo se sídlem v Paříži. Přestože sborníky docházejí s poměrně velkým zpožděním, obsahují velmi zajímavé a stále aktuální příspěvky z oblasti církevního a konfesního práva.

V úvodním slovu si všímá šéfredaktor L'année Canonique a současně předseda Společnosti **Patrick Valdrini** významu *Dekretu Kongregace pro katolickou výchovu, jímž se upravuje studijní řád na fakultách kanonického práva* (jeho text jsme otiskli v našem časopise, viz Revue církevního práva č. 24 – 1/03, s. 27), který označuje za přední kanonickoprávní událost roku 2002, a zamýšlí se nad jeho aplikací ve francouzském prostředí.

První část (s. 9–90) obsahuje příspěvky z 2. konference k pojmu „národní církve“, která se konala ve dnech 13.–14. září 2001 ve velšském Cardiffu a navazovala na první ročník této konference v Paříži roku 2000. Příspěvky se koncentrují na pojem národní církve tak, jak jej chápou jednotlivé církve ve Velké Británii a v Irsku. Mezi příspěvky nechybí stať **Roberta Ombrese** (členům pracovního výboru naší Společnosti pro církevní právo obzvláště blízkého), která se zabírá pohledem Katolické církve.

V druhé části (s. 91–247) nalezneme v rubrice různých studií články týkající se jak speciálních oblastí kanonického práva (**J.-M. Fabre**, *Role diecézního biskupa v případech kanonizace*, **J.P. Schoupe**, *Připuštění k církevnímu slavení manželství: pastorační a právní ohledy aplikace kánonu 1071*), tak příspěvky teoretičtější (**Ph. Toxé**, *Hierarchie kanonickoprávních norem katolické církve latinského ritu aneb o racionalitě kanonického práva*) či obecnější (**G. Feliciani**, *Náboženské kulturní památky*, **M. Tedeschi**, *Příspěvek italské právní vědy v oblasti práva kanonického a konfesního*, **P. Moneta**, *Západní mentalita a církevní manželské právo*).

V rubrice zpráv, která tvoří část třetí a která je zároveň jakýmsi kalendáriem událostí za rok 2002, je rozebrán konfesněprávní vývoj ve Francii (**J.-P. Du-**

rand, s. 281–298), judikatura Římské roty ve věcech manželských (**J.-J. Boyer**, s. 299–318), vývoj právní úpravy zasvěceného života (**H. Leroy**, s. 319–340) a nejnovější zprávy mezinárodního konsorcia „kanonické právo a kultura“ (**S. Recchi**, s. 340–350).

Poslední pátou část zaplňují recenze a poznámky k vybraným církevněprávním publikacím, seznam akvizic a časopisů, které redakce obdržela.

Kanonickou ročenku doporučujeme všem frankofonně orientovaným čtenářům.

Štěpán Hůlka

Mirosław Sitarz: Słownik prawa kanonicznego

Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2004, 213 s.

V minulém roce byla kanonistická literatura polské proveniencie rozmnožena o další zajímavý titul. Jedná se o stručný encyklopedický slovník základních pojmů církevního práva katolické církve latinského obřadu. Vzhledem k předmětu však autor zařazuje do slovníku vedle výkladů právních pojmů rovněž výklad pojmů, které nemají právní povahu – důvodem pro zařazení těchto pojmů do slovníku je jejich aktuální význam z širšího hlediska života Katolické církve.

Autor slovníku dr. Mirosław Sitarz je členem vedení nám blízké a kolegiální organizace Společnosti polských kanonistů. Je znám již větším počtem odborných kanonistických publikací a dlouholetou pedagogickou činností na fakultě práva, kanonického práva a správy Katolické univerzity v Lublině. Před několika roky jsme od autora obdrželi s jeho osobním věnováním monografii *Kolegium konsultorów*, vydanou Vědeckou společností KUL v roce 1999 (viz akvizice, které uvádíme v č. 25 – 2/03 na s. 143). V rubrice NAŠE AKVIZICE v tomto čísle Revue je připomenut autorem redigovaný sborník *Ecclesia et Status* z mezinárodní vědecké konference konané při příležitosti čtyřicátého výročí působení Sitarzova učitele a staršího kolegy prof. dr. Józefa Krukowského.

Hesla ve slovníku dr. M. Sitarze jsou řazena obvyklým abecedním způsobem; po výrazu označujícím daný pojem následuje jeho stručný výklad, rozšířený zhusta o odkazy na související hesla a odkazy na jednotlivá ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1983.

Jde o text popularizačního charakteru mající za cíl sloužit potřebám co nejširší veřejnosti. Zůstává však projevem vysoké autorovy erudice a obsahuje odborný vhled jak do otázek kanonického práva latinské církve, tak i do oblasti právní teorie. Je čtivý a přístupný i laické veřejnosti, o jejíž dobrou informovanost v oblasti kanonického práva autor usiluje právě publikací anotovaného titulu. Slovník doporučujeme také českým a slovenským čtenářům jako vhodnou příručku podávající spolehlivou informaci o základních pojmech katolického církevního práva, a to jak těm, kdo mají zájem o prvotní, orientační informaci, tak i těm, kdo se oborem zabývají hlouběji.

Stanislav Pšenička/Jiří R. Tretera

Dnes Vám představujeme

Presented to You Today

Heute stellen wir Ihnen vor

Oggi vi presentiamo

Institut für europäisches Verfassungsrecht

Institute for European Constitutional Law

L'Istituto per il diritto costituzionale europeo

Institut pro evropské ústavní právo je institucí působící v rámci Právnické fakulty University v Trevíru pod vedením prof. Gerharda Robberse. Oddělením institutu je též Centrum pro evropský právní jazyk.

Pro Společnost pro církevní právo jsou na institutu zajímavé zejména dvě aktivity: vedení a neustálá aktualizace databáze ke konfesnímu právu a dále též vytvoření slovníku konfesněprávních pojmů.

Institut se věnuje ve velkém rozsahu oblasti konfesního práva, a to jak na úrovni národní (Německo, Francie), tak na úrovni evropské. Pokud jde o Německo, naleznete na stránkách Institutu velké množství elektronicky zpracované judikatury německých soudů, odkazy na dosud elektronicky nezpracované judikáty, seznam právních předpisů z oblasti konfesního práva. Francouzské stránky jsou doposud budovány, ale již teď obsahují některé aktuality z judikatury a legislativy. Velmi přehledně je zpracována konfesněprávní problematika na evropské úrovni. Judikatura z tohoto oddílu v sobě zahrnuje jednak rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a dřívější Komise pro lidská práva k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jednak rozhodnutí Evropského soudního dvora. Mimořádně zajímavý je přehledná citace předpisů primárního a sekundárního evropského práva, které mají nějaký přímý či nepřímý vztah k oblasti konfesního práva, zejména k zárukám náboženské svobody.

Slovník pojmů z oblasti konfesního práva (Glossar Staatskirchenrecht) je jedním z výtvorů již výše zmíněného Centra pro evropský právní jazyk. Zahrnuje několik tisíc pojmů v němčině, angličtině, francouzštině, španělštině,

latině a hebrejštině. Každý výraz je překládán koncepčně v určitých souvislostech, v jejichž rámci je vždy hledán nejbližší ekvivalent a nikoliv jen doslovná jazyková kopie. Výhodou slovníku je jeho srovnávací povaha a erudovanost lidí, kteří nad jeho vytvářením dohlížíjí.

(šuh)

Kontakt:

Universität Trier

Institut für Europäisches Verfassungsrecht

Prof. Dr. Gerhard Robbers

D-54286 Trier

Deutschland

e-mail: robbers@uni-trier.de nebo ievr@uni-trier.de

internet: www.uni-trier.de/~ievr/

Ze Společnosti pro církevní právo

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht

Dalla Società per il diritto delle chiese

Přednášky v cyklu Působení práva ve společnosti a církvi

Na konci roku se uskutečnily tyto *veřejné přednášky* v čítárně pražského dominikánského kláštera:

Dne 3. listopadu 2004 přednášel **Doc. J. R. Tretera** na téma *Právní systém starověkého Izraele*.

Ač byla původní přednáška, rovněž na starozákonní téma, z důvodu oнемocnění přednášejícího odvolána, na plánovaný večer se dostavilo přes 30 posluchačů.

Dne 8. prosince 2004 přednášel **prof. V. Urfus**, tentokrát na téma *Pragmatická sankce a české země*. Druhý přednášející tradičně zvaný na prosincovou schůzku – JUDr. Cyril Svoboda – se tentokrát omluvil pro svou nepřítomnost v ČR.

Valná hromada Společnosti pro církevní právo zasedala

Pracovní výbor SPCP se na své schůzi dne 15. prosince 2004 rozhodl svolat valnou hromadu tentokrát na **11. ledna 2005** místo obvyklého jarního termínu, tj. přesně na den desátého výročí zakládající valné hromady, při níž byly schváleny dosud platné stanovy naší Společnosti. Pracovní výbor tak rozhodl nejen na základě často opakovaného přání členů SPCP, aby valná hromada byla spojena se vzpomínkovou slavností na její počátky, ale také z ryze praktických důvodů: podáváná účetní zpráva i zpráva o činnosti se tak kryje s kalendářním rokem, což značně usnadňuje kontrolu a evidenci. Na valnou hromadu se dostavilo 34 členů, je relativně nejvyšší počet za poslední léta.

Z výroční zprávy předsedy SPCP vyjímáme:

SPCP měla v den valné hromady 379 členů, z toho 41 v zahraničí. Od poslední Valné hromady vstoupilo do Společnosti 9 nových členů, vystoupili 4 členové.

Internetové stránky SPCP vykazují 24334 přístupů od prosince 1999. Srdčně děkujeme tvůrci stránek a jejich správci Mgr. Adamu Furkovi.

Revue církevního práva dosáhla v loňském roce vynikajícího úspěchu: prvního místa v soutěži Karlovarských právnických dnů. Tato pocta patří všem, kdo se v průběhu posledních deseti let na tvorbě časopisu podíleli, a je ctí všech členů Společnosti. Potvrzuje, že naše zaměření poskytnout veřejnosti co nejlepší časopis v plné šíři oborů církevního a konfesního práva, bylo a je správné.

Výkonným redaktorem časopisu je v posledních letech JUDr. Štěpán Hůlka, kterému za jeho pečlivou práci děkujeme. Náš dík patří též členům redakční rady. Redakční rada je v případě našeho časopisu nejen poradním orgánem šéfredaktora, ale především orgánem pracovním. Členové redakční rady se účastní doslova mravenčí práce při korekturách textu a grafické úpravě všech příspěvků. Nově se k práci redakčního týmu od přípravy prvního čísla ročníku 2004 připojil pan Pavel Landa, který přispívá k obohacení časopisu využívaje své dlouholeté zkušenosti v oboru.

Děkujeme také našim překladatelům. Kromě překladů resumé, biografí autorů, obsahu a seznamu diplomových prací do angličtiny, němčiny a italštiny se překládají celé rubriky Ze Společnosti pro církevní právo a Krátké zprávy do angličtiny. Mimořádným počinem byl překlad článku lotyšské autorky Kudrjavcevovej z angličtiny, jehož se ujal Mgr. Stanislav Pšenička, a překlad portugalského konkordátu z portugalštiny, který pořídil Mgr. Miloš Holub.

V neposlední řadě pak děkujeme všem autorům článků, příspěvků a recenzí, kteří v tak bohaté míře do našeho časopisu přispěli bez nároků na honorář.

Poděkování si zaslouží i členové pracovního výboru, kteří se pravidelně měsíc co měsíc, tentokrát i v prázdninovém období, scházeli a připravovali program Společnosti. Stinnou stránkou byla občasná absence některých z nich. Pak se často stávalo, že usnesení, k jejichž schválení je potřebná nadpoloviční většina všech členů, musela být odkládána, protože se nadpoloviční většina nedostavila. Proto odstupující výbor navrhl valné hromadě poněkud redukovat – v soulase se zněním stanov – počet členů výboru Společnosti na 7 osob, s tím, že za rok bude, na základě zkušeností z letošního roku, počet členů výboru opět možno rozšířit. Výbor dále dospěl k závěrům, že některá ustanovení stanov si po desetiletém užívání zaslouhují úpravy. Proto doporučuje budoucímu výboru, aby sestavil komisi pro přípravu novelizace stanov a předložení jejího návrhu příští valné hromadě.

Volba pracovního výboru

Po přednesení zprávy o činnosti i zprávy o hospodaření valná hromada rozhodla o stanovení počtu členů výboru na 7 a zvolila tajným hlasováním nový výbor. Předsedou SPCP byl zvolen Doc. J. R. Tretera, zástupkyní předsedy je nadále Ing. Jana Mindlová CSc., tajemníkem JUDr. Záboj Horák.

JUDr. Josef Plocek čestným členem SPCP

Dlouholetý bojovník za spravedlnost a práva církvi, vězeň svědomí z padesátých let, zakládající člen Společnosti pro církevní právo JUDr. Josef Plocek z Prahy, byl na valné hromadě dne 11. 1. 2005 jednomyslně zvolen čestným členem Společnosti. Poděkoval všem přítomným projevem, v němž zdůraznil význam přirozeného práva pro nalézání spravedlnosti.

Z činnosti místní skupiny SPCP v Olomouci

Předseda místní skupiny Společnosti pro církevní právo v Olomouci a člen jejího ústředního vedení P. **lic. Damián Němec dr OP** přednáší v budově Dominikánského kláštera v Olomouci, Slovenská 14, ve čtvrtek 10. března, 14. dubna, 12. května a 9. června 2005 vždy od 19.30 hod. na téma *Vybrané kapitoly z církevního práva*.

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že 28. února 2005 zemřel v Praze ve věku 84 let člen naší Společnosti P. **ThDr. Miloslav Matouš Videman OP**. Narodil se v Kroměříži, po odchodu do exilu působil desítky let jako papežský zpovědník – penitenciář v římské basilice Sta. Maria Maggiore. Živě se zajímal nejen o problematiku morální teologie, ale také kanonického práva. Přeložil do češtiny celý Kodex kánonů východních církví (1990) a podstatné části Kodexu kanonického práva z roku 1983 (zejména pasáž o řeholních institutech, která vyšla tiskem v Křesťanské akademii v Římě). Poslední rok svého života otec Matouš prožil v konventu sv. Jiljí v Praze. Dne 8. března 2005 byl uložen k věčnému odpočinku do hrobu bratří dominikánů na Olšanských hřbitovech v Praze.

Členské příspěvky a předplatné časopisu

Pracovní výbor SPCP potvrdil na své poradě 2. 3. 2005, že členské příspěvky a předplatné ve Společnosti pro církevní právo zůstávají na kalendářní rok 2005 ve stejné výši jako dosud. To znamená:

Člen SPCP

platí příspěvek podle svého uvážení, avšak nejméně **300,- Kč ročně**,
důchodce nebo student nejméně **100,- Kč ročně**.

Revue církevního práva členové dostávají gratis, poštovné se jim (ani při zaslání pošty do ciziny) nepočítá.

Předplatitelé (fyzické i právnické osoby),

nejsou-li členy SPCP, platí

při doručování časopisu na území ČR: **210,- Kč ročně**,

při doručování časopisu do ostatních zemí Evropy: **300,- Kč ročně**,

při doručování časopisu do zámoří: **600,- Kč ročně**.

Cena jednotlivého čísla časopisu činí: 70,- Kč.

jrt/zh

From the Church Law Society

Lectures from the Lecture Series *The Effects of Law on Society and the Church*

The following *public lectures* took place at the end of 2004 in the reading hall of the Prague Dominican priory:

Doc. J. R. Tretera lectured on 3 November 2004 on *The Legal System of Ancient Israel*.

The originally scheduled lecture, which also dealt with Old Testament matters, was canceled due to illness of the lecturer. Approximately 30 participants attended the rescheduled lecture.

Prof. V. Urfus lectured on 8 December 2004 on *Pragmatic Sanction and the Czech Lands*. The second lecturer, JUDr. Cyril Svoboda, Foreign Minister of the Czech Republic, who is traditionally invited to the December session, did not arrive and excused himself due to his absence from the Czech Republic.

General Meeting of the Church Law Society

The Operating Committee of the Church Law Society met on 15 December 2004 and decided to convene the 2005 General Meeting on 11 January 2005 instead of on its regular spring date. The meeting on 11 January 2005 was the

10th anniversary of the founding General Meeting, which approved the current Charter of our Society. The Operating Committee decided to change the date of the General Meeting for two reasons: First, the decision complied with the repeatedly expressed wishes of the Society's members to connect the General Meeting with a commemorative celebration to honor the beginnings of the Society, and second, the decision respected practical reasons: the annual accounting and the activity report thus cover the calendar year, which significantly simplifies auditing and record keeping. The General Meeting was attended by 34 members, more than that of the previous years.

From the Annual Report by the President of the Church Law Society:

On 11 January 2005 the Church Law Society had 379 members, out of which 41 are members from abroad. Since the last General Meeting nine new members joined the Society, and four members left the Society.

Internet pages of the Church Law Society show 24,334 accesses since December 1999. We would like to cordially thank the creator and administrator of the pages, Mgr. Adam Furek.

The Church Law Review was very successful in 2004: it was awarded first place in the "Karlsbader Juristentage" competition. This award belongs to all who participated in the preparation of the Review in the past 10 years and is an honor to all members of the Society. It confirms that our goal of providing the public with a high-quality journal dealing with the full scale of church and religious society legal issues was and is correct.

The editor of the Review in recent years has been JUDr. Štěpán Hůlka. We thank him for his diligent work. Our thanks also go to the members of the Editorial Board. The Editorial Board of the Review is not only a body furnishing advice to the Editor-in-Chief but principally functions as an operating body. The members of the Editorial Board take part in detailed editing of texts and graphic design of all articles. Since publication No. 27 – 1/04 our editorial team has included Pavel Landa, who contributes to the Review with his lengthy professional experience.

We also thank our translators. In addition to abstracts, author resumes, contents, and theses lists being translated into English, German, and Italian, the regular columns *From the Church Law Society* and *Brief News* are translated into English. The translation of the article by Latvian author KudrjavcevoVá from English, which was provided by Mgr. Stanislav Pšenička, and the translation of the Portuguese Concordat from Portuguese, which was provided by Mgr. Miloš Holub, were extraordinary tasks.

We also thank the authors of articles, contributions and recensions, who so often contributed to our Review without charge.

Many thanks go also to the members of the Operating Committee, which meets regularly every month, and in 2004, even during the holidays. The members have met and prepared the program of the Society. Unfortunately, due to absences by some members, certain resolutions requiring a majority vote had to be postponed. The outgoing Committee therefore proposed to the General Meeting that the number of Committee members be reduced, within the letter of the Charter, to seven. Next year, based on the experience in 2005, it will be possible to increase the number of members if deemed appropriate. The Committee also concluded that after ten years of existence some Charter provisions might be reviewed. It recommended that the future Committee set up a commission for a draft amendment to the Charter. The draft should be submitted to the next General Meeting.

The elections of the new Operating Committee

Following the presentation of the activity and economic reports, the General Meeting decided to set the number of members of the Committee to seven and by secret ballot elected the new Committee members. Doc. J. R. Tretera was elected President of the Society, Mrs. Ing. Jana Mindlová, CSc., was elected Vice President, and JUDr. Záboj Horák was elected Secretary.

JUDr. Josef Plocek Becomes an Honorary Member of the Church Law Society

Longtime fighter for justice and the rights of churches, prisoner of conscience in the 1950s, and founding member of the Church Law Society, JUDr. Josef Plocek, from Prague, was unanimously elected an honorary member of the Society at its General Meeting on 11 January 2005. In his speech he thanked those at the Meeting. He stressed the importance of natural law in the search for justice.

From the Activities of the Olomouc Chapter of the Church Law Society

The chairman of the Olomouc chapter of the Church Law Society and member of its central leadership, **P. lic. Damián Němec dr OP**, lectures on the Thursdays of 10 March, 14 April, 12 May and 9 June 2005 at 7:30 pm in the building of the Dominican priory in Olomouc, Slovenská Street No. 14, on *Selected Chapters of Church Law*.

Obituary

With deep regret we announce that P. **ThDr. Miloslav Matouš Videman OP**, a member of the Church Law Society, passed away in Prague on 28 February 2005 at the age of 84. He was born in Kroměříž. After he left for exile he worked for decades as the papal confessor – penitentiary at the Rome basilica of Santa Maria Maggiore. He was very interested not only in issues of moral theology but also in canon law. He translated the entire Code of Canons of the Eastern Churches (1990) and significant portions of the Code of Canon Law of 1983 (in particular the portion on the order institutes, which was published by the Christian Academy in Rome) into Czech. P. Matouš spent the last year of his life in the Priory of St. Giles (sv. Jiljí) in Prague. He was laid to eternal rest on 8 March 2005 in the grave of the Dominican brothers at the Olšany Cemetery in Prague.

Membership Fees of the Society and Subscription to the Review

The Operating Committee of the Church Law Society confirmed at its meeting on 2 March 2005 that the membership fees of the Society and subscriptions to the Review will remain the same in 2005 as follows:

Membership Fees

A member may contribute any amount the member wishes, with a minimum of **300 CZK per year**,

A member who is retired or who is a student may contribute any amount with a minimum of **100 CZK per year**.

Members receive the Church Law Review for free, and there is no shipping charge (even for shipment abroad).

Subscriptions (subscribers – natural persons and legal entities)

Unless a subscriber is a Church Law Society member the subscriber pays if Review delivered to an address in the Czech Republic: **210 CZK per year**, if Review delivered to an address in another European country: **300 CZK per year**,

if Review delivered to an address in a country outside of Europe: **600 CZK per year**.

Price of an individual copy of the Review in the Czech Republic: 70 CZK.

Krátké zprávy

Kurze Nachrichten

Le notizie corte

European Consortium for Church and State Research zasedalo v Tubinkách

Ve dnech 18.–21. listopadu 2004 se konala na universitě ve švábském univerzitním sídle Tübingen a biskupském sídle Rottenburgu a. N. konference na téma *Religion and Law in Dialogue*. Covenantal Cooperation of State and Religions in the member States and in the candidate members of the European Union.

První den dopoledne přednesli ve svých regionálních zprávách (Regional Reports) **Axel von Campenhausen** zprávy za Rakousko a Německo a **Alberto de la Hera** zprávy za Itálii, Španělsko a Portugalsko, odpoledne tak učinil **Rik Torfs** za země bez formálních smluv s Apoštolským stolcem (Belgie, Kypr, Dánsko, Finsko, Francie, Řecko, Irsko, Nizozemí, Švédsko, Spojené království).

Druhý den hovořil na téma EU a církve **Jean Duffar**, a shrnutí zpráv za postkomunistické země středovýchodní Evropy přednesl **Balázs Schanda**.

Zvláštností tohoto setkání byla mimořádně vysoká účast – přes 50 účastníků. Dánsko a Rakousko měly po 3 zástupcích. Českou republiku zastoupil **Jiří R. Tretera**, včetně předložení písemné zprávy.

Den dominikánské rodiny v Hradci Králové

Dne 27. listopadu 2004 se již po několikáté sešli zástupci různých společenství představujících dominikánskou spiritualitu v naší vlasti na předadventním sympoziu v Novém Adalbertinu v Hradci Králové. Dominikánskou rodinu tvoří u nás Česká provincie Řádu bratří kazatelů (6 řeholních domů), dva kláštery mnišek Kazatelského řádu (Praha-Lysolaje a Znojmo), jedna komunita Řeholního institutu rozjímavých sester sv. Dominika (Praha-Uhřetěves), Česká kongregace sester dominikánek (6 řeholních domů), Sekulární institut Dílo blažené Zdislavy, Laická sdružení svatého Dominika (28 sdružení) a Sdružení kněží a jáhnů svatého Dominika.

Program probíhal ve třech paralelních přednáškových cyklech, v nichž nechyběl ani výklad o českém konfesním právu.

Po obědě bylo společné shromáždění, při němž podali referáty zástupci organizací, jejichž činnost je s dominkánkou rodinou spojena, jako např. nakladatelství Krystal OP, informační agentura Res Catholica, Hnutí pro život nebo Společnost pro církevní právo.

Nově na internetu

SALVE – revue pro teologii a duchovní život, kterou jsme představili v č. 29 – 3/04, už má též vlastní internetové stránky na adrese <http://salve.op.cz/>.

Středisko žije naplno

P. Jiří Kopic, SDB, ředitel domu Velehrad v italském Sv. Martinu, reagoval na článek Jiřího Dvořáčka v č. 27 – 1/04 nazvaný České náboženské středisko Velehrad v Římě. Bylo tam uvedeno, že „činnost střediska se pak (po roce 1989 – pozn. red.) omezila jen na správu poutního domu Velehrad a péči o poutníky.“

P. Jiří Kopic píše:

„Dovoluji si upozornit, že se jedná o hrubou chybu a žádám, aby byla opravena, protože jak Křesťanská akademie – Řím, tak Náboženské středisko ve Sv. Martině – sekce pro mládež – jsou doposud činné. Naopak činnost domu ve Sv. Martině se po pádu komunismu zvýšila. Jak poutní dům v Římě, tak dům pro mládež ve Sv. Martině, jsou součástí právnické osoby České náboženské středisko se sídlem v Římě.“

Původní informaci tímto rádi zpřesňujeme a Křesťanské akademii – Řím i Náboženskému středisku ve Sv. Martině přejeme šťastný rozvoj.

Blahopřejeme

Předsedou *České biskupské konference* byl dne 25. ledna 2005 znovu zvolen olomoucký metropolita arcibiskup **Mons. Jan Graubner**, místopředsedou ostravsko-opavský biskup **Mons. František Václav Lobkowicz** OPraem. Dalšími členy Stálé rady ČBK byli zvoleni primas český a pražský metropolita arcibiskup kardinál **Miloslav Vlk**, královéhradecký biskup **Mons. Dominik Duka** OP, a řecko-katolický exarcha biskup **Mons. Ladislav Hučko** jako generální sekretář ČBK.

Dne 17. ledna 2005 se ujal úřadu nově zvolený provinciál České provincie *Kongregace salesiánů* P. **František X. Blaha** SDB slavnostní mší svatou ve farním kostele ve Fryštáku u Zlína.

Prezidentem *České křesťanské akademie* se stal na dalších šest let kněz a pedagog **Prof. ThDr. PhDr. Tomáš Halík**, farář nově založené akademické osobní farnosti v Praze 1, u Nejsv. Salvátora. Občanské sdružení založené bezprostředně po listopadu 1989 jej 22. ledna 2005 opětovně zvolilo do funkce, kterou zastává už od roku 1990.

Ekumenická rada církví v ČR zvolila 24. ledna 2005 svého nového předsedu. Stal se jím **ThDr. Pavel Černý**, předseda Církve bratrské.

Úmrtí

Dne 26. října 2004 v Praze zemřel ve věku 82 let slavný dětský psycholog **Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.**, přítel naší Společnosti, po desítky let presbyter Farního sboru Českobratrské církve evangelické v Praze 10-Vršovcích. S datem 17. 10. 2004, tedy krátce svým před odchodem na věčnost, nám poslal s věnováním svou poslední publikaci *Psychologické eseje (z konce kariéry)*, kterou vydalo v roce 2004 nakladatelství Karolinum v Praze.

Dne 7. prosince 2004 v Praze zemřel ve věku 89 let věhlasný církevní knihovník **P. František Verner O.Cr.**, sídelní kanovník vyšehradský, čestný komandér Křížovnického řádu vyznamenaný papežským křížem „Pro Ecclesia et pontifice“. Vzpomínáme na to, jak při naší návštěvě se nám jako zástupcům naší Společnosti v Královské kolegiální kapitule u sv. Petra a Pavla na Vyšehradě dne 18. srpna 2003 věnoval a podal nám podrobný výklad katalogizace knihoven a zejména jím pořízeného katalogu drobných tisků vyšehradské kapitulní knihovny (viz s. 153 Revue církevního práva č. 25 – 2/03).

jrt/zh/pl

Brief News

The European Consortium for Church and State Research Meets in Tübingen

The conference *Religion and Law in Dialogue – Covenantal Cooperation of State and Religions in the Member States and in the Candidate Members of the European Union* took place on 18–21 November 2004 at the Schwaben university seat in Tübingen and at the bishop seat in Rottenburg a. N.

On the first day **Axel von Campenhausen** presented Regional Reports on Austria and Germany, and **Alberto de la Hera** presented Regional Reports on Italy, Spain and Portugal. In the afternoon, **Rik Torfs** presented Reports on countries without formal treaties with the Holy See (Belgium, Cyprus, Denmark, Finland, France, Greece, Ireland, the Netherlands, Sweden, and the United Kingdom). The next day, **Jean Duffar** lectured on the European Union and churches, and **Balázs Schanda** presented a summary of Reports on post-Communist countries of Central and Eastern Europe. The conference was extremely well attended with more than 50 participants. Denmark and Austria each had three representatives. The Czech Republic was represented by **Jiří R. Tretera**, who submitted a written Report.

Day of the Dominican Family in Hradec Králové

Representatives of various communities of the Dominican spirituality in our country met again on 27 November 2004 at a pre-advent symposium in Nové Adalbertinum in Hradec Králové. The Dominican Family in our country consists of the Czech Province of the Order of Preacher Friars (six priories), two monasteries of the Order of Preacher Nuns (Praha-Lysolaje and Znojmo), one community of Contemplative Sisters of St. Dominic (Praha-Uhříněves), the Czech Congregation of Dominican Sisters (six convents), the Secular Institute Dílo blažené Zdislavy, the Lay Corporation of St. Dominic (28 corporations) and the Association of Priests and Deacons of St. Dominic. There were three parallel lecture series on the program. It also included a presentation on Czech law on churches and religious societies.

In the afternoon, during a general meeting, contributions were presented by representatives of organizations whose activities are connected with the Dominican Family, such as the publishing house Krystal OP, the information agency Res Catholica, the association Pro Life and the Church Law Society.

New on the Internet

The SALVE Journal – Review for Theology and Spiritual Life, which we presented in Church Law Review No. 29 – 3/04, launched its Internet pages at <http://salve.op.cz>.

The Center Lives A Full Life

P. Jiří Kopic, SDB, the Director of the House Velehrad in St. Martin, Italy, responded to the article by Jiří Dvořáček published in No. 27 – 1/04 under the title *Czech Religious Center Velehrad in Rome*. The author mentioned in the article that “the activity of the Center was later (after 1989 – editor’s note) limited to administration of the pilgrim House Velehrad and to care for pilgrims.” P. Jiří Kopic writes:

“I would like to point out that this is a serious mistake and I request that this information be corrected, because both The Christian Academy – Rome and The Religious Center in St. Martin – Section for Youth are still active. To the contrary, the activities of the house in St. Martin have increased after the fall of Communism. Both the pilgrim house in Rome and the house for youth in St. Martin are parts of the legal entity the Czech Religious Center with its seat in Rome.”

We are pleased to make our original information more accurate and we wish the best for the future development to the Christian Academy – Rome and to the Religious Center in St. Martin.

Congratulations

On 25 January 2005 Archbishop **Mons. Jan Graubner**, the Olomouc Metropolitan, was again elected the Chairman of the Czech Bishops’ Conference. **Mons. František Václav Lobkowicz** OPraem, Ostrava-Opava Bishop, was elected Vice-Chairman. The other members elected to the Permanent Council of the Czech Bishops’ Conference were the Primate of Bohemia and Prague Archbishop Cardinal **Miloslav Vlk** and Hradec Králové Bishop **Mons. Dominik Duka** OP; the Greek Catholic Exarch Bishop **Mons. Ladislav Hučko** was elected Secretary General of the Conference.

On 17 January 2005 P. **František X. Blaha** SDB entered his office as the newly-elected Provincial of the Czech Province of the *Salesian Congregation* in a festive holy mass in the Parish Church in Fryšták near Zlín.

Prof. ThDr. PhDr. Tomáš Halík, parish-priest of the newly-founded academic personal parish in Prague 1 at St. Saviour Church, became the president of the *Czech Christian Academy* for another six-year term.

The civic corporation, which was founded immediately after November 1989, re-elected him on 22 January 2005 to the position, which he has held since 1990.

The Ecumenical Council of Churches in the Czech Republic elected its new president on 24 January 2005. The new president is **ThDr. Pavel Černý**, the chairman of the Brethren Church.

Obituaries

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. passed away at the age of 82 on 26 October 2004 in Prague. This famous child psychologist was a friend of the Church Law Society; for decades he was a presbyter of a local parish congregation of the Evangelical Church of Czech Brethren in Prague 10-Vršovice. On 17 October 2004, shortly before he left us forever, he sent to us his last book, *Psychological Essays (From a Career End)*, with his personal dedication. The book was published by the publishing house Karolinum in Prague in 2004.

P. František Verner O.Cr. passed away at the age of 89 on 7 December 2004 in Prague. He was a famous Church librarian, residential canon at Vyšehrad Chapter of Canons and an Honorary Commander of the Cross Order, and was awarded the papal Cross of Honor “Pro Ecclesia et pontifice.” We remember our visit to the Royal Collegiate Chapter of Canons of Sts Peter and Paul at Vyšehrad on 18 August 2003 during which he devoted his time to us, representatives of the Church Law Society, and provided us with a detailed explanation about the cataloging of libraries and in particular about a catalogue of small prints of Vyšehrad Capitula’s Library, which he created (see Church Law Review No. 25 – 2/03, p. 153).

jrt/zh/pl

Naše akvizice

Our Acquisitions – Unsere Akquisitionen – Le nostre acquisizioni

CHIZZONITI, Antonio G., *Chiesa cattolica ed Europa centro-orientale*, Libertà religiosa e processo di democratizzazione, Vita e Pensiero, Milano, 2004, 724 s., ISBN 88-343-0956-1.

Z obsahu:

STANISZ, Piotr, *Chiesa cattolica e libertà religiosa in Polonia*, s. 3–44,

TRETERA, Jiří Rajmund, *The Czech Bishop's Conference and the Process of Democratization in the Czech Republic*, s. 45–108,

SCHANDA, Balázs T., *Relations between the Holy See and Hungary. The Legal Aspects of the Relations between Church and State*, s. 109–136,

CODEVILLA, Giovanni, *Laicità dello Stato e separatismo nella Russia di Putin*, s. 137 – 295,

Documenti: Albania, Bielorusia, Bosnia ed Erzegovina, Bulgaria, Croazia, Estonia, Federazione Russa, Lettonia, Lituania, Macedonia, Moldavia, Polonia, Repubblica Ceca, Romania, Serbia e Montenegro, Slovacchia, Slovenia, Ucraina, Ungheria.

DE OTO, Antonello, PŘIBYL, Stanislav, *Analisi delle relazioni tra Stato e Chiese nell'ex Cecoslovacchia e nell'odierna Repubblica Ceca*, La nuova legge in materia di Chiese e „Società religiose“, in: *Il diritto ecclesiastico*, anno CXV Fasc. 1 – 2004, s. 17–46, Giuffrè Editore, Milano, 2004.

FIALA, Petr, HANUŠ, Jiří, *Die Verborgene Kirche*, Felix M. Davidek und die Gemeinschaft Koinótés, Ferdinand Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich, 275 s., ISBN 3-506-72447-9.

GEORGIEV, Jiří, KYSELA, Jan (eds.), *Kapitoly z dějin stavovského a parlamentního zřízení*, Sborník příspěvků z 54. konference Mezinárodní komise pro dějiny stavovství a parlamentarismu v Praze, Eurolex Bohemia, Praha, 2004, 384 s., ISBN 80-86861-31-7.

JOZEFČIAKOVÁ, Silvia (ed.), *Štát a cirkev v postsocialistickej Európe II*, Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava, 2004, 223 s., ISBN 80-89096-13-1.

Z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, *Stát a církev v České republice*, s. 74–94.

KELLER, Hagen, *Otoni*, Jindřich I. Ptáčník, Ota I., II., III., Jindřich II., Vyšehrad, Praha, 2004, 122 s., ISBN 80-7021-733-2.

KRÁTKÝ, Stanislav, *K plnosti*, Cesta, Brno, 2004, 238 s., ISBN 80-7295-064-9.

KOSÁKOVÁ, Eva, KUNTOŠ, Jaroslav et al., *Slovník judaik*, Židovské muzeum v Praze, Praha, 2004, 142 s., ISBN 80-85608-64-2.

MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*, edit. Pontes Pragenses, Bd. 36, Centrum pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2005, 335 s., ISBN 80-86263-57-6.

MIKULICOVÁ, Mlada, KUBÍN, Petr (eds.), *Sborník Katolické teologické fakulty*, sv. VI., Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, Praha, 2004, s. 543, ISBN 80-246-0757-3.

Z obsahu:

HRDINA, Antonín Ignác, *Státem uznaná mlčenlivost duchovních v právním řádu České republiky*, s. 394–402,

PŘIBYL, Stanislav, *Směšená manželství (kanonickopravní pohled)*, s. 403–442,

ZEDNÍČEK, Miroslav, *Jáhenny v církvi*, s. 443–446.

NEVAL, Daniel, *Vorsehung und Auftrag*, Politik und Geschichte bei Edvard Beneš, edit. Pontes Pragenses, Bd. 28, Centrum pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2002, 96 s., ISBN 80-86263-32-0.

RIOBÓ SERVÁN, Alfonso, *El derecho de libertad religiosa en la República Checa y en la República Eslovaca*, Dykinson, Madrid, 2005, 533 s., ISBN 84-9772-598-0.

RYNKOWSKI, Michał, *Status prawny kościołów i związków wyznaniowych w Unii Europejskiej*, Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa, 2004, 221 s., ISBN 83-87611-61-1.

SITARZ, Mirosław, *Ecclesia et Status*, Materiały konferencyjne, Międzynarodowa Konferencja Naukowa z okazji 40-lecia pracy naukowej ks. prof. Józefa Krukowskiego, Lublin, 4 listopada 2004 r., KUL, Lublin, 2004, 156 s., ISBN 83-7363-226-3.

VLČEK, Vojtěch (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, Matice cyrilometodějská, Olomouc, 2005, 447 s., ISBN 80-7266-195-7.

VON CAMPENHAUSEN, Axel Frhr., *The German Headscarf Debate*, in: Brigham Young University Law Review, J. Reuben Clark Law School, Provo/Utah, 2004, s. 665–700.

VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech – díl III, sešit 10, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha. 2004, 479 s., ISBN 80-86621-06-5.

European Journal for Church and State Research – Revue européenne des relations Églises – État, Volume 9, Peeters, Leuven, 2002, 411 s., ISSN 1370-5954.

Z obsahu:

BROTO, Eulogi, *Church and State Relations and Right of Religion Freedom in Andorra*, s. 225–262,

DUFFAR, Jean, *Liberté religion et droit Européen en 2001*, s. 211–224,

PLESNER, Ingvill Thorson, *State and Religion in Norway in Times of Change*, 263–270,

TRETERA, Jiří Rajmund, *Church and State in the Czech Republic in 2001*, s. 291–295.

L'année Canonique, La Société Internationale de Droit Canonique et de Législations religieuses comparées, publié avec la collaboration de la Faculté de Droit Canonique de Paris, nakl. Letouzey et Ané, Paris, 2002, 2003, ISSN 0570-1953.

Tome XLIV – 2002 (viz anotace s. 69),

Tome XLV – 2003 (bude anotováno příště).

Law Briefs, Recent Church – State Developments, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington, DC.

Z obsahu jednotlivých čísel:

No. 290, July 2003

Special Edition – *Law Briefs Case Cite Index (June 2002–May 2003)*,

No. 291, July 2003

Conditioning Public Libraries' Receipt of Federal Funds on Restricting Access to the Internet Does Not Violate the First Amendment, s. 8–11,

No. 292, August/September 2003

Florida Supreme Court Strikes Down Another Parental Involvement Statute, s. 9–10,

No. 294, November 2003

Pennsylvania Court Rejects Demotion Claim Against Bishops Responding to Newspaper Story, s. 11–12,

No. 295, December 2003

Federal Court Upholds New York State Educational Materials Loans to Private Schools, s. 1–3.

Právník, ročník 143, Ústav státu a práva AV ČR, Praha 2004, ISSN 0231-6625.

Z obsahu jednotlivých čísel:

č. 11/2004

HŮLKA, Štěpán, *Právo na život v mezinárodním a evropském právu*, s. 1066 – 1092,

č. 12/2004

VON MEIBOM, Aletta, *České restituční zákonodárství ve světle ustanovení evropského práva*, s. 1240–1254.

Revista Española de Derecho Canónico, Vol. 61, Universidad Pontificia de Salamanca, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Salamanca, 2004, ISSN 0034-9372,

Núm. 156/2003 – Enero-Junio 2004

Z obsahu:

BOROBIO, Dionisio, *La iniciación cristiana y el catecumenado*, s. 9–39,

SAN JOSÉ PRISCO, José, *El padrino del bautismo y su recuperación jurídica pastoral*, s. 41–64,

NAVARRO RUIZ, Francisco, *Aspectos particulares de la celebración del bautismo*, s. 65–86,

RINCÓN PÉREZ, Tomás, *El ministro de la confirmación, edad y preparación debida del confirmando*, s. 87–114,

MARTÍN BARRIOS, Juan Luis, *Idoneidad y formación de los catequistas de confirmación e itinerarios formativos en España*, s. 115–143,

RODRÍGUEZ GARRAPUCHO, Fernando, *El diálogo ecuménico y los sacramentos de la iniciación cristiana*, s. 169–228.

Revue de Droit Canonique, Tome 53/1, Strasbourg, 2003, ISSN 0556-7378.

Le mariage contrat, alliance, sacrement.

WERCKMEISTER, Jean, *L'apparition de la théorie du mariage contrat au 12e siècle*, s. 5–26,

KONDRATUK, Laurent, *Un témoignage à l'heure de Tametsi: les „Institutiones“ de Lancelotti*, s. 27–40,

TAWIL, Emmanuel, *Les revendications concurrentes de compétence de l'Église et de l'État en matière matrimoniale*, s. 135–158,

MARTENS, Kurt, *Sacrement et contrat du point de vue de la procédure canonique*, s. 159–174,

TORFS, Rik, *La communauté de vie et le contrat*, s. 175–190.

Teologické texty, ročník 15, Královská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, Praha, 2004, ISSN 0862-6944.

Z obsahu jednotlivých čísel:

č. 3/2004

VACKOVÁ, Růžena, *Profesorka archeologie náčelníkovi věznice*, dopis z 22. 10. 1956, s. 117,

č. 4/2004

RETHMANN, Albert-Peter, *Klonování a lidská důstojnost*, s. 133–137,

SVOBODOVÁ, Zuzana, *Kainovo znamení: Nezabiješ*, s. 141–143,

ANZENBACHER, Arno, *Co je sociální spravedlnost?* s. 144–147,

MARTINEK, Cyril, *Odpovědnost člověka za stvoření*, s. 148–150,

KOUNTOURIS, Georgios, *Důležitost předmětu zpovědnictví*, s. 165,

č. 5/2004

PELC, Bogdan, *Americké civilní náboženství*, s. 187–191,

BROTÁNKOVÁ, Helena, *Religiozita v ČR v církevních statistikách*, 197–200,

KASPER, Walter, *Trvalý diakonát*, s. 205–207.

The Jurist, Studies in Church Law and Ministry, The Catholic University of America, The School of Canon Law, Washington, DC, 2002, 2003, ISSN: US 0022-6868.

Z obsahu jednotlivých čísel:

62 (2002): 1

CORIDEN, James A., *The Right of Catholics to Hold Meetings on Church Property: Canonical and Pastoral Issues*, s. 76–91,

62 (2002): 2

GREEN, Thomas J., *The Latin and Eastern Codes: Guiding Principles*, s. 235–279,

MENDONÇA, Augustine, *Recent Developments in Rotal Jurisprudence on Exclusion of the Bonum Coniugum*, s. 378–420,

63 (2003): 1

PENNINGTON, Kenneth, *Innocent until Proven Guilty: The Origins of a Legal Maxim*, s. 106–124,

63 (2003): 2

HUELS, John M., *Privilege, Faculty, Indult, Derogation: Diverse Uses and Disputed Questions*, s. 213–252,

GREEN, Thomas J., *Clerical Sexual Abuse of Minors: Some Canonical Reflections*, s. 366–425.

Kirche und Gesellschaft, Hefte Nr. 297 – 301, Katholische Sozialwissenschaftliche Zentralstelle Mönchengladbach, J. P. Bachem Verlag, Köln, 2003.

ARETZ, Jürgen, *Schwierige Orientierungssuche*, Anmerkungen zu Jugend, Bildung und Kirche in den neuen Ländern (Nr. 297),

LADENTHIN, Volker, *Die PISA – Studie*, Anspruch, Grenzen, Defizite (Nr. 298),

RAUSCHER, Anton, *Fehlt uns die Kraft zu Reformen?* (Nr. 299),

OCKENFELS, Wolfgang, *Religion und Gewalt* (Nr. 300),

BÖHR, Christoph, *Der Maßstab der Menschenwürde*, Christlicher Glaube, ethischer Anspruch und politisches Handeln (Nr. 301).

V knihovně Právnické fakulty Univerzity Karlovy

naleznete tyto další nové publikace:

Some other acquisitions of the Library of the School of Law, Charles University, Prague:

VALLA, Lorenzo, *De falso credita et ementita Constantini Donatione*, ed.: Wolfram Setz, Monumenta Germaniae Historica, Band 10, München, 1986, 200 s.

PATSCHOVSKY, Alexander (ed.), *Quellen zur böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Monumenta Germaniae Historica, Band 11, München, 1985, 410 s.

Bibliotheca Dominicana Pragae

zaznamenala tuto novou publikaci v oblasti církevního práva:

Acquisition of the Library of the Czech Dominican Province, Prague:

CORECCO, Eugenio, *Ius et communio*, Scritti di Diritto Canonico, I, II, Facoltà di Teologia di Lugano, Piemme, 1997, s. 590, 736, ISBN 88-384-2946-4, 88-384-2947-2.

Z připravovaného slovníku církevního práva

From the draft of the dictionary of Church Law

Aus dem vorzubereitenden Lexikon des Kirchenrechts

Dal nascente dizionario del diritto canonico

vikář (lat. *vicārius*, překlad: pobočník, náměstek, zástupce)

v *Českobratrské církvi evangelické*

- **v.**: od účinnosti novely k Církevnímu zřízení k 1. 2. 1995 absolvent teologické fakulty připravující se v období zvaném *vikariát* → na kazatelskou ordinaci a na funkci *faráře* →; předtím druhý duchovní (již ordinovaný jako kazatel) působící ve farním sboru vedle faráře jako jeho podřízený a pomocník, nebo působící jako pastýř neobsazeného farního sboru a pracující pod dohledem některého ze sousedních farářů;
- **v. seniorátní**: zástupce *seniora* →, konající duchovní službu zejména ve farním sboru, v němž je senior farářem;

v *Katolické církvi*

- **v. farní** (v. *parochiālis*): podřízený a pomocník *faráře* → nebo *administrátora farnosti* →, nejnižší církevní úřad v latinské církvi zastávaný výlučně knězem; před rokem 1983 v. *cooperātor*, též kooperátor nebo kaplan; ČBK potvrdila, že i po vydání CIC/1983 se připouští označení *kaplan* → na základě obyčejového práva;
- **v. actuālis**: do roku 1983 farní vikář pověřený duchovní péčí o farnost inkorporovanou řeholnímu domu, kapitule nebo jiné právnické osobě; dnes na tom místě stojí farář, případně administrátor farnosti;
- **v. ekonom** (v. *oeconomus*): do roku 1983 farní vikář – dočasný správce ekonomických záležitostí uprázdněné farnosti; dnes plní tuto funkci *administrátor in rebus temporālibus* →;
- **v. náhradník** (v. *substitūtus*): do roku 1983 farní vikář - zástupce faráře nepřítomného ve farnosti po dobu delší 10 dnů, jmenovaný biskupem, příp. zástupce faráře takto jmenovaný na dobu soudního řízení vedeného proti faráři;

- **v. podpůrce** (v. *adiutor*): do roku 1983 farní vikář - pomocník faráře, který je neschopný plně vykonávat svou funkci pro stáří, nemoc, duševní poruchu, nezkušenost, nevidomost apod.;
- **v. kooperátor** (v. *cooperator*): do roku 1983 farní vikář – pomocník, kterého farář jmenoval diecézní biskup pro rozsáhlost farního území a značný počet farníků; církevní úřad totožný s dnešním úřadem *farního v.* →; již tehdy býval u nás nazýván kaplanem; CIC/1917 stanovil výslovně možnost ustanovení i několika kooperátorů v jedné farnosti;
- **v. okrskový** (v. *forāneus*), také venkovní či venkovský vikář: kněz (často farář, ale není to podmínka), kterého diecézní biskup na určitou dobu pověřil dohledem nad jistým počtem farností v obvodě označovaném jako *vikariát* →; v některých zemích se užívají výrazy *děkan* a *děkanát* (Morava, Slezsko, Německo);
- **v. biskupský**: zástupce diecézního biskupa s výkonnou mocí řízení pro určitou oblast, záležitosti nebo skupinu lidí, místní ordinář s vlastní zástupnou výkonnou mocí; musí být aspoň knězem, často bývá auxiliárním biskupem;
- **v. generální**: zástupce diecézního biskupa s výkonnou mocí řízení pro neurčitý okruh záležitostí, místní ordinář s vlastní zástupnou výkonnou mocí; musí být aspoň knězem, často bývá auxiliárním biskupem;
- **v. soudní**: zástupce diecézního biskupa se soudní mocí řízení; řídí činnost *soudu diecézního, interdiecézního nebo metropolitního* →, CIC/1983 připouští též druhé, starší označení *oficiál* →;
- **v. opata** nebo **v. provinciála**: zástupce opata nebo provinciála s výkonnou mocí řízení, osobní ordinář (řeholní ordinář) s vlastní zástupnou mocí;
- **v. kapitulní**: do roku 1983 kněz (příp. auxiliární biskup) spravující po dobu *sedisvakance* → (příp. *sedisimpence* →) diecézi, zvolený do funkce dómskou (katedrální) nebo metropolitní kapitulou; nemusel být zvolen z řad jejích členů; analogický úřad dnes zastává *administrátor diecéze* →, avšak principiálně volený či ustanovený jinak;
- **v. apoštolský**: nejvyšší představený *apoštolského vikariátu* →, dílčí církve vyššího typu v misijním území před jejím povýšením na diecézi, spravující tuto dílčí církev nikoliv svým jménem, ale jménem papežovým; zpravidla *titulární biskup* →;
- **v. Christi**: náměstek Kristův, zástupce Kristův – jeden z titulů papeže.

zcizení (lat. *alienātiō*, čes. též *alienace*): zákonné převedení majetku z vlastnictví jedné osoby do vlastnictví druhé osoby. Protiklad: *odcizení* →, *krádež* →, *zpronevěra* →.

Apoštolský stolec (lat. *Sēdes Apostōlica*): nejvyšší reprezentace *Katolické církve* →; skládá se z *papeže* → a *římské kurie* →; je subjektem mezinárodního práva; CIC/1983 připouští použití i druhého označení: *Svatý stolec* → (lat. *Sāncta Sēdes*). V mezinárodním styku bere na sebe zpravidla též zastupování státu *Vatikánské Město* →.

Vatikánské Město (lat. *Cīvitās Vaticāna*, it. *Città del Vaticano*, angl. *Vatican City*): stát o rozloze 40 ha vytvořený mezinárodní smlouvou mezi *Apoštolským stolcem* → a Itálií roku 1929, subjekt mezinárodního práva odlišný od *Apoštolského stolce* →, ale zpravidla jím zastupovaný. Vydává vlastní poštovní známky. V čele správy státu stojí guvernér a komise jmenovaná *papežem* →; v čele duchovní správy *generální vikář* → římského biskupa (papeže) pro Vatikánské Město; hlavou státu je papež.

Vatikán: lokalita v Římě, místní označení dnešního papežova sídla; v novinářské nebo literární mluvě může znamenat také zkratku za *Apoštolský stolec* → nebo za *Vatikánské Město* →, čímž ale dochází k záměnám. Oprávněná označení související s uvedeným místním označením jsou: Radio Vatikán, vatikánský palác, vatikánská knihovna, vatikánské zahrady.

Vatikánský stát: → *Vatikánské Město*.

Katolická církev nebo **Církev katolická** je společenství křesťanů, kteří žijí v jednotě s *římským biskupem* → neboli *papežem* →, kterého považují za obecného biskupa celého světa. K. c. se skládá především z církví určených obřadem a vlastním právem, tj. z *církve latinské* → neboli západní a z většího počtu *katolických církví východních* →. Dále se K. c. skládá z nižších jednotek v (téměř) každé církvi určené obřadem a vlastním právem, tj. z *církví partikulárních* → (doslovně: dílčích, ve schváleném překladu CIC/1983 „místních“). Dílčími církvemi jsou *diecéze* → nebo *eparchie* → a další církve jim naroven postavené.

Latinská církev: část Katolické církve, na niž se vztahuje Kodex kanonického práva a v jejímž čele stojí přímo papež jako *patriarcha Západu* →. Obyčejové právo připouští, aby byla nazývána také **Církví římskokatolickou**, což se mj. projevilo tím, že ČBK stanovila, že každá katolická farnost západního obřadu na území ČR se bude nazývat *římskokatolickou farností* →.